

VÕÕRKEELNE SUHTLUS EUROOPA LIIDUS

Keelenõu ametnikule

Ülle Leis

Tallinn 2016

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

LÜHENDID JA SÜMBOLID

EL Euroopa Liit

NNS mitteemakeelne kõneleja (ingl *non-native speaker*)

NS emakeelne kõneleja (ingl *native speaker*)

→ **tõlkenäide**, mille puhul on tähendus antud edasi õnnestunult (aga mis võib olla ainult üks paljudest selle teksti tõlkimise võimalustest), nt *robustne* → *coarse, rough*

↗ **soovitus** selle kohta, kuidas paremini (nt viisakamalt) öelda, (aga mis võib olla ainult üks paljudest selle teksti tõlkimise võimalustest), nt *Mul on küsimus/I have a question* ↗ *Can I ask you a question?* ↗ *Can I just ask you a question?*

↘ **taunitav tõlkenäide**, sh otsetõlge ja raskesti mõistetav tõlge, nt *hambaid pesema* ↘ ~~*wash your teeth*~~ → *brush your teeth*

✘ **tõlkeviga**, mille puhul tähendus on täiesti muutunud või arusaamatu, nt *kuidas tulla* ✘ *how to come*

Sisukord

Lühendid ja sümbolid	2
Sissejuhatus	4
Sõnad	6
Üks sõna, mitu tähendust	6
“Sama” sõna – erinev tähendus eesti ja inglise keeles	13
Terminid ehk oskussõnad	14
Sõnade keemiline reaktsioon ja joonistamistoa sündroom	15
Mis sõna millega käib ehk Hambapesu põhimõte	18
1 = 3, 4 = 2	20
Meil öeldakse, et	23
Tekst	24
Teksti tähenduse mõistmine	24
Teksti sõnastamine teises keeles	29
Kultuuridevaheline suhtlus	34
Keeleline etikett	37
Sina, Teie, tema	40
Mina tean, kuid nemad mitte ehk Teadmise needus	44
Suuline ja kirjalik keel	45
Suuline inglise keel (autor Geoff Lindsey, PhD)	49
Suulise inglise keele mõistmine	51
Arusaadava inglise keele rääkimine	54
Huumor	65
Koostöö tõlkide ja tõlkijatega	67
Tõlkega ürituse korraldamine	69
Kui teid tõlgitakse	70
Kokkuvõte	72
Võõrkeelse suhtluse meelespea	74
Autoritest	75
Linkide loetelu	76
Kasutatud allikad	78
Veebiallikate soovitusi	79
Muid soovitusi edasilugemiseks	79
Lisa 1	80
Lisa 2	81

Sissejuhatus

“Don’t write so that you can be understood. Write so that you can’t be misunderstood.”

William Howard Taft

“I (a native English speaker) was in hospital here in Copenhagen the other day. The young, attractive nurse said ‘you look good’ – but it turned out she was asking about my eyesight.”
Kommentaari artikli “Euro-English. Blasting the bombast” juures ajakirjas The Economist

Välismaa filmiüliõpilastele näidati Soome-Eesti filmi “Vehkleja” ja küsiti nende arvamust. Üks vastanuist ütles *I thought it was OK, it was good* ehk *Jah, ma arvan, et see oli okei, see oli hea*, mis eesti keeles tähendaks positiivsele poolele kalduvat hinnangut. Briti ja Ameerika kultuuriruumis pole aga selline nii sõnaliselt kui ka hääletoonilt vaoshoitud arvamus mitte kiitus, vaid pigem tähendab see *Noh, oli kah*. Kiidetakse seal märksa tugevama emotsiooniga nii sõnades (*great, superb, wonderful* jne) kui ka intonatsiooniga.

Teine näide on rahukorpuslaselt Douglas Wellsilt. Eestis elatud aastatele pühendatud raamatus jutustab ta, kuidas tal tuli Hiiumaal elades mõte kirjutada saare kohta infomaterjale, et leevendada 1990. aastatele tüüpilist ingliskeelse turismiinfo põuda. Ta otsustas kõigepealt ise kõik vaatamisväärsused koos kohaliku turismispetsialistiga läbi sõita, alustades paigast, mida Hiiumaal nimetati ja nimetatakse praegugi inglise keeles Hill of Crosses.

Esimene peatus oli Ristimäel. Kujutasin ette laia päikeselist mäenõlva, mis on üle külvatud õitsvate värviliste lilledega ning kus helgivad muljetavaldavad valgete ristide rivid. /.../ ta jäi seisma väikese õlakõrguse liivakünka juures. Lähemal vaatlusel nägin, et see oli täis väikesi riste ... /.../ “Olemegi kohal,” ütles Helgi uhkelt.

/.../ “Suurepärane,” ütlesin ma. “Aga kus see mägi siis on?”

“Aga see ongi mägi!” ütles Helgi üllatunult.

“Nalja teete või?” vaidlesin vastu. “See pole mägi, see on liivaküngas!”

“Ei-ei,” ütles Helgi resoluutselt ja võttis välja oma sõnastiku. “See on mägi, mis teie keeles on hill või mountain. Vaadake ise, sõnaraamatus on nii.”

“Sõnaraamatus olgu mis tahes, see ei ole mägi! See on liivahunnik või äärmisel juhul liivaluude.”

“Seda on alati kutsutud Ristimäeks nii inglise kui ka eesti keeles,” puhises Helgi.

“Aga see on ju eksitav reklaam!” püüdsin ma Helgit veenda, ent tema oli juba hakanud tagasi auto poole minema.

(Raamatust “In Search of the Elusive Peace Corps Moment: Destination: Estonia”. Douglas Wells, 2001. Tsitaadi tõlkinud Ülle Leis)

Keegi ei saa ei ema- ega võõrkeelse jutu kuulajale ega lugejale ette kirjutada, kuidas see peab juttu mõistma, ning põhjenduseks ei piisa sellest, et *Sõnaraamatus on nii* või *Seda on alati nii kutsutud*. Teksti kasutaja tõlgendab kuulnud ja/või loetut oma äranägemise järgi. Vastuolu ei tekkinud äsjaes näites mitte sõnade *Ristimägi* ja *Hill of Crosses* vahel, vaid Hiiumaa pinnavormi ja sellele osutava sõna *mägi* vahel.

Siinsel käsiraamatul on kaks **eesmärki**: anda nõu selle kohta, kuidas võõrkeelt **paremini mõista** ja kuidas oma sõnumit **tulemusliku(ma)lt võõrkeeles edastada**. Kummagi jaoks ei piisa grammatika ja sõnade tundmisest, nagu äsjaes näited demonstreerisid. Vaja on olukorrale, suhtluspartnerile ja kultuurikeskkonnale vastavat keelekasutust ja suhtlusoskust. Mida see tähendab?

Kui eestlane peab kolleegidele inglise keeles kõnet, võib tunduda igati loogiline alustada samamoodi nagu eesti keeles ehk väljendiga *Kallid kolleegid* ➤ *Dear colleagues*. Ja kui British Airwaysi lennukis küsitakse reisijalt *What would you like to drink, sir?*, võib eestlane vastata sõnasõnalise tõlkega: *Apelsinimahla* ➤ *Orange juice*. Inglisekeelsed kolleegid kuulevad, et kõnepidaja pöördub nende poole, ning lennuteenindaja saab aru, mida eestlane tellis. Suhtlus justkui toimiks, kuid kas pilvitult?

Tõeline võõrkeeles suhtlemise oskus tähendab meie näidete puhul väljumist samamoodi nagu need kõnet pidavad või mahla tellivad inimesed, kes kõnelevad inglise keelt emakeelena (*native speaker*, edaspidi NS). Nemad alustaksid kõnet sõnaga *Colleagues* ning joogiküsimusele vastaksid näiteks lausega *Can I have some orange juice, please?* või *Orange juice, thank you*.

Mis on eesti keele põhise lähenemise (sisuliselt on see eesti keel ingliskeelsete sõnadega) tagajärg? Kõne kuulajal tekib sama tunne, nagu vaataks ta seinal vinklist väljas pilti – miski oleks justkui pisut viltu, kuid mitte eluohtlik. Mahla küsijat võib aga teenindaja pidada lihtsalt ebaviisakaks.

Siinne käsiraamat on mõeldud võimalikult laiale lugejaskonnale. Seetõttu on hoidutud keeletermineist ning kitsalt erialastest keelenäidetest. Raamatusse on sihilikult valitud palju näiteid vigase (sageli tüüpilise) keelekasutuse kohta, mis annavad tunnistust, et keeleprobleem võib vahel lõppeda kerge kriimustuse, aga mõnikord hoopis kuristikku langemisega. Näited on inglise keelest, kuid kirjeldatud põhimõtted kehtivad enamasti ka teiste keelte puhul. Ainulaadne on just siinse raamatu jaoks kirjutatud suulise inglise keele ülevaade maailmas laialt tunnustatud foneetikult ja koolitajalt Geoff Lindseylt.

Autor tänab kogu südamest oma kolleege Merje Lahte, Karl Lepat ja Margus Puuseppa, toimetajat Kristel Ressi ning kõiki teisi inimesi, kelle täiendused ja tähelepanekud käsiraamatule palju lisaväärtust on andnud. Samuti on autor juba ette tänulik raamatu lugejatele, kes jagavad temaga oma arvamust aadressil [ulle.leis\[at\]gmail.com](mailto:ulle.leis[at]gmail.com).

Sõnad

ÜKS SÕNA, MITU TÄHENDUST

Meie võõrkeelne suhtlus võiks olla lihtsam ja sujuvam, kui suudaksime ühelt keelelt teisele üle minna samamoodi, nagu head uut aastat soovides: me ei tõlgi mitte järjest sõnu *hea* → *good*, *uus* → *new* ja *aasta* → *year* = *Good New Year!*, vaid teame, et inglise keeles öeldakse sel juhul *Happy New Year!*

Kui me mõnes olukorras ei tea, kuidas NSid väljendusi, hakkame aseainena tõlkima inglise keelde sõnu, mida kasutame emakeeles. Lihtsustatult öeldes eeldame, et igal sõnal on üks tähendus ning teises keeles väljendumiseks on vaja lihtsalt sõnad järjest ära tõlkida.

Nii eesti kui ka inglise keeles on enamik sõnu siiski mitmetähenduslikud, kuid tihti kipub neist esile üks peatähendus. Vaatame näiteid.

- *Industry* → *tööstus*, kuid on muidki sagedasti kasutatavaid tähendusi, nt
 - (*majandus*)sektor, sektori ettevõtted: *consulted with the industry* → *konsulteeriti sektori ettevõtjatega*
 - ettevõtted: *The Confederation of British Industry* → *Briti Tööandjate Liit*
- *government* → *valitsus(e)*, aga ka
 - *riik*: *e-riik* → *e-Government*
 - *riigisektor* → *government*
 - *riigi*¹: *Government property* → *riigi omand*
- *national* → *rahvuslik*, aga ka
 - *riiklik*²
 - *üleriigiline*
 - *liikmesriigi oma*, nt *between the national parliaments and the European Parliament* → *liikmesriikide parlamentide ja Euroopa Parlamendi vahel*
- *department* → *osakond*, aga ka
 - *ministeerium*: *UK Department for Education* → *Ühendkuningriigi Haridusministeerium*
- *exercise* → *harjutus*, aga ka
 - *õppus*
 - *ettevõtmine*, nt *drafting the questionnaire was a very useful exercise* → *küsimustiku koostamine oli väga kasulik (ettevõtmine)* → *küsimustiku koostamisest oli palju kasu*
- *welcome* → *tervitama*, aga ka
 - *heaks kiitma*, *soosivalt/positiivselt suhtuma*
- *player* → *mängija*, aga ka
 - *mõjutaja*, *osaline*
- *development* → *arenemine*, *areng*, aga ka
 - *sündmus*, *arengusuund*, *tegevussuund*, nt *important developments have taken place* → *on toimunud olulisi sündmusi*
- *worker* → *tööline*, aga ka
 - *töötaja*, nt *tööturu ja sotsiaalpartnerite kontekstis*

1 Sõnu *riigi* ja *riiklik* tõlgitakse eesti keelest inglise keelde tihti sõnaga *state*. Inglise keeles on õigem vaste sageli *national* või *Government*.

2 Eesti keele asjatundjad soovivad hoiduda sõna *rahvuslik* kasutamisest tähenduses *riikliku* või *riigi*.

- *family* → perekond, aga ka
 - *sugulased*, nt *I've got family in Ireland*
- *law* → seadus, aga ka
 - *õigus*, nt *international law* → rahvusvaheline õigus
- *popular* → populaarne, aga ka
 - *laialt levinud*, nt *popular fears* → laialt levinud hirmud
- *commission* → komisjon, aga ka
 - *tellima*, nt *The Ministry commissioned a study* → Ministerium tellis uuringu

Sõnade tähendus ja tähendusvarjundid muutuvad ajaga. Neutraalsele sõnale võib elu meie ümber anda uue (positiivse või negatiivse) varjundi. Näiteks lauses *Paris has shown that* võib *Paris* tähendada Pariisi sündmusi või Prantsuse valitsust.

It's no use going back to yesterday, because I was a different person then.

Lewis Carroll, "Alice in Wonderland"

Sõna tähendus sõltub **valdkonnast**, kus seda kasutatakse (rahandus vmt). Näiteks *frank discussion* (*aus arutelu*) tähendab poliitilises žargoonis, et arutelu kulges üsna jahedas õhkkonnas. Sõnal *treatment* on eri valdkondades väga erinevad vasted.

waste-water treatment → reovee puhastamine
VAT treatment → käibemaksuga maksustamine
treatment of minorities → vähemuste kohtlemine
treatment of acne → akne ravi
heat treatment → kuumtöötlus

Euroopa Liidus (EL) kasutatakse sõnu tihti **tähenduses, mis tuleneb ELi õigusest** ning institutsioonide tööst ja/või tavadest. Tavasõnaraamatus sellist tähendust pole ja/või on seda ilma konteksti tundmata raske mõista.

chapeau (of an article) → artikli päis, sissejuhatav osa
Council → ülemkogu, nõukogu (igapäevasuhtluses)
Chairman (sageli öeldakse prantsuse keele mõjul ka *President*) → eesistuja, juhataja, esimees
award → korraldatud hange, eduka pakkumuse valik
Gymnich → ELi välisministrite mitteametlik kohtumine
sherpas → nõunikud, kes valmistavad ette riigi- ja valitsusjuhtide kohtumisi ja seisukohti
trilogue → nõukogu, komisjoni ja Euroopa Parlamendi esindajate mitteametlik kolmepoolne kohtumine, kus püütakse leida kompromissi

Sõna *institution*, muuseas, võib ELi kontekstis seostuda esmajoones ELi institutsioonidega (Euroopa Komisjon jt). Seetõttu tuleb jälgida, et ei tekiks väärarusaamist, kui Brüsselis kasutatakse seda sõna Eesti asutustest rääkides. Liikmesriigi asutust tähistatakse ELi kontekstis sageli sõnaga (*national*) *authority*, Euroopa Komisjoni üksustest või töötajatest rääkides kasutatakse aga tihti sõna *services*.

Euroopa Kontrollikoda on andnud välja inglise keele väärkasutatud sõnade ja väljendite kogumiku “Misused English words and expressions in EU publications”. Seal öeldakse: “Aastate jooksul on Euroopa institutsioonid loonud sõnavara, mis ei sarnane ühegi inglise keele tunnustatud vormiga. Sinna hulka kuuluvad sõnad, mida

- **ei eksisteeri või mis on suhteliselt tundmatud väljaspool EL institutsioone**, k.a NSidele ja isegi tavalistele *spellchecker*-programmidele (nt *planification*, *to precise*, *telematics*), või
- **kasutatakse tähenduses, mis on tihti tuletatud teistest keeltest** ning mida tavaliselt inglise keele sõnaraamatutes pole, nt *coherent*, või
- **kasutatakse** küll enam-vähem õiges tähenduses, kuid sellises kontekstis, kus NSid neid ei kasutaks, nt *homogenise*.”

Sõnadele tekib **tähendusi juurde keelte vastastikmõju** tulemusel.

Taunitavad on nn *false friends* ehk sarnased sõnad ja väljendid, mida kannavad inimesed, kes ei räägi inglise keelt emakeelena (*non-native speaker*, edaspidi NNS), inglise keelde üle, kuid mille tähendus seal on erinev. Tüüpiline näide on *to control* kasutamine prantsuse ja eesti keele tähenduses *kontrollima*, mitte selle ingliskeelses tähenduses *to exercise power over* (*omama kontrolli millegi üle*). Nii võib tekkida mõnikord küsimus, kas inglise keelt rääkiv hispaanlane kasutab üht või teist sõna inglise keele tähenduses või otsetõlkena hispaania keelest. Sõna *fiscal* seondub inglise keeles ainult eelarvega, prantsuse keeles aga maksundusega. Prantsuse keele mõjul kasutatakse ELi kontekstis üha enam ka inglise keeles sõna *fiscal* prantsuse keele tähenduses (maksundust puudutav).

Peale selle võivad inimesed sõnu **erinevalt tõlgendada**. Näiteks kui 2015. aasta lõpus öeldakse *last summer*, võib see ühele tähendada 2015. aasta, teisele aga 2014. aasta suve. Sakslase jaoks tähendab ingliskeelne sõna *efficiency* (*tõhusus*) seda, et koosolek, projekt või tööpäev kulgeb täpselt plaani järgi, ent prantslasele hoopis seda, et saavutati oodatust rohkem.

Ka eesti sõnad on **mitmetähenduslikud**. Seepärast tuleb eestikeelset mõtet inglise keeles väljendades kõigepealt **ise aru saada, mida eesti keeles mõeldakse**.

“Kas need on kitse või jänese omad?” küsib üks peategelane teiselt filmis “Seenelkäik” ja osutab kohviube meenutavatele pabulatele metsa all. Kelle pildi sõna *kits* silme ette toob, kas selle kodulooma oma, kellelt piima ja villa saame, või (mets)kitse oma? Loogiline järeldus on, et sügavas metsas saab jutt olla ainult metskitsest, keda nimetatakse vahel lihtsalt kitseks, niisiis tuleks tõlkes kasutada sõna *metskits* vastet (*roe deer*). Subtiitrites oli aga *kits* tõlgitud inglise keelde sõnaga *goat*, mis tähendab koduloomast kitse.

Sõna *kui* võib eesti keeles tähendada nii ajalist järgnevust kui ka tingimust. Paljudes keeltes on selle jaoks kaks eraldi sõna, inglise keeles *when* ja *if*. Niisiis peab aru saama erinevusest lausetes *Saab kauba kätte* (pärast seda), *kui tasu selle eest on laekunud* ning *Kulud kaetakse* (juhul), *kui olete ostnud lisakindlustuse*.

Sõna *laenama* võib tähendada kelleltki laenamist (*to borrow*) või kellelegi laenamist (*to lend*). Üürima võib tähendada kellelegi üürile andmist (*to let*) või kelleltki millegi üürimist (*to rent*). Sõna *consult* võib inglise keeles tähendada nii kellegi nõustamist kui ka kellegagi nõu pidamist.

Sõnade üks ja see esimese vastena võib pähe tulla *one* ja *this*, kuid sageli annab eestikeelse tähenduse inglise keeles edasi hoopis artikkel (*a/an* ja *the*). Inglise keeles tähendab sõna *one* tavaliselt '(ainult) üks, mitte rohkem'. Kui tõlkida lause *Mul on üks sõber, kes töötab poes* inglise keelde lausega *I have one friend who works in a shop*, siis tähendab see *Mul on (ainult) üks sõber ja ta töötab poes*. Kui aga eesti keeles tahetakse rääkida sõbrast, kes töötab poes, siis tuleb kasutada artiklit *a*: *I have a friend who works in a shop*. Sama tuleb arvestada küsimust esitades. Pange tähele, et rõhutatavad sõnad on erinevad.

Mul on (üks) küsimus (st 'sooviksin Teilt midagi küsida') → *I have a **question***

Mul on (ainult) üks küsimus (mitte rohkem) → *I have **one** question*

Eesti keele üks ja see on inglise keeles sageli *a/an* ja *the*.

Et õigesti mõista tähendust, milles sõna parajasti kasutatakse, ja kasutada ise sõnu õiges tähenduses, tuleb sõna vaadata kontekstis (EL, valdkond jne), mitte eraldiseisvana. See tähendab, et käituda tuleks samamoodi, nagu tänavat ületades: me ei vaata mitte ainult otse (üht sõna), vaid ka paremale ja vasakule.

Porilaste marss (tähenduses 'Pori linna meeste marss', st Soome Kaitseväge ja Eesti Kaitseväge ning mõlema riigi kaitseväge juhataja ehk presidendi marss) ✘ *March of the Blowflies* ('porikärbeste marss') → *March of the Men of Pori*

Ettevaatlik tasub olla **sarnaste sõnadega**:

maitsestatamata jogurt *plain yogurt*
maitsetu jogurt *tasteless yogurt*

ludicrous contract *naeruväärne leping*
lucrative contract *tulus leping*

tasty hamburger *maitsev hamburger*
tasteful hamburger *maitsekas hamburger*

natural choice *loomulik valik*
natural selection *looduslik valik*

complement to the collection *täiendus kollektsioonile*
compliment to the collection *kompliment kollektsioonile*

biannual *kord poole aasta jooksul (toimuv, tehtav jmt)*
biennial *kord kahe aasta jooksul (toimuv, tehtav jmt)*

■ TÄHELEPANU!

1. Võõrkeeles suhtlemise alus on **täpne mõte** ja tähendus eesti keeles.
2. Rahvusvahelises suhtluses võib igal sõnal ja väljendil ning tähendusvarjundil olla ääretult suur kaal. Suhtluspartner eeldab, et teie **sõnavalik on teadlik** otsus, mitte ebapiisava keeleoskuse, ebakvaliteetse tõlke või hetkeemotsiooni tagajärg.
3. **Sõna tuleb vaadata kontekstis** (EL, valdkond jne), mitte eraldiseisvana. Ingliskeelsetel sõnadel võib ELis olla hulgaliselt tähendusi, näiteks “päris” inglise keele tähendused, ELi konteksti tähendused, NNSide antud tähendus, ingliskeelsete tõlgete tähendused.
4. Teksti võib sageli, kuigi mitte alati, mõista ka siis, kui selles on mõni tundmatu sõna. Sellisel juhul saab **tähenduse tuletada** ülejäänud tekstist, taustateadmistest jm.
5. Sõnavalikul tuleb arvestada **kultuuridevahelisi erinevusi** (vt lk 34) ja **keelelist etiketti** (lk 37). Kui prantslane ütleb läbirääkimistel *No, that's impossible* ('Ei, see on võimatu'), võetakse teda tihti sõna-sõnalt. Tegelikult võib prantslase jaoks selle lause tähendus olla hoopis 'Ootan põhjendust!', sest nii võidakse prantsuskeelset lauset *Non, c'est impossible* tõlgendada prantsuse kultuurikontekstis.
6. Inglise keeles on paljude nähtuste kohta (nt *lahke, murd/murdma, ostma, tööriist*) olemas nii lühikesed ja lihtsad germaani päritolu sõnad (*kind, break, buy, tool*) kui ka romaani ja kreeka päritolu pikemad sõnad (*generous, fracture, purchase, implement*). Esimene rühm mõjub maalähedase ja praktilise, teine kõrgelennulisemana.

● SOOVITUSED

1. Inglise keeles rääkides valige oma **keeleoskusele vastavad sõnad**.
2. Ärge valige vasteid juhuslikult. **Kontrollige** sõnad (sh nende kirjaipilt) üle, eriti eesti-inglise suunal.

aniis ✘ ~~*anisee*~~ (sellist sõna inglise keeles pole) → *aniseed*

Kontsert pommitamise mälestamiseks ✘ ~~*concert to memorize the bombing*~~ ('kontsert pommitamise päheõppimiseks') → *concert to commemorate the bombing*

3. **Eelistage** nii inglise keelest kui ka inglise keelde tõlkides kakskeelsete sõnaraamatute (eesti-inglise ja inglise-eesti) kõrval või asemel **inglise keele seletavaid sõnaraamatuid** (nt [Oxford Learner's Dictionary](#), [Cambridge Dictionary](#), [Collins Dictionaries](#)), milles on uusim ja põhjalikum teave. Sealt saab vaadata sõna
 - **tähendust** (sh kõnekeelsus ja negatiivsus, mis võivad ajaga muutuda), saada inspiratsiooni sõna tõlkimiseks eesti keelde ning veenduda valitud eesti-inglise sõna õigsuses; nt *desensitize* 'to make someone react less strongly to something by making them become used to it':

ehe Vana Tallinn (liköör) ✘ ~~*genuine*~~ ('mitte võltsing') → *authentic*

sõdurid (üldises, sõjaväelaste, üksuse ja vägede tähenduses) ↘ *soldiers* (tähebtab enamasti reakoosseisu ega hõlma ohvitsere) ↗ *troops*;

- **kasutusolukordi** (nt *formal, informal, spoken, written* jm); olulisimate märgistuste hulka kuuluvad *formal* ja *informal*, millest esimest peetakse sobivaks ametlikus suulises või kirjalikus suhtluses, kuid mida tavaliselt ei kasutata igapäevavestluses (*informal*):

guy – kõnekeelne väljend, mida ei sobi kasutada ametlikus suhtluses;

- **kasutussagedust eri tähendustes.** Kui teie valitud ingliskeelse sõna tähendus on paljude hulgas viimaste seas, siis järelkult ei kasutata sõna tänapäeval selles tähenduses eriti sageli, mistõttu peaks otsima alternatiivi näiteks sünonüümisõnastikust. Näiteks sõna *tip* ei tasu kasutada 'vihje' tähenduses, kui inglise keele seletavas sõnaraamatus on *tip* tähendused 1) tipp, ots, 2) jootraha, 3) nõuanne, 4) prügimägi, 5) räpane koht, 6) ennustus, 7) vihje ebaseadusliku tegevuse kohta. Sõnapaar *tip phone* võib selle järjestuse tõttu tähendada arusaamatut nähtust, mille nimi on *jootrahatelefon*. Sõna *vihjetelefon* inglise keelde tõlkides saab järgida NSide eeskjuju (vt allpool). Sõna *vihje* teist vastet (*tip-off*) peetakse sobivaks ainult igapäevasuhtluses, mistõttu ei saa seda kasutada ametiasutuse kodulehel;
- **kasutust väljendeis ja näitelauseis.** Näiteks sõna *sügav* vastete hulka kuuluvad *deep* ja *profound*, millest ainult esimest kasutatakse füüsilisest sügavusest rääkides. Mittefüüsilist sügavust võib kirjeldada mõlema sõnaga, kuid eelistatud on teine;
- **õigekirja:** nii võib leida, et sõna *anice* pole olemas ja eesti *aniis* → *aniseed*.

Kitsalt erialase konteksti või ELi terminite puhul ei pruugi üldsõnastikest vastust leida või võib see olla konteksti sobimatu ja eksitav.

4. **Guugeldage** valitud ingliskeelset vastet koos naabersõnadega sõnas ja pildis (*images*), kuid vaadates ka konteksti. Kui vastet on kasutatud ainult NNSide allikais, võib NSidel või teistel NNSidel tekkida probleeme selle mõistmisega.

5. Vaadake **Vikipeediat/Wikipediat**.

6. Võtke **NSidest eeskjuju:**

- nt inglise keeles kasutatakse 1,5 aastast rääkides palju sagedamini väljendit *18 months*;
- inspiratsiooni saab NSide sama ala firmade ja organisatsioonide lehekülgedelt – ministeeriumi jaoks teise ministeeriumi omalt jne. Sõna *vihjetelefon* vastena kasutavad NSid näiteks sõnu *Crimeline* (politseis) ja *Tax Evasion Hotline* (maksuametis).

Võrdleme Eesti kodulehtedel kasutatud tõlget NSide väljenditega.

Eesti-inglise tõlge		NSide väljendid
<i>ministeerium</i>	<i>ministry</i>	<i>Who we are</i>
<i>tegevused</i>	<i>activities</i>	<i>What we do</i>
<i>tegevusvaldkonnad</i>	<i>areas of activity</i>	<i>Our policies</i>
<i>kontakt</i>	<i>contact</i>	<i>Contact XYZ, XYZ Helpline</i>
<i>teenused/</i>	<i>services</i>	<i>How do I?</i>
<i>load</i>	<i>permits</i>	<i>Apply for a licence or permit</i>

On näha, et üksikute sõnade asemel kasutatakse inglise keeles rohkem fraase ja sõnaühendeid ning isikustatud väljendust (*Kes me oleme, Kuidas ma...*).

Emakeelena kõnelejaid **ei saa siiski jäljendada kõiges**. Esiteks on sõnu, mille kohta öeldakse, et neid **võivad kasutada ainult NSid ise**. Kui olete eestlane, ärge kasutage inglise keeles näiteks sõna *Brit*. Teiseks tuleb arvestada, et osa NSide sõnu kasutatakse peamiselt NSide kultuurikontekstis – ELi kontekstis kohtab neid harva. Üks näide on *double figures/digits*, mille alla kuuluvad arvud vahemikus 10–99 ning mida kasutatakse temperatuurist, majanduskasvust jpm rääkides. Briti kultuurikonteksti kuuluvad veel *fortnight* ('kaks nädalat') ja kellaaja ütlemine kombinatsiooniga *half* + number, nt *half six* (täheenduses 'pool seitse', mitte 'pool kuus', nagu paljud NNSid arvavad).

7. **Järgige ELi keeletavasid.**
8. **Kontrollige tähendust mitmest kohast** (nt terminibaasid, [Linguee](#), dokumendi tõlge, sh tõlge teistes võõrkeeltes, mida oskate).
9. **Arvestage allikat, k.a guugeldades:**
 - NS või NNS;
 - originaal või tõlge.
10. **Mõelge kultuuridevahelistele erinevustele ja keelelisele etiketile:**
 - võimendage **positiivset** (*hea* → *great, very good, excellent*), eriti NSiga suheldes;
 - pehmendage **negatiivset** (*bad* → nt *not very good*).

“Speak English!” said the Eaglet. “I don’t know the meaning of half those long words, and I don’t believe you do either!”

Lewis Carroll, “Alice in Wonderland”

“SAMA” SÕNA – ERINEV TÄHENDUS EESTI JA INGLISE KEELES

Inglise ja eesti keeles on **palju sarnaseid sõnu, mille tähendus on erinev**. Allpool on näited, millest kahe esimese juures on sihilikult kasutatud inglise keele seletava sõnaraamatu selgitust, et demonstreerida, kui kasulik see on.

Inglise keeles

Anecdote: a short and amusing or interesting story about a real incident or person

Anecdotal evidence: not necessarily true or reliable, because based on personal accounts rather than facts or research

universal → ülemaailmne, üldine

robust → tugev

climax (of an event) → kulminatsioon

delicate → õrn; tundlik;
peen (maitse v lõhn)

decade → kümme aastat

expertise → oskusteave, eksperditeadmised,
erialane nõu

pathetic → kasutu, mõttetu, abitu;
haletsusväärne, kaastunnet äratav

Eesti keeles

universaalne → all-purpose

robustne → coarse, rough

kliimaks → menopause

delikaatne → tactful, discreet

dekaad → kümme päeva

ekspertiis → expert assessment

pateetiline → moving, full of pathos

Eesti keeles

kontrollima → to check, to verify

kotlett → meat patty, hamburger

Kiievi kotlett → Chicken Kiev

üle vaatama → to look sth over,
to check, to verify

aktuaalne → topical

rekvisiidid → (contact) details; data

avameelne → open, frank

Inglise keeles

to control → omama kontrolli millegi üle

cutlet → karbonaad

Kiev cutlet? ✘

to overlook → kahe silma vahele jätma

actual → tegelik

requisites → vajalikud tingimused/
eeldused

open-minded → eelarvamusteta

Väga erinevalt võivad eestlase ja välismaalase kõrvus kõlada **nimed** (nt tootemark) ja **lühendid**. Maailmas on tuntud näide, kus üks autotootja oli andnud mudelile nime, mis ühes suurkeeles tähendab 'ei sõida'. Meie lennufirma Nordic Aviation Groupi lühend NAG tähendab inglise keeles '(vana) hobusekronu'.

■ TÄHELEPANU!

Sarnane sõna ei tähenda sugugi alati eesti ja inglise keeles sama asja.

● SOOVITUSED

Kontrollige sõna(d) üle, nii nagu [lk 10](#) soovitatud.

TERMINID³ EHK OSKUSSÕNAD

ELis on palju identseid või sarnaseid termineid, mida kasutatakse samas tähenduses mitmes liikmesriigis või õigusaktis, kuid on ka termineid, mis tähendavad eri kontekstis eri asja.

■ TÄHELEPANU!

1. Terminitel võib olla **mitu tähendust**, mistõttu tuleb neid vaadata konkreetsetes kontekstis.
2. Terminid kõrval on ülioluline selle **sisu (mõiste)**. See aitab terminist aru saada ning seda teise keelde tõlkida juhul, kui sihtkeeles sellist nähtust või terminit ei ole või kui tähendus on seal kitsam või laiem. Terminid sisu teadmine aitab ka sel juhul, kui eesti-inglise tõlgetes kasutatav ingliskeelne vaste küsimusi tekitab. Näiteks riigihangete seaduses on ühtemoodi (vastega *simplified procedure*) tõlgitud terminid *lihtchange* ja *lihtsustatud korras tellitavate teenuste hange*. Viimatinimetatu kohta on aga ELi senistes direktiivides kasutatud termineid *procurement of services listed in Annex B* ja *non-priority services*.

● SOOVITUSED

Kontrollige termineid erinevatest allikatest. Need võivad olla

- õigusaktid ja nende tõlked eri keeltesse
- komisjoni ja nõukogu dokumendid
- [IATE terminibaas](#) (vt usaldusväärse indeksi)
- [EUR-LEXi õigus](#) (vt õigusakti liiki ja vanust ning termini esinemissagedust)
- [ELis kasutatavad lühendid](#)
- [ESTERMi terminibaas](#) (vt õigusakti liiki ja tõlke vanust)
- internet (guugeldage)
- [Linguee](#) tõlketekstide lehekülge (sõnad kuvatakse kontekstis, sh paralleeltekstina)
- terminisõnastikud
- vastava peadirektoraadi koduleht

3 Termin on mõiste keeleline tähis. Termin võib olla ka mitmesõnaline. Üldkeeles kasutatakse termini tähenduses ka sõna *mõiste*.

SÕNADE KEEMILINE REAKTSIOON JA JOONISTAMISTOA SÜNDROOM

Kui mitu sõna kokku panna, võib lähteainetest ehk sõnadest **tekkida uus tähendus** (aine), nagu kollase ja sinise segamisel tekib roheline värv. *Vanarahvas* ei ole sama mis *vana rahvas*, *suurvaim* pole sama mis *suur vaim*. **Tähendus võib reaktsiooni tulemusel ka kaduda**. Reaktsiooni tugevus (täheenduse vahe) võib olla erinev: väike plekk, mürgine aine, plahvatus vm.

Ühes keeles kehtib **sõna A + sõna B = tähendus AB**,
teises keeles aga **sõna A + sõna B = tähendus F**,
Must + pead ❌ *black + heads*

Inglise kuninganna ja president Arnold Rüütli kohtumine toimus eestikeelsete uudiste järgi lossi joonistamistoas (otsetõlge väljendist *drawing room*). *Drawing room*⁴ tähendab aga eesti keeles hoopis 'salong', 'saal' ja 'võõrastetuba'.

On mõistetav, et kui NSid korraldasid ürituse Tallinnas Mustpeade majas, mis nimetab end inglise keeles *Brotherhood of the Blackheads*, oli kutsele kirjutatud *Brotherhood of the Black Heads* – vastasel juhul oleks ingliskeelne tekst tähendanud 'Olete oodatud pidulikule vastuvõtule Vinnide Vennaskonnas'.

Olete oodatud pidulikule vastuvõtule Vinnide Vennaskonnas.

Võrdleme sõnade keemia näiteid eesti ja inglise keeles:

massaažisalong ❌ *massage parlour* ('bordell') → *massage therapy*, [nimi] *massage* vm
heade mõtete linn ❌ *City of Good Thoughts* ('moraalselt heade, siivsate, puhaste mõtete linn') → *City of Great Ideas*, kui selle all mõeldakse linna, kus tulevad head mõtted
 (*Mul tuli hea mõte* → *I've got a great idea!*)
kuidas tulla ('kuidas leida asutust, firmat') ❌ *how to come* ('kuidas orgasmi saada') →
How to find us; Directions
parempoolne (poliitikas) ❌ *right-wing* ('paremäärmuslane') → *centre-right*
high school ❌ *kõrgkool* → *keskkool*
airline ❌ *lennuliin* → *lennufirma*
They are doing it with quite some success ❌ *Nad teevad seda mõningase eduga* →
Nad teevad seda vägagi/päris edukalt

half six (kellaaeg) ❌ *pool kuus* → *pool seitse*

Sõnade keemiat mõjutavad ka **kultuurierinevused**.

Tuntud on alljärgnev ingliskeelsete väljendite loetelu⁵, kus võrreldakse nende tähendust NSide ja NNSide jaoks ning millega lugeja võib testida oma keeleoskust. NNS juhindub näiteks väljendeis *very interesting* ja *that's not bad* sõnadest *interesting* ja *bad*, seetõttu peab ta esimest positiivseks ja teist negatiivseks hinnanguks. Seevastu NSi jaoks on nende väljendite tähendus täpselt vastupidine.

What the British say	What the British mean	What foreigners understand
I hear what you say	I disagree and do not want to discuss it further	He accepts my point of view
With the greatest respect	You are an idiot	He is listening to me
That's not bad	That's good	That's poor
That is a very brave proposal	You are insane	He thinks I have courage
I would suggest	Do it or be prepared to justify yourself	Think about the idea, but do what you like
Oh, incidentally/by the way	The primary purpose of our discussion is	That is not very important
I was a bit disappointed that	I am annoyed that	It doesn't really matter
Very interesting	That is clearly nonsense	They are impressed
I'll bear it in mind	I've forgotten it already	They will probably do it
I'm sure it's my fault	It's your fault	Why do they think it was their fault?
You must come for dinner	It's not an invitation, I'm just being polite	I will get an invitation soon
I almost agree	I don't agree at all	He's not far from agreement
I only have a few minor comments	Please rewrite completely	He has found a few typos
Could we consider some other options	I don't like your idea	They have not yet decided

■ TÄHELEPANU!

1. Sõnade keemia **on olemas kõikides keeltes**.
2. Ühes keeles võib kehtida tehe **sõna A + sõna B = tähendus AB**, teises keeles aga **sõna A + sõna B = tähendus F**.

● SOOVITUSED

1. Ärge arvake, et *sõna A + sõna B = tähendus AB* kõikides keeltes ja **kontrollige tähendust AB** (vt soovitused lk 10). Mida tuttavamad ja lihtsamad on sõnad A ja B ning mida lühem on tekst, seda kergem võib tunduda nende kopeerimine teistes keeltes väljendumiseks. Mida lühem on tekst, seda suurem on aga iga sõna roll ja mõju. Üks ebaõnnestunult valitud sõna kahesõnalises tekstis tähendab seda, et pool teksti võib muuta kogu teksti imelikuks, raskesti mõistetavaks või naeruväärseks.
2. **Otsige sobiv alternatiiv** (vt soovitused lk 10 ja järgmine teema)
 - NSide eeskujul,
 - inglise keele **seletavast sõnastikust** ning sünonüümide ja vastandite sõnastikust (tesaurus),
 - lähtuvalt sellest, mis sõna millega kokku sobib (vt järgmine teema).

MIS SÕNA MILLEGA KÄIB EHK HAMBAPESU PÕHIMÕTE

Sissejuhatuses oli juttu sellest, et me küll teame, et head uut aastat soovitakse inglise keeles väljendiga *Happy New Year!*, kuid me ei pruugi tunda igas olukorras koos käivaid sõnu ja väljendeid. Seepärast hakkame tavaliselt ühe keele sõnu ühekaupa teise keelde tõlkima.

Kui me näiteks ei tunne inglise- ja eestikeelset väljendipaari *hambaid pesema* → *brush your teeth*, võime hakata seda tuletama niimoodi:

pesema → *wash* + *hambad* → *teeth* = ~~*wash your teeth*~~
brush → *harjama* + *teeth* → *hambad* = ~~*harja oma hambad*~~

Selline tulemus võib kõlada ebaloomulikult, sest eesti emad saavad oma lapsed õhtul hambaid **pesema**, inglise emad aga hambaid **harjama** (*brush your teeth*).

Halvemal juhul võib A + B = AB oletusest tekkida uus tähendus, nagu nägime eelmise teema juures. Enda väljendamiseks **ei saa “õiget” sõna otsida vaakumis**: kui leiame enda arvates õige sõna, aga paneme selle kokku mõne teisega, mis temaga kokku ei sobi, kannatab tulemus ja arusaadavus.

sõna andma (kellelegi) → *give the word to* → *give the floor to*
näidet tooma → *bring an example* → *give an example*
lühinägelik poliitika → *myopic* (kasutatakse ainult otseses, st meditsiinilises tähenduses)
policy → *short-sighted policy*
rände mõju inimestele → *influence of migration to people* → *influence of migration on/ upon people*
täitke taotlusvorm → *please fill the application form* → *please fill in/out the application form*
pardakaart → *boarding card* → *boarding pass*

Näiteks sõna *margins* kasutatakse suurema ürituse kõrvalüritustest rääkides, aga milline eessõna valida? Sõnaraamatus seda tähendust pole ja näide sõna *margin* kohta on teisest kontekstist: *youth on the margins of society* 'ühiskonna elust kõrvale jäänud noored'. Guugeldades tuleb välja, et väljendi *nõukogu kõrvalüritused* vaste on ELis *events in the margins of the Council*, järelikult saame kasutada eessõna *in*.

Sõnad peavad kokku sobima **nii naabersõnade kui ka ülejäänud tekstiga**, peale selle kultuuridevahelise suhtluse põhimõtete (vt lk 34) ja keelelise etiketi vaatenurgast.

■ TÄHELEPANU!

1. Selguse ja täpsuse saavutate **õigeid sõnu koos** kasutades.
2. Kui leiame uue väljendi, millega oma väljendusoskust laiendada, siis jätke see meelde **täpselt**. Mõne sõna muutmine võib muuta väljendi tähendust, tugevust või arusaadavust.

Teeme neile aplausi/plaksutame neile → Let's give them a round of applause ✘ Let's give them a round of clap ('Anname neile portsu tripperit')

Tegusõna *to applaud* sünonüüm on *to clap*, aga väljendis üht teisega asendada ei saa. Argikeeles öeldakse väga sageli

Teeme neile suure aplausi → Let's give them a big hand

Klient on kuningas ✘ Client is the king → The customer is king

● SOOVITUSED

Sõnapaaride sõnaraamatud (*collocations dictionaries*)

1. pakuvad sõnale välja kõige tihedamini sellega **koos esinevad** sõnad, mille seast saate teha valiku. Näiteks kui jutt on suurest väljakutsest, sobivad sõna *challenge* ette peale sõna *big* ka sõnad *considerable*, *enormous*, *great*, *huge*, *radical*, *real*, *serious*, *significant* ja *strong*. Kui miski on väljakutse, siis sobib väljend *is a challenge*, aga ka *poses a challenge* ja *presents a challenge*;
2. pakuvad välja ka **sagedamini esinevad konstruktsioonid**. Kui miski on millelegi väljakutse, sobib eessõna *to*, nt *a challenge to the president's power*:
kuldne süda (st väga hea inimene) ✘ *golden heart* → *heart of gold*.

1 = 3, 4 = 2

Ühte ja sama mõtet saab väljendada erinevas sõnastuses ja erineva arvu sõnadega nii ühe keele piires kui ka ühelt keelelt teisele üle minnes.

Kuna keeled (lauseehitus, sõnajärjekord, väljendid jne) on erinevad, pole enamasti võimalik anda mõtet teises keeles edasi nii, et asendate ühe keele sõnad teise keele sõnadega ilma, et tulemus kannataks. Sõnade keemia näited juba illustreerisid, milliste tulemusteni võib jõuda, kui sõnad ükshaaval tõlkida ja ritta seada.

Inglise keele kaks sõna võivad eesti keeles võrduda kahe sõnaga (kuid see ei pea nii olema, st see ei saa olla eesmärk), aga te võite mõtte edasiandmiseks vajada ka hoopis nelja või ühte sõna, vahel isegi selgitust. Näiteks *the Lord Mayor of London* tähistab City of Londoni nimelise Londoni linnaosa (tuntud ka kui Londoni city) apoliitilist juhti. Seda, et mingit väljendit pole võimalik tõlkida, väidetakse sageli just siis, kui ei teata teises keeles ühele sõnale ühesõnalist või kahele sõnale kahesõnalist vastet. **Tõlkes ei pea aga olema ja sageli ei saagi olla sama arv sõnu kui algtekstis.**

Näiteks väljendi *null and void* vaste eesti keeles on lihtsalt *kehtetu*, sest *null* ja *void* tähendavad inglise keeles ühte ja sama. Inglise õiguskeeles on nimelt olnud tavaks väljendada teatud mõistete sisu kahe sama tähendusega sõnaga, millest üks pidi olema arusaadav lihtsurelikule, teine aga ainult juristidele. Sarnased näited on *final and irrevocable* ('lõplik'), *over and above* ('suurem kui') ning *terms and conditions* ('tingimused').

Sama kehtib eesti keelt inglise keelde tõlkides. Inglisekeelne tekst võib olla arusaamatu vaatamata sellele (või selle tõttu), et kõik eestikeelses tekstis olevad sõnad on ära tõlgitud.

eesti keeles → ~~in the Estonian language~~

Ma räägin eesti keeles → I will speak ~~in the Estonian language~~ ↗ I'll speak Estonian
(vt lühendvorm lk 49)

What I'd like to do now is take a practical example → ~~See, mida ma nüüd tahaksin teha, on~~
tuua praktilise näite

hädaolukorra puhul → in the event of an emergency

It is important for all democracies → See on oluline kõikide demokraatlike riikide jaoks

Tere! Olete helistanud klienditeenindusse ↘ Hello, you are calling to the customer service
desk ↗ Thank you for calling the XYZ customer service

Olukord Eestis on selline, et kaardimakseid kasutatakse rohkem kui sularaha →
~~The situation in Estonia is such that~~ card payments are used more than cash

tsiviilisik ✘ civil person ('viisakas inimene') → civilian

tsiviilisikute massiküüditamised ✘ Grand deportations of civil people from Estonia

('suurejoonelised viisakate inimeste küüditamised Eestist') → mass deportations of
civilians from Estonia

tema tervislik seisund → his ~~health~~ condition

Sõna *meie* (ja koos sellega *meie*-vormi) kasutatakse eesti keeles sageli parasiitsõnana, mis tuleb enamikul juhtudel inglise keeles välja jätta või asendada sõnaga *you*:

kui me vaatame statistikat → *as for statistics* või *Now, some figures*

kui me räägime Euroopa Liidust → *as far as the EU is concerned*

kui me vaatame teist maailmasõda → *during WWII*

kuhu me tõmbaksime piiri → *where you would draw a line*

■ TÄHELEPANU!

Mida täpsemalt kattub eesti- ja ingliskeelse teksti lausestruktuur, sõnade arv ja järjekord jmt, seda tõenäolisemalt võib olla tegu halva tõlkega:

Eesti moodi toit ✗ *Food in Estonian way* → *Estonian specialties* ↗ *Delicious Estonian food*

Selliseid tõlkeid on siiski liikvel ning põhjusi võib olla nii tegija kui ka tellija poolel: tõlkida on niimoodi palju lihtsam ning on ka tellijaid, kes peavad ainuõigeks just sellist tõlget.

Teises keeles loomulikult väljendumiseks võivad erineda:

1. sõnade järjekord

Olete oodatud ... (viimasena nimetatakse kutsuja) *XYZ* → (Esimesena nimetatakse kutsuja) *XYZ requests the pleasure of your company at ...*; 7/4 on 4. juuli USAs ja Ungaris, meil ja paljudes teistes riikides on see aga 7. aprill

vana hea sõber ↘ ~~*old good friend*~~ → *good old friend*

substitute A for B → *asendama B-d A-ga*, kuid enamik NNSe mõistab seda vastupidiselt, st 'A asemele tuleb B'

2. grammatika (mitmus, käänded jm)

Soovitav on kasutada aktiivseid tegusõnu (*suunama* vs. ~~*olla suunatud*~~), sest nende mõju on suurem. Tegusõnad muudavad teksti elavamaks ja dünaamilisemaks, seetõttu võiks neid võimaluse korral eelistada nimisõnadele:

[Mida] + [tehakse] + [kelle] + [poolt] ↗ [Kes] + [teeb] + [mida] *Ettepanekut analüüsitakse meie ministeeriumi poolt* → *Our ministry is analyzing the proposal*

punased juuksed → *red hair*

black hairs → *mustad kehakarvad* (sh kaenla all, kubemepiirkonnas);

lause *It's the colleague with red hairs* võib seetõttu tekitada suhtluspartneris hämmeldust

I work for the agency ↘ *Ma töotan agentuuri heaks* → *Ma töotan agentuuris*

the country has enjoyed stability → *riigis on valitsenud stabiilsus*

most of their diet consists of vegetables → *nad toituvad peamiselt taimedest*

3. liitsõnad

magushapu → ~~*sweet-sour*~~ *sweet-and-sour*

4. kirjavahemärgid

Koma on inglise keeles palju rohkem häälduspõhine kui teistes keeltes. Seda kasutatakse hingetõmbekohtadel ning sageli hoopis teises kohas kui eesti keeles. Hüüumärki näeb inglise keeles tavaliselt ainult koomiksites.

me teame, et → *we know that*

Sisestage kaart! → *Please insert card*

● SOOVITUSED

1. Peamine on **mõte**, mida soovite väljendada, ning selle täpne ja loomulik edastus teises keeles.
2. Kui teises keeles selliseid sõnu **ei tarvitata** nagu eesti keeles, tuleb need **jätta välja** (tõlkimata), nt suulise kõne alguses *Kallid kolleegid* → ~~*dear*~~ *Colleagues*.⁶
3. Kui teises keeles **kasutatakse** sõnu, mida eesti keeles sellises olukorras ei kasutata, tuleb need **lisada**, nt *Apelsinimahla* → *Orange juice, thanks* või *Orange juice, please*.

⁶ Mitmele lugejale saadetavas kirjalikus tekstis saab kasutada *Dear* + nimi alternatiivina *Dear all*. Kui pole teada, kas kirja adressaat on mees või naine, kuid soovitakse pöörduda tema poole nimepidi, kasutatakse vahel nii ees- kui ka perekonnanime, nt *Dear Rezi Thomas*.

MEIL ÖELDAKSE, ET ...

Mida teeksite, kui teie sakslasest kolleeg pöörduks keset töövestlust teie poole ja ütleks *Let me pull some worms from your nose* ('Tõmbaksin hea meelega Teie ninast mõned ussikesed välja')? Selle väljendi kõnekeelne vaste on *let me pick your brain*, mis tähendab 'tahaks Teid natuke pinnida/ Teilt natuke infot välja peilida/ideid küsida'. Sama nõutud võivad olla teisest rahvusest inimesed, kui neile mõeldud ingliskeelne kõne algab ütluse *Vanarahvas ütleb, et tänasida toimetusi ära viska homse varna* sõnasõnalise tõlkega.

vana kala → *an old hand (at ...)*

old hand → *vana kala*

Väljendusrikast ja värvikat keelt (*nagu Väandrast saelaudu; meest sõnast, härga sarvest; Suur Peeter ja Väike Peeter; võta näpust; tahtsime parimat, aga ...; lendas orki; suur nina* vmt) võib olla väga tore kuulata. Samas peab selliseid väljendeid teise keelde üle kandes olema väga ettevaatlik, sest **sõnasõnaline tõlge võib tekitada halvemal juhul väga piinliku olukorra** või olla lihtsalt vestluspartneritele arusaamatu.

Piinlikku olukorda võib sattuda näiteks inimene, kes tõlgib sõna-sõnalt inglise keelde väljendi *Ma võin pea anda, et ta tuleb kohale*. Probleemi mõistmiseks piisab sellest, kui vaatate inglise keele seletavast sõnaraamatust järele väljendi *give head*.

Ka kõikvõimalikud võrdlused ja sümbolid võivad olla eri kultuurides ja riikides erineva tähendusega. Lääne kultuuriruumis peetakse näiteks öökulli tarkuse, Indias aga rumaluse ja ebaõnne sümboliks.

■ TÄHELEPANU!

Kõnekäände, värvikaid ütlusi, ülekantud tähendust ja sümboleid on **väga raske tõlkida** teise keelde ning **väga harva** saab seda teha **sõnasõnaliselt**.

● SOOVITUSED

1. **Ärge** ütlusi, vanasõnu jmt **sõna-sõnalt tõlkige**, v.a juhul, kui olete täiesti kindel, et täpselt selline ütlus on ka teises keeles, ning
2. isegi juhul, kui olete leidnud teises (nt inglise keeles) samaväärse väljendi, kaaluge enne selle kasutamist oma **suhtluspartneri keeleoskust** – *let me pick your brain* ei pruugi olla NSile ja NNSile sugugi võrdselt arusaadav.
3. Leidke **sõnastus**, mis on mõistetav **otseses tähenduses**, nt *Ma võin pea anda, et ta tuleb ise kohale* → *I'm absolutely/quite sure that he'll be here*.

Tekst

TEKSTI TÄHENDUSE MÕISTMINE

Teksti tähenduse mõistmise ja tekstis olevate sõnade tähenduse mõistmise vahele pannakse tihti ekslikult võrdusmärk. **Tegelikult on tekstil oma tähendus, mida võib väljendada erinevas sõnastuses.**

Teksti kõikidest **sõnadest arusaamine ei tähenda** kogu **tekstist arusaamist** ning teksti võib olla võimalik (kuigi mitte alati) mõista isegi siis, kui kõik sõnad pole arusaadavad. Väljendis *perekonna taasühinemise õiguse kuritarvitamise ennetamise siseriiklik õiguslik raamistik* pole ühtki tundmatut sõna, aga kas me saame aru, mida see tähendab?

Näiteks *täielikult kasutamata võimalused* võivad tähendada nii võimalusi, mida pole üldse kasutatud, kui ka võimalusi, mida on kasutatud osaliselt.

Where contributions are invested in guarantees in enterprises or urban projects, State aid may be present ✘ *Riigiabi võib kaasata siis, kui toetused investeeritakse tagatisena ettevõtetesse või linnaarendusprojektidesse* → *Tagatisena ettevõtetesse või linnaarendusprojektidesse investeeritud toetused võivad olla riigiabi*

Sama eriala inimesed võivad saada üksteise ülitehnilisest jutust aru poolelt sõnalt, kuid jääda kimbatusse sellega, kas kuuldu oli küsimus või arvamus, kas delegatsioon N on nõus või mitte, millist suhtumist lugeda välja delegatsiooni X sõnavõtust ning kas delegatsioonile Y ettepanek meeldis, eriti ei meeldinud või üldse ei meeldinud.

Kui tekstist on raske aru saada, siis ei saa seda sugugi alati kirjutada enda või kõneleja keeleoskuse arvele. Põhjus võib olla selles, et kõneleja või kirjutaja kultuuris on hea toon väljendada ka lihtsaid asju võimalikult paljusõnaliselt. Põhjus võib olla ka selles, et kõneleja ei soovi või ei saa teatud asju selgelt välja öelda. Keel pole mitte ainult mõtete väljendamise, vaid **ka nende varjamise vahend**. Kui jutu tegelik ja deklareeritud eesmärk lahknevad, võib kõneleja hakata kasutama pikki sõnu ja keerulist sõnastust.

Konstruktivne mitmetähenduslikkus ja ebaselgus (*constructive ambiguity*)⁷ tähendab mitmetähendusliku ja/või ebaselge sõnastuse sihilikku kasutamist poliitilise eesmärgi saavutamiseks.

Eesmärk võib olla

- vältida selget sõnumit,
- tagada tõlgendamisruum ja taganemistee,
- leevendada poolte muresid,
- varjata võimetust jõuda kokkuleppele vaidlusküsimuses, milles poolte seisukohad on väga erinevad, kuid jätta seejuures mulje, et on olnud edasimineku, et mõlemal pooltel on õnnestunud teiselt saada teatud järeleandmisi vmt.

7 Selle vaatenurga loojaks peetakse USA välisministrit Henry Kissingeri.

Konstruktivse mitmetähenduslikkuse vaimus sõnastatud teksti kohta võib eri pooltelt kuulda täiesti vastandlikke tõlgendusi.

ÜRO Julgeolekunõukogu 1967. aasta resolutsioonis nr 242 nõuti järgmist: *withdrawal of Israeli armed forces from territories occupied in recent conflict* ('Iisraeli vägede lahkumist hiljutises konfliktis okupeeritud aladelt'). Inglisekeelne sõnastus kõlab ebaloomulikult, sest sõna *territories* ees pole artiklit *the*. Põhjuseks olid suured eriarvamused. Artikkel *the* oleks tähendanud, et nõutakse vägede lahkumist kõigilt konfliktis okupeeritud aladelt, artikli väljajätmisega aga lisati teine tõlgendamisvõimalus – nõutakse vägede lahkumist osalt konfliktis okupeeritud aladelt. See näide illustreerib, kui tähtsad on inglise keeles artiklid.

“You should say what you mean,” the March Hare went on.

“I do,” Alice hastily replied, “at least, I mean what I say – that’s the same thing, you know.”

“Not the same thing a bit!” said the Hatter.

Lewis Carroll, “Alice in Wonderland”

Maastrichti lepingu projektis oli väljend *Federal Europe*, kuid hiljem pandi selle asemele *ever closer union* ('üha tihedam liit'). Lepingutes kasutatakse sageli sätet *best endeavours clause* (sellega kohustatakse andma või tegema oma parim), mille sõnastus võib olla näiteks *Parties agreed to further cooperate in X to explore the possibilities of Y*. See ei kohusta mitte millekski, kuid samas annab suuna ja signaali, et milleski on kokku lepitud.

Vaatame, kuidas on tõlgendatud Kreeka peaministri Alexis Tsiprase juttu Kreeka võlakriisi ajal⁸.

Tsipras ütles: “The mistakes of the past condemned the Greek economy to a period of neverending impasse of austerity.”

Mida ta mõista andis, oli *Give us a break here, people*.

Tsipras ütles: “Previous governments... have allowed tax evasion to run riot... None of the reforms have improved the functioning and efficiency of mechanisms of state.”

Mida ta mõista andis, oli *Cuts won’t solve our problems. We need more money and time*.

Sisukas ja hästi jälgitavas tekstis võib jääda märkamatuks, kui **oluline roll on** selles **seostel**. Need on teeviidad, mis aitavad tekstis orienteeruda ja vahel ka mõttekäigu jätku aimata.

Näiteks kui kõneleja ütleb *The Presidency proposal is moving in the right direction*, siis on eesistujal põhjust rõõmu tunda. Kui aga sellele järgneb *however*, siis on oodata midagi vähem positiivset, näiteks *we still have to keep our reservation* või *we’d like to go even further* või *some of our suggestions are not reflected in the text* vmt. Sellised pealtnäha süütud väljendid nagu *frankly, with respect, to be honest* ja *to put it bluntly* võivad olla märk sellest, et järgneb eriarvamus.

Teksti võidakse vahel pidada raskestimõistetavaks sisu tõttu, kuid sageli on kurja juur puuduvad või eksitavad seosed. Proovige, mis juhtub, kui kasutada alljärgnevas lauses erinevad seoseid.

Aktsiahinnad tõusid sedavõrd, kuidas/ja/sest/kuigi kasum suurenes.

Rebane jooksis minema, kui/sest/kuigi/ja karu tuli.

Seos võib muuta teksti sisu.

The British position remained unchanged. However, the negotiations did not succeed

→ *Ühendkuningriigi seisukoht jäi samaks, kuid läbirääkimistel ei saavutatud edu.*

The British position remained unchanged. Therefore, the negotiations did not succeed

→ *Ühendkuningriigi seisukoht jäi samaks ning seetõttu ei saavutatud läbirääkimistel edu.*

Teksti mõistmisel on tähtsad muudki elemendid peale sõnade, kusjuures suulisel ja kirjalikus suhtluses väga erineval määral. Need elemendid on järgmised.

- **Mittesõnalised vahendid**, näiteks **intonatsioon, rõhud, pausid ja kehakeel (näoilme, silmside, žestid, kehahoiak jne).**

Tähendus võib inglise keeles sõltuda sellest, millist sõna tekstis rõhutatakse. Kui sõna *quite* rõhutada, tähendab see *suhteliselt, üsna*. Kui rõhutatakse aga sellele järgnevat sõna, tähendab *quite* 'väga'. NNSid kasutavad sõna *quite* sageli valesti, seetõttu võib olla isegi parem valida selle asemele mõni teine sõna.

It's quite good → See on **suhteliselt** hea

It's quite good → See on **väga** hea

Kehakeel määrab erinevail andmeil 50–80% näost näkku suhtlemise mõjust. Teisel kohal on parakeel (hääl kõrgus, tugevus, kõnetempo jm) ning **sõnade mõju on alla 10%**. Kui kõneleja sõnad ja mittesõnalised vahendid on vastuolus, **usutakse pigem mittesõnalist esitust**. Seetõttu liigub läbirääkimislaua taga tähtsaim emotsioonidega seonduv teave žestide, hääletooni ja näoilmete teel.

Inglise keeles antakse nüansse väga tihti edasi just intonatsiooni või hääle varieerimisega, nagu oli näha ka sissejuhatuse videoklipist. NNSil võib olla raskem nende tähendust mõista, aga veelgi raskem on neid NSide kombel kasutada.

NSide jutus kõlab sageli **um** (nagu vaikne ja ebamäärane eestikeelne *õmm*), mida pole üheski sõnaraamatus, kuid mis võib tähendada väga palju, näiteks järelemõtlemist, eriarvamust, kõhklust ja piinlikkust.

Allolev esimene lause võib tähendada, et kõneleja pole veel (päris) kindel, et ta ootab paremat pakkumist jm. Kui teine lause öeldakse veendunult, võib enam-vähem kindel olla, et jõutakse kokkuleppele.

I think we could... um... accept it

I think we could accept it

Uurimused on näidanud, et eestlased ei ole mittesõnalisest suhtlusest väga teadlikud. Seetõttu **keskendume palju rohkem sõnadele** ning käitume vastupidiselt teistele rahvastele – usaldame sõnu mittesõnalisest suhtlusest rohkem isegi siis, kui nende kahe vahel on vastuolu. Me **ei pruugi osata** ka **märgata** või tõlgendada suhtluspartneri **mittekeelelisi** vihjeid (kella vaatamine, ringi vaatamine, pikad pausid jutus) või neist välja teha.

- **Ridadevaheline tähendus**

Sõnades võidakse jätta ütlemata see, mida kõik kohalolijad teavad, aga ka see, mida ei soovita otse välja öelda. Ridade vahele võib olla ka jäetud teksti (tegelik) eesmärk: *We all know where we stand today*. Kui väliskülaline ütleb inglise keelt kõnelevale eestlasele korduvalt *You can speak Estonian*, siis ei soovi ta tõenäoliselt ikka ja jälle meenutada tõlke kasutamise võimalust, vaid pigem on see ridadevaheline palve rääkida eesti keeles, sest eestlase inglise keel on külalisele raskesti mõistetav. Ridadevahelise tähenduse ja mittesõnaliste vahendite tõttu võib NSil ja NNSil olla üksteisest raskem aru saada kui kahel inglise keeles suhtleval NNSil, kes juhinduvad üksnes sõnadest.

- **Kultuuridevahelised (lk 34) ja keelelise etiketi (lk 37) erinevused**

A: Is Mr Smith there?

B: Yes, he is.

A: Em ... Can I speak to him, please?

B: Yes, wait a minute.

Telefonile vastaja ei saanud aru, et helistaja *Is Mr Smith there?* tähendas inglaslikult kaudselt väljendatud palvet *Ma palun hr Smithi*.

Lause *Would you like to take a seat?* tähendab sageli viisakat palvet *Palun istuge* ning eeldab sel juhul, et tehakse, nagu palutud.

Samasisuline vastus samale küsimusele (*Don't you have a copy?*) on eri kultuurides erinev: NSi *no* tähendab, et koopiat pole, ja *yes*, et tal on see. Paljud teised rahvad (nt jaapanlased) vastaksid aga vastupidi: *jah* ('teil on õigus, mul ei ole koopiat') ja *ei* ('te eksite, mul on koopia').

ELis suheldes tuleb olla **valmis paljudeks inglise keelteks**, nagu nt NSide inglise keel, NNSide inglise keel, tõlgete inglise keel, ELi nn erikeel ja kolmandate riikide inglise keel. Ingliskeelses jutus võidakse kasutada prantsuskeelseid väljendeid, näiteks *dossier*, *Juste Lipse* (Justus Lipsiuse asemel) jm.

Ingliskeelse teksti tähendust ELis mõjutab kolm tegurit.

1. **Paljukeelne keskkond**, kus NNSid kujundavad inglise keelt ümber oma emakeele grammatika, lauseehituse ja hääldusega. Ühe uuringu andmeil moodustasid NSid ainult 13% neist Euroopa Komisjoni töötajatest, kes koostasid inglise keeles dokumente. Kui dokumente koostavad näiteks prantsuse emakeelega töötajad, kasutavad nad ka inglise keeles tihti pikki lauseid ning kannavad teksti üle prantsuskeelsed pikemad konstruktsioonid.
2. **Suhlejate suur ühisosa** (eriala, taustteadmised, aastatepikkune ühine töö tööruhmades). Seetõttu on palju sellist teavet, mille sõnaliseks väljaütlemiseks puudub vajadus – asjaosalised teavad seda niikuinii. Teksti tähendus võib aga sel põhjusel olla raskemini mõistetav inimestele, kellel puudub samasugune pikk ühine kogemus.
3. Vajadus teha **õigustekstid vastuvõetavaks kõikidele** liikmesriikidele. Tekst võidakse seepärast taotluslikult sõnastada ebamääraselt või mitmetähenduslikult, et see sobiks liikmesriikide väga erinevate süsteemidega ning et õnnestuks kokkupupele jõuda.

TEKSTI SÕNASTAMINE TEISES KEELES

Võõrkeelne suhtlus algab sageli eesti keeles kirjutatud tekstist või mõeldud mõtetest.

- **Selge mõte ja keel emakeeles**

Kui sõnastate teksti teises keeles, **alustage selgetest mõtetest ja selgest sõnastusest oma emakeeles**, sest see on tõlkega tihedalt seotud.

Tartu ülikooli teadlaste projekti eesmärk on luua eeldused Ukraina teadmussiirde süsteemi täiustamiseks. See keskendub Ukraina teadusasutuste ettevõtluse teadmussiirde institutsionaalsele ja regulatiivsele tahule rõhuasetusega intellektuaalsel omandil ning praktiliste teadmussiirde korraldamise rakendusoskuste ja võimekuste suurendamisel.⁹

Kas võiks oletada, et teine lause tähendab järgmist?

Projekt keskendub Ukraina teadusasutuste ja ettevõtete vahelise teadmussiirde institutsionaalsele ja regulatiivsele tahule. Rõhuasetus on intellektuaalsel omandil ning sellel, kuidas suurendada ja arendada teadmussiirde jaoks vajalikku võimekust ning praktilisi oskusi.

Palju keeleabi saab Eesti Keele Instituudi kodulehelt.

- [E-keelenõu](#) (kiire ja parim võimalus saada vastus korraga paljudest usaldusväärsetest andmebaasidest)
- [Keeleabi](#) (ligipääs eesti keele käsiraamatule, paljudele keelenõuartiklitele jm-le kasulikule)
- [Eurokeelehoole](#) (allüksus, mille eesmärk on nõustada ELi asutuste eesti tõlkijaid, tõlke ja ametnikke)

Peale selle on viimastel aastatel hakatud Eestis hoogsamalt edendama selget suhtlust riigiasutustes ja erafirmades. Eesti Keele Instituudi juhtimisel on asjatundjad koondanud info kodulehele [Selge sõnum](#).

- **Suhtluse eesmärk**

Meie suhtlus on enamasti seotud mingi eesmärgiga (see võib olla avalik või ridadevaheline): soovime teavitada, veenda, infot hankida, pidulikku sündmust tähistada, arvamust küsida või väljendada vm. Suhtluses osalejad (riigipead, ametnikud, kolleegid, eri rahvusest inimesed vm) ja nende rollid (kuulaja, esineja, otsustaja vm) on erinevad. **Eesmärk pühendab (keelelise) abinõu**: end väljendades tuleb näha puude (st sõnade) taga metsa ning **valida sõnastus** nii, et arvestate eesmärki ja vormi (suuline või kirjalik), aga ka kultuuridevahelisi erinevusi ja keeleteketti. Võõrkeelsele e-kirjale vastuse kirjutamine või memo koostamine nõuab teisi oskusi kui kümne riigi esindajate pidulikul koosviibimisel võõrkeelse kõne pidamine. Sõna *põud* ei pruugi olla sobiv asendama sõna *puudus* seaduseelnõu tekstis või muus ametlikus kontekstis, kuid võib olla sõnast *puudus* sobivam ilmekust vajavas tekstis.

Alice: Would you tell me, please, which way I ought to go from here?

The Cheshire Cat: That depends a good deal on where you want to get to.

Lewis Carroll, "Alice in Wonderland"

- **Selge sõnum võõrkeeles**

Võõrkeelset teksti sõnastades tuleb alustada küsimusest, **kas soovitakse anda selget sõnumit või, vastupidi, seda vältida ja rääkida mittemidagiütlevat juttu.**

Kui on vaja selgelt väljenduda keeles, mida täiuslikult ei osata, on soovitatav kasutada lühikesi ja lihtsaid lauseid ning lihtsaid väljendeid. Tähtsaim on **ökonoomsus, selgus ja lihtsus** ehk *Keep it short and simple*-põhimõte (KISS). Mida pikemalt väljenduda, seda suurem on tõenäosus, et tekib vigu või segadust. Kui kõneleja inglise keel pole eriti hea ning ta kasutab kõrgelennulisi väljendeid ja keerulisi konstruktsioone (võib-olla sõnaraamatust leitud või kellegi soovitatud), ei jäta see head muljet.

In view of the issues and solutions already discussed in this paper, the question arises as to what further measures can be implemented with the aim of supporting economic growth and development ➔ *Issues and questions in the paper raise the question what further measures can be implemented to support economic growth and development*

Arvamuse selgitamiseks, toonitamiseks või ümbersõnastamiseks võib kasutada nt järgmisi võimalusi.

Perhaps I haven't made myself clear. Basically, what I'm trying to say is...
Sorry, I'm probably not making myself very clear. Let me put it another way

Kui soovite öelda, et teist on **valesti aru saadud**, võib öelda näiteks järgmist.

I'm afraid there seems to have been a slight misunderstanding
That isn't quite what I meant

- **Seosed**

Seoseid tuleb tunda ja õigesti kasutada, sest need aitavad teksti paremini jälgida ja mõista. Järgnevalt näiteid levinumatest seostest.

Algus

Welcome to our guests ➔ *I'd like to begin by welcoming our guests*

Lõpp

Thank you for your visit ➔ *Finally, let me conclude by thanking you for your visit*

Põhjus ja tagajärg ning põhjendus ja tingimus (A > B)

<i>and so</i>	<i>it follows</i>	<i>due to</i>
<i>so</i>	<i>therefore</i>	<i>since</i>
<i>as a result</i>	<i>consequently</i>	<i>owing to</i>
<i>because (of)</i>	<i>for this reason</i>	<i>thus</i>

Vastandus (vastupidine äsja öeldule, suunamuutus)

<i>however</i>	<i>in contrast</i>	<i>on the other hand</i>
<i>but</i>	<i>conversely</i>	<i>nonetheless</i>

Ajaline seos

<i>next</i>	<i>thereafter</i>	<i>currently</i>
<i>while</i>	<i>subsequently</i>	<i>beforehand</i>

- **Sõnajärjekord**

Teksti arusaadavust mõjutab teadaoleva ja uue info järjestus, seega sõnajärjekord. Eesti ja inglise keele **sõnajärjekord on väga erinev**. Eesti keeles on see tänu käänetele vabam.

Peter sõi lõunat pubis → *Peter had lunch at a pub*
Lõunat sõi Peter pubis ✗ *Lunch had Peter at a pub*

Inglise keele lausetes on levinuim järjekord selline: kes (alus) teeb (öeldis) mida (sihitis)?

He (alus) bought (öeldis) a new car (sihitis).
Why did you (alus) do (öeldis) that (sihitis)?

Tihti tõlgitakse eestikeelset teksti inglise keelde sõnakaupa ning kantakse nii üle ka eesti keele lauseehitus. See mõjub inglise keeles kummaliselt. NS paigutab ebatraditsioonilisele kohale tavaliselt lauseosa, mida ta soovib esile tõsta. Kui NNS kasutab inglise keeles ebatavalist sõnajärjekorda, siis johtub see tal enamasti oma emakeele sõnajärjekorra kopeerimisest, mitte sisulisest põhjendusest. Nii võib ta teadmatult rõhutada tekstiosa, mis polnud sugugi tähtsaim. Tulemus võib olla ka raskesti mõistetav või arusaamatu.

Aruandes käsitletakse ka ümberstruktureerimist ✗ *In the report is also discussed restructuring* → *The report also discusses restructuring*

Üldiselt pannakse inglise keeles lause **algusse teadaolev** ja lõppu **uus info**, aga ka pikemate ja keeruliste struktuuridena esitatav info. Kui räägitakse aruandest, mis hõlmab mitut teemat ning kus pärast mõne teema mainimist jõutakse ümberstruktureerimiseni, siis on teadaolev info *aruandes* ja uus info *ümberstruktureerimist*. Kui inglise keeles soovitakse mingil põhjusel rõhutada just ümberstruktureerimise käsitlemist aruandes, siis võib lause sõnastada nii: *Restructuring is also discussed in the report.*

- **Mitmetähenduslik, ebaselge või mittemidagiütlev sõnum võõrkeeles**

Selle eesmärgi saavutamiseks sobivad keerulised laused ja väljendid, kõrvalepõiked jms. Kuulajal või lugejal võib küll jääda mulje, et teksti autor väljendab oma mõtteid segaselt, kuid autor täidab oma eesmärgi hoiduda konkreetsest vastusest.

We try to do our best → We continuously strive to focus our activities on maximizing our operational and commercial performance

Well, it's rather difficult to say at present

I'm afraid I don't have enough information at my disposal to answer that

We'll have to consider all the implications of these aspects

Welcomes the intention of the Commission to come forward with proposals that would provide the option to Member States to...

- **Tähenduse tugevuse astmed**

Suhtluses ja eriti läbirääkimistel jääb sõnade *jah* ja *ei* vahele mitu astet.

Arvamus

Mitte väga kindel: *It seems to me that..., I would say that...*

Neutraalne: *I think that..., As I see it...*

Väga kindel: *I firmly believe that..., It's quite clear that...*

Nõusolek

Osaline: *I agree in principle, but..., Although I agree with most of what you've said, I find it difficult to agree with...*

Neutraalne: *I agree, I think you're right*

Kindel: *I completely agree, I agree entirely with...*

Eriarvamus

Vaashoitud: *I agree up to a point, but ..., I take your point, but have you considered ...?*

Neutraalne: *I'm not totally convinced, I can't say that I share your view, I don't completely agree with you on that*

Kindel: *I totally disagree, I don't agree at all*

■ TÄHELEPANU!

1. ELis kasutatav inglise keel on NNSide mõju ning ELi töö ja tavade tõttu väga spetsiifiline. Käituda tasuks samamoodi nagu liikluseeskirjaga: reegleid tuleb tunda, kuid olla igaks juhuks valmis ootamatusteks ja selleks, et kaasliikleja ei järgi neid reegleid (nt ei näita suunda).
2. Erinev suhtlusolukord vajab **erinevat lähenemist** ning erinevaid teadmisi ja oskusi.
3. Sõnadest tähtsama **info** võib saada **žestidest, hääletoonist** või näoilmetest, need võivad aga kultuuriti erineda.
4. Arvestage **konstruktiivse mitmetähenduslikkuse** rolli nii teiste mõistmisel kui ka enda teksti sõnastamisel.

5. Eesti ja inglise keele **sõnajärjekord on väga erinev**. Eesti keele järjestuses võivad ingliskeelsed sõnad olla raskesti mõistetavad.
6. **Seosed** on teksti jälgitavuse ja arusaadavuse jaoks väga olulised.

● SOOVITUSED

1. Enne võõrkeelse teksti sõnastamist mõelge selgeks oma emakeelsed mõtted ning see, milleks ja kellele tekst on mõeldud.
2. Kasutage oma mõtte edastamiseks **nii vähe ja nii lühikesi sõnu** kui võimalik. Kui saate mõne sõna välja jätta, siis tehke seda.
3. Hoiduge eesti sõnajärjekorra kopeerimisest. Kontrollige oma teksti sõnade järjekorda inglise keele käsiraamatust või lauseosi guugeldades. Kui otsingu tulemus on null või ainult NNSide allikad, tuleks sõnajärjekord üle vaadata.
4. Kasutage tekstis õigeid seoseid.
5. Lisaks Eesti asutuse või organisatsiooni ametlikule ingliskeelsele nimele on kasulik teada nende rolli ja ka sarnase asutuse nimetust NSidel. Teatud kontekstis võib kuulajale inglise keelde tõlgitud ametliku nime asemel olla arusaadavam just viimane, näiteks *national regulatory body* või *national monitoring body*. Ühendkuningriigi kolleegidega suheldes võib neile selgem olla, kui öelda Eesti Haigekassa (tõlge *Estonian Health Insurance Fund*) kohta *the Estonian NHS*.
6. Õppige märkama ja tõlgendama suhtluspartneri **mittekeelelisi vihjeid**.
7. Arvestage, et **teie jutu mõju võib sõltuda** rohkem **mittesõnalisest** suhtlusest (hääletoonist jm) kui sõnadest.

Kultuuridevaheline suhtlus

Haapsalus elav prantslane on meenutanud, et Eestis oli tal kõige keerulisem kohaneda sellega, et inimesed ei vastanud talle, kui ta promenaadil vastutulijaid tervitas või kohvikusse sisenedes tere ütles.

Sellised arusaamatused johtuvad asjaolust, et me **lähtume oma keele ja kultuuri normidest** nii siis, kui räägime võõrkeelt, kui ka siis, kui tõlgendame teiste inimeste keelelist suhtlust. Meis võivad olla n-ö ette programmeeritud näiteks võimusuhted, individualismi või kollektiivsuse traditsioon, vaikimistava (või, vastupidi, hirm vaikimise ees), vestluskombed ja sobivad vestlusteemad, distants, suhtumine aega, huumor, juhtimisstiil, suulise (nt telefonikõne või kohtumine) või kirjaliku (nt e-kiri) suhtluse eelistamine ning ametlikkus. Isiklikku elu puudutavat küsimust võidakse mõnes kultuuris pidada oma nina toppimiseks teise inimese eraellu, teises aga sõbralikkuse väljenduseks.

Kui kohtame midagi erinevat sellest, millele meie programm on seadistatud, siis arvuti "ei luba".

Prantslane tervitab promenaadil vastutulijaid, sest Prantsusmaal on see tema jaoks loomulik – vastamata tervitus Eestis tundub talle väga ebaviisakas. Eestlane seevastu Haapsalu promenaadil võõrast vastutulijat ei tervitaks ning peab seetõttu imelikuks tundmatut, kes seda teeb. Prantsusmaal peetakse omakorda veidraks eestlast, kes käitub seal nii, nagu on harjunud Eestis.

Eestlasele võib ELis olla samasugune katsumus teiste(ga) rääkimine kui prantslasele eestlase vaikimine. Kumbagi käitumist ei saa pidada paremaks või õigemaks – **vaja on teadvustada**, kuidas need meie suhtlust mõjutavad.

Vestluskaaslase suhtumine kõnelejasse sõltub palju selle kõneleja keeleoskusest. **Mida algelisem on (NNSi) keeleoskus**, seda mõistvamalt suhtutakse tema keelelise käitumise erinevustesse võrreldes NSi käitumisega, kuid seda ei tohi kuritarvitada. Keelevigadele võidakse mitte tähelepanu pöörata ka siis, kui kõneleja järgib kuulaja kultuuri. **Mida parem on kõneleja keeleoskus**, seda tõsisemaks rikkumiseks muutuvad kõrvalekalded vestlusnormidest või kõnekäitumisest ning **teda peetakse ebaviisakaks, ülbeks või rumalaks**.

Sujuvaks kultuuridevaheliseks suhtlemiseks on niisiis vaja tunda kultuurierinevusi. Et neid märgata ja mõista, tuleb alustada oma kultuurist.

Millised me oleme?

- Täname, kiidame ja vabandame vähe (märgatavalt vähem kui paljud teised rahvad).
- Teretame võõraid ja teadvustame nende olemasolu (liftis, asutuses jne) vähe.
- Kasutame vähe sõna *palun* (märgatavalt vähem kui paljud teised rahvad).

- Ei pea eriti oluliseks silmsidet, sealhulgas pidevat silmsidet vestluspartneriga (esmajoones vaatame talle silma siis, kui tahame ise edasi rääkida).
- Me ei taha, et meie üksiolemist häiritaks, ega sega ka teisi, kui nemad omaette on.
- Hindame vestluses inimesi rääkimise põhjal, vaikimine äratub tähelepanu ning võib tunduda meile kahtlasena.
- Me ei pea vajalikuks rääkida võõraga mitte tühjast-tähjast, vaid eelistame vestelda pigem põhjalikult ja tõsisematel teemadel.
- Vestleme ja kuulame väideldes (nagu keskeurooplased), sageli katkestame kõnelejat ja räägime korraga.
- Haaramme jutujärje kiiresti endale, kui vestluskaaslase kõnesse tekib paus.
- Lõpetame vestluse tavaliselt kaunis järsult, ilma mittekeelelise või keelelise hoiatuseta.

Pärast enda kultuuri analüüsimist saab võrrelda, **kas ja kuidas me teistest erineme**. Mõnda kultuuri ja rahvast tunneme võib-olla (või arvame tundvat) paremini.

Kui teame, et inglased on tuntud oma kaudsuse ja pehmedavate väljendite poolest, siis teame, kuidas võiksid nende kultuuris kõlada alljärgnevad laused.

Excuse me. Do you know where the Justus Lipsius is? ➔ Sorry. You don't happen to know where the Justus Lipsius is, do you?

Järgmisena annan sõna härra Jonesile ➔ Could I now ask Mr Jones to take the floor, please.

Inglaste kõnekultuuri tundes mõistame, et vaatamata väga pehmele sõnastusele (*a bit of a problem*) võib olukord olla tõsine ja märkus (*just a small comment*) oluline.

Samas on väga tähtis meeles pidada, et üks või teine kultuur ei pruugi ELi institutsioonide paljukeelelises ja -kultuurilises keskkonnas sugugi olla jäänud täpselt samasuguseks kui oma kodumaal. Paljud NSid on tunnistanud, et Brüssel on muutnud nende inglise keelt ja suhtlustavasid.

Seega tuleb **teha vahet inglise kultuuri** (Ühendkuningriigis) ja **inglise keele kultuuri** vahel. Inglaste kultuurilist eripära on küll väga vaja tunda nende mõistmiseks, kuid mingil juhul ei tohiks seda üheselt kopeerida ELis, sest paljud NNSid võiksid võtta juttu sõna-sõnalt, eriti siis, kui nii räägib eestlane.

Kui inglise kultuuris tavatsetakse väljaöeldavat arvamust pehmedada sõnadega *I think that*, siis teises (mitme)kultuurilises kontekstis võidakse tõlgendada seda väljendit sõna-sõnalt, st arvata, et te pole endas väga kindel. Seetõttu võib olla vaja see välja jätta:

I think we should consider possibly changing our stand on this ➔ We should reexamine our stand

Pehmem ja vaoshoitud väljendumine iseloomustab ka **diplomaatia keelt**. Diplomaatias kasutatakse samu sõnu kui igapäevaelus, kuid märksa tugevamas tähenduses. Näiteks väljend *express concern* ('muret väljendama') võib tähendada, et teise poole käitumist ei aktsepteerita.

Ka meile **lähedasemates kultuurides, mida arvame end hästi tundvat, võib olla vajalikku ja avastamisväärsset**. Näiteks soomlased kuulavad vestluskaaslast vaikides, eestlane on aga

harjunud kuulama väideldes – kui kuulaja ei käitu samamoodi, võib eestlasel jääda mulje, et tema jutu vastu ei tunta huvi. Soomlasele võib seevastu tunduda häiriva ja ebaviisakana, kui eestlane aktiivselt tema kõnelemisse sekkub.

Kui teame, kuidas teises kultuuris vestlust üles ehitatakse, võib see olla abiks suhtluspartneri mõistmisel. Näiteks prantslane võib oma seisukohta alustada väljendiga *in principle* (*en principe*, 'põhimõtteliselt') ja öelda 15 minutit hiljem *but actually* (*mais, en pratique* 'aga tegelikult').

Kultuuridevahelise suhtlusega on lähedalt seotud keeleline etikett.

■ TÄHELEPANU!

1. Inimesed **hindavad** teisi **oma kultuuri järgi** – seda teevad nii eestlased teisest rahvusest inimesi tõlgendades kui ka välismaalased eestlasi tõlgendades.
2. Mida **parem on kõneleja keeleoskus, seda suurem on risk**, et teda peetakse ebaviisakaks, kui ta ei järgi selle keele käitumisreegleid, milles ta suhtleb.
3. Et teistest kultuuridest pärit inimestega edukalt suhelda ja endast jäävat muljet teadmatusesse tõttu mitte rikkuda, **tuleb tunda kultuuridevahelisi erinevusi**. Samas tuleb arvestada, et ELi keskkonnas ei pruugi teised kultuurid olla esindatud oma puhtal kujul, sest neid mõjutab paljukultuuriline keskkond.

● SOOVITUSED

1. **Kasutage** sõnade **tänan, palun ja vabandust** vasteid võimalikult palju. Kui keegi teeb teie heaks isegi midagi mikroskoopilist (tõmbub koridoris kõrvale, hoiab ust lahti vms), siis tänage teda. Kui põhjustate kellelegi kas või pisikese ebamugavuse (seisate ees, sattute tema isiklikule ruumile liiga lähedale), siis vabandage.
2. **Teretage võõraid** ja teadvustage nende olemasolu (liftis, asutuses jne) võimalikult palju.
3. Arvestage **isikliku ruumi (füüsilise ja keelelise) erinevust** eri kultuurides. Kultuuriti on väga suured erinevused selles, kui lähedal inimesed vesteldes üksteisele seisavad, kui lähedalt nad teistest mööduvad ning kui kiiresti nad vestluspartneri jutu lõppedes ise kõnelema hakkavad. Ameeriklastel on näiteks füüsiline isiklik ruum väga suur. Seetõttu võivad nad öelda *excuse me* juba siis, kui mööduvad teist umbes kahe meetri kauguselt, sest nad peavad seda teie isiklikku ruumi tungimiseks. Sama eeldavad nad teistelt inimestelt ning peavad enda isiklikku ruumi tungimist ebaviisakuseks ja trügimiseks, eriti kui teine inimene ei palu seejuures vabandust. Isiklik ruum on ka vestluses – see on pausi pikkus vestlejate kõnekordade vahel. Kui võtate vestluskaaslase kõneste tulnud pausi järel jutujärje kiiresti üle, võidakse seda pidada "trügimiseks" neis kultuurides, kus on viisakas pidada väikest pausi, et näidata, et mõtlete partneri jutu üle järele ja arvestate seda.
4. Püüdke hoida **vestluspartneriga silmsidet**. Selle puudumist või vältimist võidakse tõlgendada huvipuuduse, tõe varjamisena vmt.
5. **Hoiduge viisakusvestluses poliitikast, tervisest, rahast** ja muudest teemadest, mida ei peeta selles sobivaks. *Small talk* peab olema *small*, nagu nimigi ütleb.
6. Andke **aegsasti märku (sõnades või muul viisil)**, kui hakkate vestlust lõpetama. Järsk lõpetamine võib põhjustada hämmingut ning seda võidakse pidada ebaviisakaks.

Keeleline etikett

Keelel on peale grammatikareeglite veel n-ö etikett, mis on seotud ühelt poolt **viisakuse** ja teiselt poolt **praktilisusega**. Meie riietus ja käitumine on pidulikul vastuvõtul ilmselt teistsugune kui suvilas pereringis askeldades – samamoodi on keelega. See, mis sobib ühes olukorras, ei pruugi sobida teise.

Etiketi vastu eksija võib jätta **kummalise mulje endast** või panna **ebamugavasse olukorda teised** inimesed, kusjuures ebakõla võib tekitada nii vabaajariietus pidulikult riietunud seltskonnas kui ka väga ametlikes rõivais inimene vabas rõivastuses seltskonnas.

Keelelise etiketi alla kuuluvad muu hulgas keel, mida kasutada, ja viisakus.

- **Keel¹⁰, mida kasutatakse teatud suhtlusolukorras**, seltskonnas või suhtlusviisi (suuline ja kirjalik keel) puhul, teatud eesmärgi saavutamiseks või mulje jätmiseks

Kasutatava keele peaks inimene ideaaljuhul valima selle järgi, kus ja kellega ta suhtleb. See eeldab, et

- ta tunneb alternatiive ja oskab nende vahel valida,
- tal on olemas vastav keel igaks olukorraks.

Näiteks on vaja erinevaid tervitusi.

Hi, Hello, Hi there, Hi, James võib sobida lapse, sõbra või hea kolleegi tervitamiseks, seevastu *(Good) morning, Mr Cook* võõrama ja/või kõrgemal positsioonil oleva inimese jaoks. Väga kõrgel positsioonil olevat inimest tervitatakse tihti tiitliga, nt *Good morning Minister, Good morning, Professor Jones*.

Teine hea näide on sõna *tualett*.

Ühendkuningriigi peenemas seltskonnas tuleb kasutada kas sõna *loo* või *lavatory*, sõna *toilet* peetakse seal vulgaarseks. Üldkasutatava tualeti kohta võib kasutada vastavalt sõna *Ladies* või *Gents*. NNSidele võib aga kõige paremini arusaadav olla just *toilet*. Kõrgete külalistega suheldes kasutatakse umbmäärasemat väljendust, nt *Wash your hands, Visit the cloakroom* jm.

Allkeeled on inimese keelelise tööriistakasti osa. Ühe inimese tööriistakastis võib valitseda range kord, teise omas aga kaos, st inimene ei pruugi allkeelte piire teadvustada või võib seda teha valesti (näiteks ei taju ta vahet piduliku konverentsikõne, kolleegidele saadetava e-kirja ja jalgpallisõprade klubi keele vahel).

Suurim vahe on suulise ja kirjaliku keele vahel (vt lk 45).

ELi koosolekute keelekasutuses ei saa joonduda ei “Downton Abbey” telesarja ega ka USA politseifilmide järgi. Peame seega hoolitsema, et lemmikseriaalidest meelde jäänud vägagi kasulike inglise väljendite hulgast ei tuleks tööõhkkonda sobimatut keelepruuki.

• Viisakus

Keelise viisakuse väljendamise vahendid on **eri kultuurides sarnased**:

- öeldakse *palun, tänan, vabandust*,
- väljendatakse soovi, arvamust või ettepanekut kaudselt, et neid pehmedada, et näidata oma avatust, paindlikku suhtumist ja läbirääkimisvalmidust, et vältida otsest vastasseisu ning et tagada endale mänguruum, kui seisukohta peab muutma,
- inimese poole pööratakse nimepidi, teietades ja/või tiitlitega (nt *professor*, vt lk 40),
- väljendatakse heakskiitu teiste ja tagasihoidlikkust enda suhtes.

Heakskiitu (sh komplimente), solidaarsust ja sõbralikkust väljendatakse sageli **otsest ja võimendades**. Tüüpnaide on kõikide liikmesriikide esindajate õnnitlused ja toetusavaldused töörühmades igale uuele eesistujale ning tänusõnad eesistumise lõppedes.

Soovi või ettepanekut väljendatakse **kaudse(ma)lt**, et muuta need vähem pealetükkivaks ja et vastaspoolle oleks neid lihtsam eirata või nende täitmisest keelduda.

Nõustumiseks ja vastuvaidlemiseks on nii viisakaid kui ka ebaviisakaid võtteid.

Kaudsemaks (st pehmemaks, avatumaks ja paindlikumaks) väljenduseks on hulk vahendeid, näiteks

- (tingiv) **küsimus**: *Give me a pen!* ➔ *Could you pass me the pen, please?*; *That is too much* ➔ *Is that too much?* ➔ *Isn't that too much?*
- **vähendavad sõnad** (*just, quick, just very quickly*): *Mul on küsimus/I have a question* ➔ *Can I ask you a question* ➔ *Can I just ask you a question?*; *problem* ➔ *a slight problem*
- *would*: *That is unacceptable* ➔ *That would be unacceptable*
- negatiivse sõna asemel *not + very + positiivne sõna*: *I reject* ➔ *I don't accept*; *impractical suggestion* ➔ *not a very practical suggestion*
You haven't replied ➔ *I don't think we've received a reply from you*
- enda ettepanek kombinatsioonis *would + võrdlus*: *We think ten days is a good idea* (kui teised pakkusid 20) ➔ *We think ten days is a better idea* ➔ *We would think ten days is a better idea*
- *ing*-vormis tegusõnad, eriti nt *hope* ja *discuss* läbirääkimistel: *We hoped you'd accept our proposal* ➔ *We were hoping you'd accept our proposal*
- **kahtlust väljendavad** fraasid: *I'm not sure whether you've got a minute...*
- **vabandavad** fraasid: *Do you mind if...; I hope you don't mind if I...*
- sissejuhatus, mis annab **märku, mida järgmisena öeldakse** (võimaldab kuulajal selleks valmistuda): *Are you very busy? Have you got a minute? Do you think it would be possible to...? Do you think I could ask you to...?*

Kuigi need kaudse väljendumise vahendid on sarnased, **kasutatakse neid eri kultuurides väga erineva sagedusega** ja eri olukordades. Otsesema väljendustavaga kultuuridest pärit inimesed ei pruugi võtta kaudseid palveid kuulda.

Hästi on viisakusega seotud kultuuridevahelised erinevused näha **siltidel**. Inglise keeles on tavaks pöörduda inimeste poole isikuliselt ja seetõttu ka sõnaga *palun* (*please wait until called*), eesti keeles aga umbisikuliselt ja käskides (*kutsumata mitte siseneda*). Eestis laialt levinud *Kiida teenindajat!* mõjub üsna karmi käsuna juba eesti keeles, kuid inglise kultuuri ja etiketi valguses eriti ebaviisakana oma ingliskeelses tõlkes *Praise the staff!*. Võrdluseks otsime mõne NSide näite: *If you are happy with our service or the work of our staff please tell us.*

Soome keeles väljendatakse soovi või reeglit omamoodi, nt *Pesethän kahvimukisi itse* (sõnasõnalises tõlkes *Sa ju pesed oma kruusi ise ära*), mis aga tähendab sisuliselt sama kui inglise keeles *Thank you for washing your mug* või eesti keeles *Palun pese oma kruus ära*.

Kiida teenindajat! ➡ *Praise the staff!* ➡ *If you are happy with our service or the work of our staff please tell us.*

■ TÄHELEPANU!

1. Kasutatava keelelise väljenduse peate **valima** selle järgi, **kus, kellega ja kuidas** (suuliselt või kirjalikult) te suhtlete.
2. Sobiva viisakusvahendi määrab see, kas tegu on **soovi** või **teenega**, milline on **olukord**, millised on **suhtlejad** ja nende **kultuur**. Palju rohkem jääb meelde käitumine, mis ei vasta ootustele, st on ebaviisakas. Inimene, kes ei kasuta sõna *please* nii nagu inglise keeles tavaks, võib tunduda tõreda ja teisi käsutavana.

● SOOVITUSED

1. Õppige märkama erinevates olukordades kasutatavat keelt. Kõige tähtsam on mõista, et suuline ja kirjalik keel on erinevad.
2. Kasutage inglise keeles suheldes tähendust **tänan, palun** ja **vabandust** väljendavaid sõnu sama palju kui selles keeles tavaks.
3. Mida suurem teene või ametlikum olukord, mida kõrgema staatusega või võõram on inimene, kelle poole pöördute, seda viisakamalt (kaudsemalt ja pehmemdatumalt) väljenduge ning seda pikemat sissejuhatust või pöördumist kasutage. Mida **viisakamalt** väljendute, seda suurem on tõenäosus, et **teie soov täidetakse** ning te jätate endast kena ja viisaka inimese mulje.

Kui kolleegile ütlete *Kle, teeks õige akna lahti*, siis auväärse külalise poole võib olla vaja pöörduda näiteks sõnadega *Professor Smith, do you mind if we open the window*. Kui teil on keset koosolekut vaja helistada, siis on seda võimalik teha vähem ja rohkem viisakalt:

I need to make a telephone call ➡ **Do you mind if I make a quick** telephone call?
 ➡ **I'm terribly sorry but do you mind if I make a quick** telephone call?

Sina, Teie, tema

Suhtluses võib varem või hiljem saabuda hetk, mil pöörduakse teiste inimeste poole. Ühelt poolt peaksime pöördumisvormi valima **suhtlusolukorra alusel**, teisalt aga **määrame** selle valikuga oma **suhteid teiste inimestega**, sest nii näitame oma vestluspartneri vastu üles austust, sõprust või hoopis soovi hoida distantsi. Otsus kasutatava vormi kohta võib olla väga subjektiivne, individuaalne, intuiitivne ja kõikum isegi emakeeles, rääkimata võõrkeelest.

Nii eesti kui ka inglise keeles on terve hulk pöördumisvorme:

- tiitel, ametikoht (nt *suursaadik/ambassador, professor*)
- *hr/pr Tamm*, ilma perekonnanimeta kasutades *härri* ja *proua*; *Mr/Mrs Smith*, ilma perekonnanimeta *Sir* ja *Madam*
- ees- ja perekonnanimi
- eesnimi
- *Teie/sina, you*
- *kuule*
- kolmas isik: *Kas külaline soovib kommenteerida?* → *Would our guest like to comment?*
- umbisikuline pöördumine: *Kas õhtul minnakse välja ka?* → *Anyone going out in the evening?*

Kuigi samad pöördumisvormid (nt eesnimi) on olemas mõlemas keeles, on nende tähendus ja kasutus erinev. Seepärast **ei saa pöördumisvormi** (*sina – du* saksa keeles või *Peter – Peter*) keelest keelde kopeerida.

KUIDAS VALIDA PÖÖRDUMISVORMI SÕLTUVALT SUHTLUSOLUKORRAST JA -PARTNERIST?

Pöördumisvormi valik on oluline alati, kuid eriti tähtis on see **suhtlemise alguses**, mil see võib määrata esmamulje ning ühtlasi suhtluse edasise saatuse.

Esimesena võib kaaluda, kas pöörduda vestluskaaslase poole **nimega** või **nimeta** (*Teie, you*). Turvaline ja lihtne võib tunduda *you*, kuid üldiselt on **paljudes kultuurides nimepidi** (nii ees- kui ka perekonnanimega) pöördumist palju rohkem kui eesti keeles, kus me saame tihti pikalt hakkama ilma kaasvestleja nime teadmata või ütlemata. Kui nimesid on kombeks rohkem kasutada, siis suudetakse neid ka paremini meelde jätta. Teise keele võõraid nimesid pole lihtne välja öelda, aga seda peetakse oluliseks ja nime küsitakse tihti korduvalt ülegi. Samas ei tohiks nimekasutusega ka liiale minna, sest kui panna inimese nimi igasse lausesse, võib see kõlada võltsi müügimehe jutuna.

Nimeliselt pöördudes tuleb teha **valik ees- ja perekonnanime vahel**. Eestlased arvavad, et *Teie-sina*-dilemmat inglise keeles pole, sest on ainult *you*, aga selle otsuse asemel tuleb inglise keeles vaagida nimekasutust.

Nimed pole võrdsed: **perekonnanimega pöördumine on ametlikum**, seda kasutatakse võõrama või kõrgemal positsioonil inimese puhul.

Ei ees- ega perekonnanime ei saa nimetada paremaks ega halvemaks, küsimus on sobivuses. Mõlemad allolevad **tervituspaarid on ebavõrdsed**. Kui suhtlevad positsioonilt jm võrdsed inimesed, peaks B tervitama vastu eesnimega ja D perekonnanimega. Kui D on hierarhias kõrgemal kui C ja soovib suhelda samal tasandil, peab ettepaneku tegema tema (*Good morning, please call me Toivo*).

A: *Hi, Toomas!*

B: *Good morning, Mr Smith.*

C: *Good morning, Mr Tamm.*

D: *Hi Peter!*

Nõukogu töörühmades pöörduakse tavaliselt üksteise poole eesnimepidi ja nii võib see olla ka mujal, kus kohtuvad sama positsiooniga ja omavahel tuttavad inimesed, kuid erinevusi on nii riigiti kui ka organisatsiooniti.

Järgmine on **sina-Teie**-valik – Euroopa kultuurides lähtutakse üldiselt **vanusevahest, tutvusastmest ja sotsiaalsest positsioonist**. Mida erinevamad need suhtluspartneritel on, seda tõenäolisemalt sobib *Teie*. Eestikeelses suhtluses on tuttav olemise aste selles küsimuses olulisem kui positsioon või vanus.

PÖÖRDUMISVORM KUI SUHETE MÄÄRAJA

Üldiselt kalduvad võõrkeeles suhtlejad pöörduma vestluspartneri poole (igaks juhuks) ametlikumalt kui samas olukorras olevad emakeelses suhtlejad. Paljudes kultuurides (nt saksa ja prantsuse) tuleb **hoiduda võõra inimese** (aga väga sageli ka kolleegi) **poole eesnimega pöördumisest** ning oodata, kuni tema seda ette paneb – võib-olla kuude või aastate pärast.

Samas ei oleks õige võtta ees- ja perekonnanime ning **sina-Teie**-alternatiive nii, et üks on ainult hea ja teine paha. Probleeme võib tekkida mõlema ebasobival kasutamisel. **Ebasobiv sinatamine** ning eesnime kasutamine võib mõjuda ebaviisaka ja familiaarsena, **ebasobiv teietamine** ja perekonnanime kasutamine aga oma positsiooni allakriipsutamisenä, vestluskaaslase vanuse rõhutamisena jne.

Viimatises näites kõlaski esimese tervituse vastus etteheitena liigse familiaarsuse pärast. Teine vastus jätab mulje, et ingliskeelsele tervitajale vaadatakse ülevalt alla. Nii eestlased kui ka soomlased võivad *Teie* peale solvuda – eestlane siis, kui arvab, et teda on sellega ebaõiglaselt võõraks peetud, soomlane aga siis, kui arvab, et teda on ebaõiglaselt vanaks peetud.

TEMA

Teistest inimestest on võimalik rääkida nimepidi, kuid on ka palju selliseid olukordi, kus **nimi pole teada**. Sellisel juhul on inglise keeles viisakas kasutada sõltuvalt soost järgmisi väljendeid:

mees → **gentleman, man**

naine → **lady**

Näiteks inglise keeles kasutatakse sõna *lady* ka köögitädist rääkides: *dinner lady* (briti inglise keel) ja *lunch lady* (ameerika inglise keel).

Tõises suhtluses on mõlema soo jaoks väga hea **colleague**. Sageli kasutatakse ka sõna **friend** (nt *our Italian friend made a great suggestion*), millel on eesti keeles kaks vastet: 'sõber' (*close friend*) ja 'tuttav' (*friend, mitte acquaintance!*). Ametisuhtlusesse **ei sobi kõnekeelne guy** (*sell, tüüp, vana, kutt*), mis võib filmide mõjul esimesena keelele tulla. Kohatu on kasutada täiskasvanust rääkides sõna *girl*, nt *The girl who prepared the reports left our department*.

Inglise keeles ja ka paljudes teistes keeltes peetakse väga **ebaviisakaks kasutada inimese kohta sõna he/she tema juuresolekul enne, kui tema nime on nimetatud**. Kui külaline konverentsi registreerimislauas oma nimesilti ei leia, siis eesti keeles võib infotöötaja kolleegile öelda *Tal pole nimesilti*, kuid ingliskeelne *There's no badge for her* oleks väga ebaviisakas. Selle asemel tuleks öelda näiteks *There's no badge for the lady*.

KALLID KUULAJAD

Pidulikud ja ametlikud kõned algavad sageli pöördumisega, mis võib olla üks ja üldine, nt *Ladies and gentlemen*. Sageli pöörduetakse aga paljude inimeste ja/või inimeste rühmade poole. Sellisel juhul alustatakse kõige tähtsama(te)st inimes(t)est ning jätkatakse alanevas tähtsusjärjekorras, nt *Excellencies, distinguished guests, ladies and gentlemen*. Kõige tähtsamaid külalisi kõnetatakse tavaliselt tiitliga, nt *Minister, Commissioner, Ambassador*.

Eesti keeles kasutatakse sageli sõna *kallid*, nt *Kallid külalised, Kallid kolleegid, Kallid sõbrad*. Inglise keeles võib küll öelda *Dear friends*, aga muudel juhtudel sõna *dear* ei kasutata.

Kallid külalised, kallid kolleegid, kallid sõbrad → *Guests, colleagues, dear friends*

Lugupeetud kuulajad → *Dear audience* → *Ladies and gentlemen*

Tere hommikust, kallid kolleegid → *Good morning, colleagues*

■ TÄHELEPANU!

1. **Pöördumisvorm**, mida kasutame, **näitab** meie **suhtumist** teise inimesse. Pöördumisvorm tuleb valida lähtuvalt suhtlusolukorrast ja -partnerist. Euroopa kultuurides peetakse sotsiaalset positsiooni suhtlusvormi valikul olulisemaks kui Eestis.
2. Pöördumisvormi **ei tohi keelest keelde kopeerida** (*sina – du* saksa keeles või *Peter – Peter*), sest eesnimi või *sina* eesti keeles ei ole võrdne samaga teistes kultuurides. Pädev suhtleja **teab, kuidas teises kultuuris inimeste poole pöördutakse**, ning muudab sellest lähtuvalt vajaduse korral eesti sõna (nt *sina* → *Teie*) või lisab sõna (nt *härra/proua*, mida kasutame eesti keeles harva).
3. **Tiitleid** (nt *professor*) **peetakse paljudes kultuurides tähtsamaks** kui Eestis ning nende mittekasutamine oleks ebaviisakas.
4. Eesti keeles saab sõnu *härra/proua* kasutada nii koos perekonnanimega kui ka ilma, ent inglise keeles on pöördumissõnad erinevad – nimeta pöördumisel sobivad *Sir* ja *Madam*.
5. Eesti keeles saab eesnimega pöördudes nii teietada kui ka sinatada, inglise keeles on aga eesnime puhul vestluspartneriga ainult üks distantis.
6. *Hr/pr* ei sobi eesti keeles kasutada koos eesnimega (*proua Evi*), kuigi seda tehakse. **Inglise keeles ei kasutata eesnime koos pöördumisega *Mr/Mrs kunagi*** (*Mr Thomas* või *Mrs Eva*), erandina ütlevad nii üksnes lapsed kasvatajale lasteaias.

● SOOVITUSED

1. Pange tähele, **kuidas vestluskaaslased üksteise ja teie poole pöörduvad** ning milliseid sõnu nad kasutavad prantsuse (nt *Vous* 'Teie') või saksa (*Sie* 'Teie') keeles. Kui teid kõnetatakse vormiga *Mr Tamm*, tuleb enamasti pöörduda ka partneri poole perekonnanimega. Kui teie sotsiaalne staatus on kõrgem, saate ainult teie teha ettepaneku kasutada eesnime (*Please call me Peter*).
2. Kui infot ega eeskuju pole ning te ei tea, kuidas pöörduda, on võõraga suheldes turvalisim **alustada suhtlust perekonnanime** abil (*Mr Smith, Dr Yates*).
3. Kui te ei tea veel vestluskaaslase nime, siis küsige seda, aga viisakas ja pehmes vormis: *What is your name?* ➔ *And, what is your name again?*
4. Kui teil pole aimugi, **kuidas inimese nime hääldata või olete selle unustanud** (aga ei soovi seda näidata), siis võite küsida: *Could I ask you how to pronounce your name, please? Sorry, how did you pronounce your name again?*
5. **Jätke inimese nimi meelde ja kasutage seda teadlikult** tema poole pöördudes.
6. **Ärge kasutage inimese juuresolekul asesõna *he/she***, sest see on ebaviisakas. Sõnastage lause teisiti, nt *We were just discussing the agenda and you* (vaadake talle otsa) *mentioned .../and Charles mentioned ...*
7. Kui peate oma nime teise emakeelega inimese jaoks raskesti hääldatavaks, võite pakkuda ise talle välja lihtsama variandi: *My name could be a bit difficult so you can call me....*

Mina tean, kuid nemad mitte ehk Teadmise needus

Me küll teame, kellele oma kirja saadame või kus, mis kell ja kelle ees esineme, kuid meid rõhub teadmise needus – meil on **raske ette kujutada, mis tunne on mitte teada midagi, mida meie teame**. Me ei tule selle pealegi, et teised ei tea seda, mida meie.

Mida väiksem on suhtluspartnerite ühisosa (keel, riik, põlvkond, eriala, sündmus, huviala jne), seda rohkem võib kõneleja või teksti mõistmiseks vajalikus **taustteabes olla “auke”** inimese jaoks, kelle elus need nähtused või objektid puuduvad, on raskesti mõistetavad või arusaamatud¹¹. Teisest rahvusest või kultuurist pärit kuulajale võivad näiteks *Kasekese batoonid*, *jaanipäevaeelne praamisaba*, *Coca-Cola Plaza*, *metsapeatus* ja *Andrus Veerpalu* olla sama mõistatuslikud kui meile *yokozunahakuho*. Kirjapilti nägemata ei tea me, kas see on üks või mitu sõna ega oska ka aimata, et osa kuuldust on nimi (*yokozuna Hakuho*).

Seepärast tuleb välismaalasele antava info puhul **kaalutleda, kas ta tunneb** inimesi, kohti, sündmusi jm, millest jutt. Suulise inglise keele osas ([lk 55](#)) on pikemalt selgitatud, kuidas esitada Eestiga seonduvat ingliskeelses jutus arusaadavalt. Millist lähenemist kasutada, sõltub olukorrast.

Võimalik on

- **lisada nimedele ja nähtustele selgitus**, kas tegu on koha, inimese, brändi nimega vms: *[Mrs] Tamm*, *[the island of] Saaremaa*, *[the composer] Arvo Pärt*, *[my colleague] Veljo*, *[the river] Emajõgi* jne
- **asendada nimi üldise kirjeldusega**: *See on Munamäe lähedal* → *It is in Southern Estonia, near Estonia's highest peak*

11 Hea meeldetuletus eestlasele igiomastest, kuid välismaalasele otsetõlkes enamasti tabamatutest ütlustest on Indrek Koffi teos “Eestluse elujõust” (Tallinn, 2011). See on saadaval ka Vikerraadio kuuldemänguna <http://vikerraadio.err.ee/v/kuuldemang/loigud/4708db86-8781-42b0-b408-6e9f3e4233f8/kuuldemangud-indrek-koff-eestluse-elujoust>.

Suuline ja kirjalik keel

ELis võõrkeeles suheldes võime olla nii lugeja, kirjutaja, kuulaja kui ka kõneleja rollis. Igaüks neist vajab erinevaid suhtlus- ja keeleoskusi ja teadmisi, sest suuline ja kirjalik keel on väga erinevad nii loodava teksti kui ka keelekasutuse poolest.

KIRI	
Lugeja seisukohast	Kirjutaja seisukohast
Valmis tervik, mis on tema käes	Lugeja kätte jõuab ainult lõpptulemus, puhtand
Sellega tutvumiseks saab kasutada abivahendeid (paber, arvuti)	Selle loomiseks saab kasutada abivahendeid (paber, arvuti)
Lugeja saab ise otsustada, mida, millal, kui kaua ja mitu korda ta loeb	Kirjutaja saab teksti koostamise ajal muuta, kustutada, parandada ja lihvida
Asub tavaliselt väljaspool vahetut suhtlussituatsiooni	

KÕNE (V.A ETTELOETUD)	
Kuulaja seisukohast	Kõneleja seisukohast
Saab selle sõnahaaval	Koostab seda sõnahaaval
Töötleb teksti mälus, mille maht on 7 ± 2 ühikut	Loob teksti mälus, mille maht on 7 ± 2 ühikut
Temani jõuab kõik öeldu	Kustutamatu: öeldut ei saa maha tõmmata
Peab sellest aru saama ühekordsel kuulamisel, samal ajal ja sama kiiresti kui kõneldakse (kordust pole)	Peab olema kuulajale mõistetav esimesel korral
Kasutab tõlgendamisel ka mittesõnalisi vahendeid (pausid, intonatsioon jm)	Peab esitamisel kasutama ka mittesõnalisi vahendeid (pausid, intonatsioon jm)
Sünnib vahetus kontaktis, tagasisides (noogutus, <i>ahah</i>)	

Kui kirjaliku töösuhtlusega puutume kokku väga tihti, siis suulise suhtluse ja eriti avaliku esinemise kogemus rahvusvahelises keskkonnas võib olla märksa vähesem. Tundmatu on vahel hirmus ja nii on see ka avaliku esinemisega. Iga-aastase üleilmse küsitluse kohaselt on inimeste suurimate hirmude seas **hirm avaliku esinemise ees püsivalt teisel kohal** (esikohal on surma- ja kolmandal lendamishirm).

Suuline suhtlus võib olla vestlus teiste inimestega, aga ka ühe inimese monoloog (näiteks sõnavõtt või kõne). Teisel juhul sisustab kogu kõneaja monoloogipidaja ja tal on valida, kas rääkida spontaanselt (peast), märkmete najal või lugeda ette kirjalik tekst.

Kirjalikku kõneteksti võidakse kasutada eri põhjustel: et räägitav hoolikalt viimistleda, et midagi ei ununeks, et end esinemisärevuse ja mõtteaukude puhuks kindlustada, et kõne saaks kiiremini peetud, et inimesel, kes peab kõne, aga ise seda ei koosta, oleks tekst jmt.

Ei tohi aga unustada, et ka monoloogi pidajal on suhtluspartner – kuulaja. Kõneleja jaoks turvaline lahendus võib olla kuulajale igav või raskesti jälgitav. **Kõneleja ja kuulaja on** ettelooetava teksti puhul **ebavõrdses olukorras**: kõnelejal on abivahend, kuulaja peab aga hakkama saama ainult oma mälu toel. Tempo on ette lugedes enamasti palju kiirem kui peast rääkides, sest mõtlemisele aega ei kulu ja loomulikke pause ei teki; paljud, kes oma kõne ette loevad, püüavad selle ebameeldiva kohustusega võimalikult ruttu ühele poole saada. Jutus puuduvad loomulik rütm ja ilmekus ning n-ö suulise kõne kirjavahemärgid. Nii võib olla ettelooetavat kõnet kuulatasamaraskekuilugedatekstikustpuuduvad sõnavahedjakirjavahemärgid.

Soome eesistumise ajal mõtiskles ajakirjanik Helena Petäistö pärast Soome peaministri ettelooetud kõnet selle üle, kui suur on oht, et Soome eesistumine jääb meelde purukuivade ettelooetud kõnede ajana. Ta leidis järgmist¹².

- Soomlased on harjunud tegutsema, mitte rääkima. ELis oldud kümne aastaga oleks pidanud juba **rääkima õppima**.
- Kuidas saakski kuulajat innustada kõneleja, kelle ettelooetud kõnes pole mingit emotsiooni?
- On mõistetav, et sotsialistlike riikide ministrid pidid alati kasutama ettelooetud kõnesid, kuid väljakujunenud demokraatiaga riikides **kõnelevad** ministrid ja muud **kõrged ametiisikud** üldiselt **peast**, kasutades ainult spikreid ja jutupunkte.
- Kui soovida asja edasi viia, peab julgema rääkida oma sõnadega. Siis jääb kuulajale mulje, et kõneleja teab, mida ta räägib, ning et kõneleja on veenev. Teksti **ettelugeja jätab** alati kehva ja **ebakindla mulje**.

Selleks et ettelooetava kõnega saavutada eesmärki, milleks kõne on tehtud (veenda, teavitada, luua meelelolu jne), peaks see olema võimalikult suulise keele sarnane. Suuline keel on palju lihtsam kui kirjalik, sest ainult nii suudab kõneleja seda oma peas luua ja kuulaja seda mõista.

Vaja on

- kõnet kirjutades kasutada **lihtsamaid sõnu ja lauseid**,
- kõnet ette lugedes **jäljendada loomulikku kõnelemist** (rütmi, intonatsiooni, pause) ja hoida **kontakti** kuulajatega.

On olukordi, kus suulise teksti ettelugemine on formaalsus, millega tuleb ruttu valmis saada, ning arvesse läheb kirjalik tekst. Kodulehele või protokollile võib minna tekst, mis sobib kirjalikult kasutamiseks. Suuliselt võib siiski ette lugeda teksti, mis on tehtud **kuulajasõbralikumaks**, nagu alljärgnevas näites.

Estonia has successfully decoupled its economic development from environmental pollution, having taken different energy-related measures, which have had also very positive effect on substantial decrease of emission of greenhouse gases. Among the most efficient measures I would mention the application of new technologies - renovation of oil shale power plants and installation of new circulating fluidized bed combustion technology, which has higher combustion efficiency allowed to reduce fuel consumption up to 25%, which in turn means substantially lower CO² emissions¹³ ➔ Estonia has successfully decoupled its economic development from environmental pollution. To that end, we've taken different energy-related measures. The measures have had a very positive effect, substantially decreasing greenhouse gas emissions. Here I'd like to mention the most efficient measures - the application of new technologies, such as renovation of oil shale power plants and installation of new circulating fluidized bed combustion technology. Its higher combustion efficiency allowed to reduce fuel consumption up to 25%, which in turn means substantially lower CO² emissions

■ TÄHELEPANU!

1. Suuline ja kirjalik keel on **väga erinevad**. Kõneledes kasutatakse lihtsamaid sõnu ja lauseid.
2. **Oskusliku suulise kõnega on palju võimalik ära teha**. Mõndagi idee ei lükata tagasi mitte sellepärast, et see on halb, vaid sellepärast, et see esitati viletsalt. Seega võib teie esitus määrata selle, kas kokkulepe sünnib või ei.
3. Et suuline suhtlus oleks tulemuslik ja kasutajasõbralik, on vaja tunda suulist keelt ning arvestada vestluses kultuuridevahelisi erinevusi (nt vaikiv kuulamine, pealerääkimine) ning vestluse alguse ja lõpu tavasid.
4. **Etteloetud tekst ei ole suuline kõne**. Etteloetav tekst tuleb koostada ja esitada suulise keele reeglite järgi.
5. **Paus** on tähtis vahend rõhutamisel ja meeleolu (näiteks pidulikkuse) loomisel.

● SOOVITUSED

Kasutage suulises, eriti etteloetavas kõnes

1. **lühemaid ja suuliseks kasutamiseks** (inglise keele seletavates sõnaraamatutes) soovitud sõnu ning väljendeid, mida olete võimeline hääldama;
2. lühemaid ja lihtsamaid lauseid (sh vähem kõrvallauseid):
A reduction in quotas next year, which it is thought will exacerbate the problem, was announced by the minister ➔ The minister said quotas will go down next year. If quotas go down, we think it will make the problem worse;
3. **rohkem tegusõnu ja vähem nimisõnu**, näiteks *there was a rapid increase in crime ➔ crime was increasing rapidly;*

4. ökonoomset sõnastust: *Let us now have a quick look at last year's data* ➤ *A quick look at last year;*
5. rohkem aktiivseid ja vähem passiivseid tegusõnu: *the proposal is being analysed by the capital* ➤ *our capital is analysing the proposal;*
6. vähem umbisikulist tegumoodi;
7. rohkem asesõnu, eriti isikulisi (*you, we, they*);
8. tähtsama info kordamist (nt kas eelistatakse varianti A või B);
9. intonatsiooni ja pause.

Suuline inglise keel (autor Geoff Lindsey, PhD)

SISSEJUHATUS

Selle peatüki pealkiri võiks sama hästi olla “Suulised inglise keeled”, sest esiteks on olemas palju NSide aktsente (iiri, briti, ameerika, austraalia jt) ja teiseks loendamatu hulk NNSide omi.

Siin kuulete inglise keelt (klipp A):

ja inglise keelt kuulete ka siin (klipp B):

Kas mõlemat heliklippi oli kerge kuulata ja mõista? Kui mitte, siis põhjuseid võib olla erinevaid.

Keelt õppides kuulatakse enamasti näite A sarnast inglise keelt, mida aga edasises elus võib tulla ette haruharva. Seal peame aru saama variandist B. NNSid võivad ekslikult arvata, et nende hääldus on ligilähedane salvestisele A, ehkki tegelikult kõlab see pigem nagu B. See ei kehti sugugi ainult eestlaste kohta. Miks?

Emakeelt me algul kuuleme, siis räägime ning alles aastaid hiljem õpime lugema ja kirjutama. Võõrkeeleeõpingud algavad enamasti aga hoopis lugemisest ja kirjutamisest. Paljudele mõjub sõnade kirja pilt väga veenvalt, sest arvatakse, et kui täht on sama, siis seda ka hääldatakse samamoodi. Inglise keeles on siiski terve **hulk hääldusega seotud nüansse, mida kirja pildis üldse ei näe** ja millest ei pruugi teada isegi paljud neist, kes inglise keeles vilunult kirjutavad.

Me alahindame ka seda, kuivõrd tugevalt **moonutab meie emakeel meie räägitavat võõrkeelt**. Tekib kaks probleemi.

Esiteks ei tunta võõrkeeles häälikuid, sageli ise seda tajumata ja olles põhjendamatult kindlad oma heas häälduses.

Võõrkeeles rääkides kasutame oma emakeeles häälikuid, st surume häälikud vormi, millega oleme harjunud emakeeles puhul. Nii tekib võõrapärane aktsent. NNSid ei kuule **emakeeles filtri** tõttu inglise keele häälikute vahelisi erinevusi ega suuda neid matkida; nad ise ei märka seda.

Nii ongi Härra Kase arvates proua Kuuse inglise keelest väga lihtne aru saada, sest mõlemad kasutavad inglise keelt rääkides eesti keelele omaseid häälikuid. Olukord muutub niipea, kui hr Kask või pr Kuusk peavad kuulama inglise keelt, mida kõneldakse neile vähem tuttavate portugali või hindu keele häälikutega. Eesti keele häälikuid ei tunne maailmas tõesti keegi peale eestlaste endi.

Teiseks ei teadvustata, et **suuline ja kirjalik keel on erinevad**. NSid kasutavad rääkides **teisi sõnu, väljendeid ja lauseehitust** kui kirjutades.

Järgmine lause võib ette tulla kirjalikus ametitekstis, kuid mitte suulises jutus (välja arvatud juhul, kui kirjalikult ette valmistatud tekst ette loetakse).

A reduction in quotas next year, which it is thought will exacerbate the problem, was announced by the minister

Suulises kõnes oleks loomulikum öelda

The minister said quotas will go down next year. If quotas go down, we think it will make the problem worse

Selle peatüki läbilugemine ei pane teid inglise keelt rääkima nii nagu salvestisel A, sest täiskasvanuna on NSide häälduse täiuslik omandamine lõviosale meist ebarealistlik eesmärk.

Kõige tähtsam on olla mõistetav! Peatüki eesmärk on niisiis aidata teil teisi mõista ja **ise mõistetav olla**.

SUULISE INGLISE KEELE MÕISTMINE

NSide inglise keel

Kuigi NSide ja NNSide inglise keeli on palju, saab tuua esile mõne üldise eristava tunnuse. Need aitavad mõlemast inglise keelest paremini aru saada ja teil ka oma inglise keelt vastavalt kohendada.

Sama sõna, erinev hääldus

Ühte ja sama sõna võib erinevalt hääldada olenevalt sellest, milliste sõnade vahel see asub ja millist ülesannet see tekstis täidab. Sõna mõni osa võib seejuures teisega **kokku sulada, peaaegu täielikult välja jääda, häälikuid võib lisanduda** (kirjapildis see ei kajastu) jne. Samamoodi on see eesti keeles ([*kakskend*], [*nimodī*]), aga kui eesti või mõnes muus keeles võib seda pidada lohakuseks, siis **NSide jaoks on see norm**. NNSid arvavad sageli, et kui kõik silbid väga selgelt välja öelda (nii nagu võib olla hea tava nende emakeeles), on nende inglise keel selgem, kuigi tegelikult muudavad nad selle kuulajale hoopis raskemini mõistetavaks.

NSide inglise keeles **hääldatakse paljud lühikesed sõnad rõhuta, summutatult** (peaaegu nagu kataks suu käega), et rõhutada olulisemaid sisusõnu.

Võtame näiteks väljendid *can* ja *can't* ning kujutame ette liikmesriikide ja eesistujariigi arutelu. Delegatsioonid peavad ütlema, kas nad nõustuvad ettepanekuga. Võrrelge näites ([klipp 01](#)) lauseid *We can agree* ja *We can't agree*, *We can accept it* ja *We can't accept it*. Millises on kõneleja ettepanekuga nõus ja millises mitte?

NSil on need väljendid väga erinevad: **can't on tugev ja can nõrk** (nagu [kn]), NNSid aga kasutavad tavaliselt sõnu *cannot* ja *can* ning rõhutavad mõlemaid, st vahe kaob.

Kuulake, kuidas volinik Jonathan Hill ütleb näites ([klipp 02](#)) *It's a great pleasure for me to be here right at the start of my term* © European Union 2015:

Ta hääldab sõnad *a, for, to, at, the, of* rõhuta ning neis kõigis on summutatud ja ebamäärane täishäälik, mis meenutab lühikest vaikset eesti keele õ-d. Pange tähele, et need sõnad on Hilli jutus vaevukuuldavad vaatamata sellele, et ta räägib aeglaselt ja selgelt. Nii tõusevad esile sisusõnad *great, pleasure, start, term*, mis annavad edasi suurema osa lause tähendusest.

Võrrelge kuuldut variandiga ([klipp 03](#)), milles kõik sõnad hääldatakse rõhuga, nii nagu seda teevad NNSid. NSidel on sellist juttu raskem mõista, sest nende jaoks olulisi sõnu ei tooda esile.

Kuulake ka ([klipp 04](#)), kui tugevalt erinevad sõna *to*, mida NSid hääldavad rõhuta ja nõrgalt, ning sõnad *two/too*, mida hääldatakse pikalt ja rõhuga. Erinev hääldus muudab tähendust.

to fish, two fish; to direct, too direct; to open, too open; to brief, too brief

Lühendvormid

NSid kasutavad suulises jutus sõna *not* ning tegusõnade *be, have, had, would, will* ja *shall* lühendvorme:

- *can't, don't, won't, aren't, weren't, couldn't* jne
- *I'm, you're, there's, we're, they're, I've, you've, I'd, you'd, I'll, you'll* jne

Volinik Hill ütleb *it is* asemel *it's*. NNSid kasutavad lühendvorme harva, öeldes näiteks *I will speak Estonian*, selle asemel, et öelda *I'll speak Estonian*.

Ametlikus kirjalikus tekstis lühendvorme ei kasutata.

Intonatsioon. Punkt või koma

Intonatsiooni üks põhiülesandeid on anda mõista, kas olete oma **mõtte lõpetanud** (nagu punkt lause lõpus) või **jätkate** seda (nagu koma).

Kui kasutada **koma asukohas** (isegi kui see on mõtteline, mitte kirjalik) **tõusvat intonatsiooni**, aitab see paljudel erineva emakeelega kuulajatel mõista, et te **ei ole veel mõtet lõpetanud** ega jõudnud punkti ehk hingetõmbe- või mõttepausini.

Intonatsiooni on hea õppida nii, et **jätate meelde ja matkate** sageli esinevaid nn **komaväljendeid**, nagu *however, on the other hand, firstly* ja *to start with*. Kuulake ([klipp 05](#)), kuidas neid öeldakse tõusva intonatsiooniga.

Küsimused

Küsimusi on kaheksaguseid: nn *wh*-küsimused, mis inglise keeles nii algavadki (*who, when, which, what, where, why*), ning jah/ei-vastustega küsimused.

Üldiselt esitatakse **avatud küsimus** (küsimus, millele ei saa vastata jah/ei) **inglise keeles langeva ja suletud** (jah/ei) **küsimus tõusva intonatsiooniga**.

Võrrelge:

- *wh*-küsimused ([klipp 06](#))
Who would like to start?
What are the available options?
- jah/ei-vastustega küsimused ([klipp 07](#))
Commission, would you like to comment?
Austria, did you wish to come in again?

Rõhk

Igal fraasil on üks **kõige tähtsam** silp. Just sellel on kõige suurem **häälekõrguse muutus** (või **rõhk**).

Good **MOR**ning, Ambassador

At least when I said yes they **PRO**mised me that there wouldn't be a vote at the end

Tähendus võib inglise keeles sõltuda sellest, millist sõna tekstis rõhutatakse.

I don't think the central authority should have the obligation

Minu arvates ei peaks keskasutusel seda kohustust olema [aga kellegi teise arvates peaks]

*I **don't** think the central authority should have the obligation*

[Minust on valesti aru saadud] Arvan, et keskasutusel **ei** peaks seda kohustust olema

*I don't **think** the central authority should have that obligation*

Ma ei pidanud silmas, et keskasutusel peaks see kohustus olema VÕI Ma pole päris kindel, et keskasutusel peaks see kohustus olema

*I don't think the **central authority** should have that obligation*

Keskasutusel ei peaks seda kohustust olema, [see kohustus peaks olema kellelgi teisel]

*I don't think the central authority should have **that** obligation*

[Keskasutusel võib olla küll teisi kohustusi, aga] **seda** kohustust ei peaks keskasutusel olema

*I don't think the central authority should have that **obligation***

[Keskasutus võib küll seda teha, aga] keskasutusel ei tohiks olla seda **kohustust**

NNSide inglise keel

Inimesed kalduvad rääkima kõiki võõrkeeli nii, nagu nad on harjunud rääkima oma emakeelt. Meie võimuses pole muuta seda, kuidas teised inimesed inglise keelt räägivad, seega peame õppima neist aru saama.

Kõnelejat võib olla keeruline mõista, kui tema emakeelestaust on võõras. **Kõrva aitab järk-järgult teritada erinevate aktsentide** (sh NSide) **kuulamine**.

[European Union newsroomi](#) videotes kuulete paljusid **erineva emakeelega** kõnelejaid ning ELiga seotud teemasid ja sõnavara.

Mida paremini valmistate end ette käsitletavas teemas, seda tõenäolisemalt saate hakkama ka hääldusüllatustega.

Kõneleja **suhtumist** antakse eri keeltes edasi väga erinevalt. **Intonatsioon ei ole keeltes ühesugune**. Olge väga ettevaatlik, enne kui hakkate kõneleja hääletooni põhjal tegema järeldusi tema suhtumise või emotsioonide kohta.

ARUSAADAVA INGLISE KEELE RÄÄKIMINE

Tänapäeval on paljude eurooplaste jaoks tuttav prantsuse või itaalia keele aktsent, ent kokkupuude eesti keele aktsendiga suuremal osal eurooplastest puudub. Seetõttu pole neil ka lihtne mõista inglise keelt, mida tahes-tahtmata mõjutavad eesti keele maneerid.

YouTube'is on video Estonian Airi lennul kõlanud [teadaandest](#), mida oli video postitanud inimesel äärmiselt keeruline mõista.

Enne kui asute oma hääldust treenima, tuleb teritada kõrva. Siin on selleks näpunäiteid.

Estonia ja EU

Sõna *Estonia* lausutakse eesistumise ajal tõenäoliselt sageli ja see on ära teeninud, et teda õigesti hääldatakse. Probleemid kipuvad tihti tekkima siis, kui *Estonia* ees on *the*. Eestlased sulatavad kokku esimese sõna viimase ja järgneva sõna esimese täishääliku, nii et moodustub väljend *thestonian*, mis kõlab inglise keeles nagu *the stone* või *this stone*. Selles [videos](#) ütleb kõneleja (0:20) *the Estonian*, kuid see kõlab nagu *the Stonian*.

Samal põhjusel võib NS kuulda eestlase öeldud *the EU* asemel *thee you*.

Inglise keeles tuleb hoida **järjestikused täishäälikud teineteisest eraldi**. Selleks on kaks moodust.

Üks variant on **teha täishäälikute vahel paus** ([klipp 08](#)) [*the ?Estonians and to ?Estonia*].

Teine ja levinum variant on täishäälikud **eraldada lisahääliku**, antud juhul [j] **abil**, mis annab tulemuseks häälduse *thij_ Estonia* ja samamoodi *thij_ EU*, *thij_ opening*, *thij_ order* jne.

Võrrelge eestipäraseid hääldusi ([klipp 09](#)) NSide keelega ([klipp 10](#)).

Selles [videos](#) (0:52 ja 1:54) sulavad kokku *energy efficiency*, mis annab inglise keeles tulemuseks *energy fishency*. NS lahutaks need kaks sõna selgemalt, öeldes hoopis *energij_ efficiency*. Sama kehtib *e-Estonia* kohta, mis peaks kõlama *ij_ Estonia* ([klipp 11](#)).

Täishäälikuid eraldatakse ka [w] abil ([klipp 12](#)), nt *tuw_ Estonia*, *tuw_ open*, *tuw_ order* jne.

The Presidency

The on inglise keele kõige sagedasem sõna. Seda hääldatakse summutatud, peaaegu kuuldamatu häälikuga, mis **sarnaneb eesti keele vaikse õ-ga**. Sama täishäälikut kohtame sõnades *a*, *for*, *to*, *at*, *of*.

Häälikuid [**p**, **t**, **k**] hääldatakse õhupahvakuga, kui need asuvad sõna algul ja kui neile järgneb *w*, *r*, *l* või *j* (*Presidency*, *translate*, *claim*, *comp(j)uter*). Hääldust näete selles [videos](#).

Kui ütlete inglise keeles [p, t, k] ilma õhupahvakuta, siis mitte-eestlase kõrvale kostab see tõenäoliselt kui [b, d, g]. Nende häälikute selge eristamine ([klipp 13](#)) on äärmiselt oluline inglise, prantsuse, saksa, itaalia ja paljudes teistes keeltes.

b (base, bass)	p (pace)
d (deem)	t (team)
g (game)	k (came)

[Koduigatsuse käes vaevlev eestlane](#) ütleb 3:19 juures *You don't need to pay for it*, kasutades sõnas *pay* eesti keele p-d, mis kõlab nagu *bay*.

Sõna *turned* kõlab pigem nagu *durned* lauses *until the fasten seatbelt sign has been turned off* [videos](#) (0:23).

Neis näiteis aitab sisust aru saada kontekst, kuid on ka vastupidiseid juhtumeid.

Rallisõitja [Timmu Kõrge](#) räägib oma auto mootori häälestest ja ütleb 19:44 juures *bass notes* 'bassinoodid', vähemalt mina sain sellest niimoodi aru. Ka teised mitte-eestlastest kuulajad mõistsid seda samamoodi. Alles hiljem avastas, et tegelikult pidas ta silmas väljendit *pace notes* ('kiiruslegend'). Vääritimõistmise oht on reaalne!

Inglise ja mitme teise keele [b, d, g] on **hellisemad** kui eesti p, t, k. Ka see võib segadust külvata. [Koduigatsuse käes vaevlev eestlane](#) ütleb (4:50) *being on your own* ('üksis olles'), kuid see kostab inglise keeles pigem *peeing on your own* ('üksis pissides'). Kuulake ([klipp 14](#)), kuidas neid fraase selgelt eristada.

Eesti nimed ja sõnad

Kas mäletate selle peatüki alguses olnud salvestist B? Kui teil oli sellest raske aru saada, siis võis üks põhjus olla nimedes. Kas oskate öelda, mis sõnadega algab [klipp 15](#)?

Need võisid olla teile raskesti arusaadavad, sest need on nimed, olgugi et inglise omad. Kontekstist pole nimede (eriti võõraste) mõistmisel palju kasu. Klipi 15 tekst on selle osa lõpus.

Maailmas on peale eestlaste väga vähe inimesi, kellele eesti sõnad ja nimed kõlavad tuttavalt.

Selles videos mainib [giid kama](#) (30:35). Inglise keelele häälestatud kuulajale kõlab see pigem kui *garment* ('rõivaese').

Muu emakeelega inimene ei suuda häälduse järgi aimata, kuidas sõna eesti keeles kirjutatakse. Ja vastupidi – kui NS või mõni teise emakeelega inimene loeb eesti keeles kirjutatud sõna, siis hääldab ta seda sootuks teisiti.

Google Translate'is saab väga täpselt kuulata, kuidas sõnu eri keeltes hääldatakse. Kirjutage vasakpoolsesse kasti mõni eesti sõna ja valige lähtekeeleks inglise, prantsuse, saksa või itaalia keel. Kui klõpsate nüüd audiomärki, siis kuulete, kuidas hääldaks seda sõna valitud võõrkeele kõneleja – oma emakeele häälikutega ja oma emakeele hääldusreeglite järgi.

Kirjapildi ja häälduse vaheliste erinevuste tõttu ei suuda ilmselt ka need vähesed eurooplased, kes on näinud kirjalikult nimesid *Pärnu*, *Lennart Meri*, *Otepää* või *A. Le Coq*, aimatagi, kuidas eestlased neid ütlevad. Kuulake ([klipp 16](#)), kuidas Briti spordikommentaator hääldab nimesid *Otepää*, *Siim Plangi* ja *Timmu Kõrge*.

Niisiis, isegi kui välismaalase ees paberil on kirjas mõni eesti nimi, ei pruugi ta seda suulises kõnes ära tunda, kui nime hääldatakse eestipäraselt. Eesti sõnad eestlasele harjumuspärases häälduses võivad välismaalase jaoks kõlada arusaamatu hääldatuse ja seotetu tähepuudruna, mis võiks tähendada mida iganes – inimese nime, kohta, kaubamärki või toodet. Estonian Airi [videos](#) (0:14) öeldakse *Welcome to Tallinn Lennart Meri Airport*. Mina ei suutnudki mõista sõnu, mis jäävad sõnade *Tallinn* ja *Airport* vahele – kuigi olen kõnealust lennujaama palju kasutanud! –, sest kõneleja ütleb talle ülituttava nime niivõrd kiiresti.

Mitte-eestlane ei pruugi mõista isegi eestipäraselt hääldatud nime *Tallinn*. Võrrelge ([klipp 17](#)), kuidas kõlavad **Tallinn ja Tartu eesti- ja inglispäraselt**. Pange tähele, et **inglispäraselt** hääldatakse **Tallinn** ühe **l**-iga, sest inglise keeles kasutatakse topeltkaashäälikuid ainult juhul, kui need paiknevad sõna lõpus ja järgmine sõna algab täishäälikuga.

● SOOVITUSED

1. **Hääldage eesti sõnu** ja nimesid võõrkeelses jutus **aeglaselt ja selgelt**.
2. Lisage **enne nime vihjeks** mõni selgitav sõna, et kuulajat ette valmistada: *We start with Pärnu* ➔ *We start with the town of Pärnu*; *Toivo* ➔ *my colleague Toivo*.
3. Hääldage **nimed** võimaluse korral **inglispäraselt**, nii nagu seda tehti Tallinna ja Tartu näites.
4. Kui sõna ei ole liiga pikk, võite selle **tähthaaval** välja öelda. Pange tähele, kui aeglaselt ja selgelt ütleb giid videolõigus *kama*. Kuigi ta ei häälda seda inglispäraselt, teab ta hästi, et eesti häälduse põhjal kujutaksid kuulajad ette teistsugust kirjapilti.

Klipp 15 algab nii: *Swindon, Milton Keynes and Exeter should be taken into account*. Need on suured, üle 250 000 elanikuga linnad.

[Klipi 18](#) näites võtame kokku seni käsitletu (*Tallinn is the Estonian capital*).

Välismaa nimed ingliskeelses jutus

Kui hääldate inglise keeles välismaa nime nii nagu eesti keeles, võib see jääda kuulajale segaseks või täiesti arusaamatuks. Paljude nimede (*Ukraine, Warsaw, Lithuania, Luxembourg* jt) ingliskeelset **hääldust saab kuulata** [Collinsi veebisõnaraamatust](#) ja sõnaraamatu “Longman Pronunciation Dictionary” CD-lt. Ka Google Translate’is saab kuulata inglise ja muu keele aktsendiga öeldud nimede hääldust (juhul kui need ei ole just väga ebatavalised nimed).

Rahvusvahelised sõnad

On sõnu, mis esinevad (teatud variatsioonidega) paljudes keeltes, näiteks eesti sõnad *fookus*, *fenomen*, *wifi* ja *IT*. NNSil tekib kiusatus hääldada neid tuttavaid sõnu samamoodi nagu oma emakeeles ning mitte kasutada selle võõrkeele hääldust, mida ta parajasti räägib.

Selles [intervjuus](#) ütleb kõneleja *fenomen* (1:31). See on eesti, saksa ja prantsuse keele variant rahvusvahelisest sõnast, mis inglise keeles on *phenomenon* (rõhk teisel silbil).

[Siin](#) hääldab kõneleja (0:45) *bilateral* eesti keele *i*-ga, kuigi *bi*- hääldatakse inglise keeles [*by*] või [*buy*]. Paljudel juhtudel **ei oska teie kuulaja oodatagi rahvusvahelise sõna eestipärast hääldust** ingliskeelse häälduse asemel. Sama kehtib Eestist alguse saanud rahvusvaheliste nimede kohta, nagu nt *Kazaa* või *Transferwise*.

[Klipp 19](#) [*focus, phenomenon, wifi, IT, Kazaa, Transferwise*]

Sama täht, sama hääldus? Kaugeltki mitte

Sama tähte võidakse hääldada eri keeltes sageli erinevalt.

• S ja S

Eesti s on üldiselt vaiksem kui inglise s. Estonian Airi [videos](#) alustab kõneleja väljendiga *Lady and gentlemen* (0:12). Ilmselt ta teab küll, et mitmus on *ladies*, aga nii nagu paljudel teistel eestlastel on ka temal sõnalõpu s liiga nõrk ja seepärast häälduses ebaselge. Mõnes muus kontekstis võib selline s arusaamist tunduvalt raskendada.

Inglise keeles tuleb **sõnalõpu s selgelt välja hääldada**. NNS jätab vahel s-i välja või ütleb seda liiga vaikselt, ent sageli sõltub sellest tähendus. Võrrelge ([klipp 20](#)):

the document requireS explanation
the documentS require explanation
the document requireS explanationS

NB! Mõni inglise keele mitmuse vorm on ilma s-ta (ebareeglipärane), näiteks *man* on mitmuses *men*, *woman* on mitmuses *women*.

[Kõnet](#) alustatakse siin fraasiga *Ladies and gentlemen*, kuigi õige on *Ladies and gentlemen*.

Eesti keeles puudub täiesti üks häälduserinevus, mis on äärmiselt tähtis inglise, prantsuse, saksa, itaalia ja paljudes teistes keeltes: **vahetegemine helitu s-i ja helilise z-i vahel** ([klipp 21](#)).

[s]

this ('see', ainsus)
advice ('nõuanne', nimisõna)
loose ('lahtine, vaba', omadussõna)

[z]

these ('need', mitmus)
advise ('nõu andma', tegusõna)
lose ('kaotama', tegusõna)

- **V ja v**

Nii inglise kui ka eesti keeles on olemas häälik *v* ja seepärast võib eestlane ekslikult arvata, et ka hääldus on mõlemas keeles sama. Aga ei ole!

Inglise keeles on veel väga suur erinevus häälikute *v* ja *w* vahel. On palju sõnu, mille tähendus sõltubki ainult sellest, kumba neist kuuleme ([klipp 22](#)): *west-vest*, *we-V*, *wary-vary*, *wire-via*, *wheel-veal*, *went-vent* jne. Häälikud *v* ja *w* on väga erinevad ka teistes keeltes, sealhulgas prantsuse ja itaalia keeles. Kui te ei tee inglise keelt kõneldes nende vahel selget vahet, võite eksitada väga erinevat päritolu kuulajaid.

Inglise ***v* on lärmakas häälik**. See on nagu *f* koos kõris tekitatud mootorimürinaga. Inglise keeles hääldatakse *f* ja *v* (*ferry* ja *very*) nii, et alahuule sisekülg on ülemiste hammaste vastas ([klipp 23](#)).

Inglise *w* aga sarnaneb eesti keele lühikese *u*-ga: huuled on torus ja ei kosta mingit hõõrdumiskahinat.

Seega hääldataksegi näiteks sõnad *with*, *when*, *while*, *wait* kui *u-ith*, *u-en*, *u-ile*, *u-ait* ([klipp 24](#)).

Eesti keele *v* on nõrk – see on inglise *v* ja *w* vahepealne häälik. Huulte asend on rohkem inglise häälikute *f* ja *v* moodi, kuid puudub inglise *v*-le omane vali mootorimürin. Võrrelge sõna *very* inglise ja eestipärast hääldust ([klipp 25](#)).

Selles [intervjuus](#) ütleb kõneleja (3:50) *two voices*, kasutades eesti keele *v*-d, mis jääb inglise keele *v* ja *w* vahepeale. Estonian Airi [videos](#) (0:17) lausutakse *We have a ground temperature*, kuid sõnast *have* on raske aru saada, sest *v* on liiga vaikne. Siin ([klipp 26](#)) on samad fraasid selge inglise *v*-ga.

- **I ja I**

Raske, kuid samas **ülioluline vahe** on inglise keele “lühikese” *i* ja “pika” *i* vahel.

Inglise keele “lühike” *i* on eesti keele *i* ja eesti keele *e* vahel. Kuulake videos “King” vahet eesti *i* ja inglise “lühikese” *i* vahel sõnas *king*. Inglise keele “pikk” *i* kõlab umbes nagu eesti keele *ii* või *ij*. Võrrelge (klipp 27):

Lühike <i>i</i>	Pikk <i>i</i>
<i>this</i>	<i>these</i>
<i>it</i>	<i>eat</i>
<i>will</i>	<i>wheel</i>
<i>did</i>	<i>deed</i>
<i>bit</i>	<i>beat</i>
<i>live</i>	<i>leave</i>
<i>list</i>	<i>least</i>
<i>pick</i>	<i>peak</i>
<i>hit</i>	<i>heat</i>

Olge **eriti tähelepanelik sõnadega *this* ja *these***, sest nende hääldusest järeldavad NSid, kas tulemas on ainsus või mitmus (klipp 28):

THIS document requireS explanation
THESE documentS require explanation

Visibility ja *feasibility* on suurepärase paar, kus kuulda esiteks suur erinevus eesti ja inglise keele *v* vahel, teiseks inglise *i* ja eesti *e* sarnasus, ning, kolmandaks (kõige tähtsam) “lühike” *i* ja “pikk” *i* (klipp 29).

Forty ja fourteen

Arvudes tuleb selgelt eristada lõppe *-teen* ja *-ty* (klipp 30).

Kui lõpus on **-teen**, on see **rõhuline**, näiteks *fourTEEN*. Eestlaste jaoks on see keeruline, sest eesti keeles on rõhk tavaliselt sõna esimesel silbil. Et *-teen* on rõhuline, tuleb *t* öelda õhupahvakuga ja “pikk” *i* peab olema tõeliselt pikk.

Sõna lõpp **-ty on rõhuta**, näiteks *FORty*, seega on õhupahvak väiksem.

Kiires jutus võivad *-teen* ja *-ty* ikkagi segamini minna (isegi NSidel), nii et selguse huvides võib need numbrina välja öelda, näiteks *fifteen*, *one five* või *eighty*, *eight zero*.

Lühendid

Lühendeid võib hääldada kahel moel.

1. Sõnana

Lühendid, mida on võimalik öelda välja sõnana, võetaksegi sageli just selliselt käibe, näiteks *PIN, AIDS, NATO*. On ka erandeid: *USA* ja *HIV* oleks võimalik hääldada sõnana, kuid inglise keeles öeldakse need siiski tähekaupa.

2. Tähthaaval

Tähtlühendite korral tuleb **igat tähte eraldi rõhutada**, pikalt ja selgelt. Võrrelge, kuidas neid lühendeid hääldab NS ja NNS.

Klipp 31 [ECB, GDP, EU, BBC, PDF, EAFRD, OECD, IT]

Samamoodi tuleb igat tähte rõhutada siis, kui ütlete mõnda sõna inglise keeles tähekaupa, nagu giid videos sõna *kama*. Pikema sõna korral aitab tähtede kahe- või kolmekaupade rühmitamine kuulaja elu lihtsamaks teha.

Klipp 32 [V-I-L, J-A-N, D-I. E-S, T-O, N-I-A]

Intonatsioon

Väidetakse, et eesti keeles ei ole intonatsiooni ja et eesti keel kõlab monotoonselt – vale puha. Tõtt on selles siiski niipalju, et eesti intonatsioon on valdavalt langev. Eesti keeles kasutatakse tõusvat intonatsiooni vähem kui paljudes teistes Euroopa keeltes. Seetõttu jätab see välismaalastele pahatihti ühetaolise hääletooni mulje, kuigi eesti keele langeval intonatsioonil on hulk variatsioone, mis täidavad erinevaid eesmärke.

Tekib mitmesuguseid probleeme. **Eesti keele intonatsiooniga jutt** võib esiteks olla **igav**. See võib teiseks tunduda suhteliselt **tuim** ja tundetut, mis omakorda võib jätta mulje **huvipuudusest**, ning see mõjub **ebaviisakalt**.

Niisiis: see, mis eesti keeles kõlab loomulikuna, võib teistele tunduda igav ja isegi ebaviisakas. Olgu lisatud, et kui kogu aeg kasutada ühte ja sama intonatsiooni, on kuulajal **raskem jälgida kõne struktuuri** (kas kõneleja on juba jõudnud peamise ideeni või lõpetanud).

Eesti keele intonatsioonil on nn komalangus ja punktilangus. Komalangus algab kõrgelt ja ei lähe täiesti madalaks. Punktilangus algab madalamalt ja lõpeb päris hääleulatuse põhjas.

Inglise ja eesti keele intonatsioonil on kaks peamist erinevust. Esiteks: **inglise keele koma-intonatsioon** tavaliselt lõpus **tõuseb**, mis on omane ka paljudele teistele keeltele. Teiseks: inglise keele **punktiintonatsioon** tähendab tavaliselt **suurt langust** kõrgelt toonilt kuni päris madalaks. See on inglise keelele väga tüüpiline.

Võrrelge järgmisi eesti- ja inglispärase intonatsiooniga öeldud lauseid ([klipp 33](#)). Eesti keeles on hulk langusi, viimane kõige madalam, ent inglise keeles on hulk tõuse ja seejärel lõpus kõrgelt langev intonatsioon.

Since joining the EU along with nine other countries in 2004, Estonia has experienced changes both economically and culturally.

Tugevalt langev intonatsioon, mida kuuleme sõnas *culturally*, on inglise keeles üsna neutraalne. Eestlase **madalal toonil langus (punktilangus)** on aga **inglise keeles pigem tavatu** ja kaugeltki mitte neutraalne. Kontekstist sõltuvalt võib see mõjuda rõhutatult vaoshoituna ja näidata **huvipuudust**.

Ütleme, et võõrustaja tegi teile välja õhtusöögi või kontserdi. Järgmisel päeval küsib ta, kuidas see teile meeldis. Kui te vastate *It was great* ning kasutate eesti tavapärasest madalat ja langevat intonatsiooni, tähendab see, et üritus ei meeldinud teile üldse. Inglise keeles on **viisakas väljendada emotsiooni tugeva** (kõrgelt algava ja sügavale mineva) **langusega** ([klipp 34](#)).

Järgmine lause *It's really important for Estonia that we include the principle in the text* peaks kõlama just nii ([klipp 35](#)), et kuulaja usuks, et öeldav on Eestile tõesti tähtis.

AVALIK ESINEMINE INGLISE KEELES

Tähtis on otsustada, kas räägite peast, märkmete põhjal või loete ette kirjaliku teksti. Suuline ja kirjalik keel ei ole üks ja sama ning kuulajal on ette loetavat kirjalikku teksti üldiselt palju raskem ja väsitavam jälgida.

Esinemiseks valmistumine

Pakun mõne soovitusena kirjalikult ettevalmistatud kõne esitamiseks. Lisadest 1 ja 2 leiate harjutusmaterjali. Need on katkendid volinik Jonathan Hilli kõnest, üks on intonatsiooni ja muude märgistusega, teine ilma. Sama kõnet saab ka kuulata.

- **Kontrollige** õiget **hääldust** alati audiosõnaraamatust, eriti siis, kui sõna on teie jaoks uus. Palju pärisnimesid leiate Collinsi veebisõnaraamatust ja sõnaraamatust “Longman Pronunciation Dictionary” (Wells 2008). Kui soovite kuulata **pikema väljendi hääldust**, sisestage see Google Translate’i, mille inglise keele hääldus (kõnesüntees) on väga hea (erinevalt tõlkest).
- Märkige tekstis **värvilise**ga sõnad, mis algavad häälikuga **p, t, k/c**. Pingutage, et need ei kõlaks nagu *b, d, g*.
- Märkige ära kõik **sõnad, mille lõpus on s**, ning rääkige piisavalt aeglaselt, et suudaksite s-id selgelt välja öelda. Tehke selge vahe sõnade **this** ja **these** häälduse vahele.
- Hääldage **can’t** ja **cannot** hästi selgelt.
- Hoidke **the lahus** talle järgnevast täishäälikust, näiteks kui tuleb öelda *the EU* ja *the Estonian*.
- Märkige ära kõik **eestikeelsed sõnad ja nimed**. Öelge need väga selgelt ja lisage võimaluse korral **selgitusi**, näiteks **Mr** või **the city of**.
- Märkige tekstis ära **intonatsioon**. Pidage meeles, et tähendus võib inglise keeles sõltuda sellest, millist sõna rõhutate. Mõelge, milline on igas väljendis kõige olulisem silp, ja öelge see kõige suurema langusega intonatsiooniga. Püüdke kasutada tõusvat, komaintonatsiooni, lõikudes, mis kulmineeruvad peamise ideega.
- Märkige tekstis küsimuste intonatsioon. **Jah/ei-vastusega** küsimused esitage tõusva intonatsiooniga

Kõne ettelugemine

Teie häälel on **kolm tööriista: kõrgus** (kõrgest madalani), **tempo** ja **tugevus**. Kasutage neid kõiki.

Teksti ette lugedes on kõneleja tähelepanu paratamatult suunatud tekstile, mitte kuulajatele. Seepärast tasub kasutada **lühemaid lauseid** ning võimalikult palju **vaadata kuulajate poole** ja hoida nendega **silmsidet**. Esiteks on niimoodi näha, et te pöördute nende poole, ja teiseks näete ka seda, kuidas teie esinemine vastu võetakse.

Teksti ette lugedes võib märkamatuks juhtuda, et tempo muutub liiga kiireks. Teil on tekst ees, kuid kuulajatel mitte – nemad püüavad kõnet oma peas kuuldu põhjal uuesti kokku panna. Seetõttu oleks kasulik teadlikult oma **kõnetempot aeglustada**. Kui teete **sageli** lõikude vahel **pause**, on kuulajail lihtsam kuuldut vastu võtta, ühtlasi on see teile suurepärane võimalus luua nendega silmside.

Ka kõnes on võimalik esitada teksti poolpaksus kirjas ja allajoonitult. Et oma häälega *ohhoo!* öelda ja ahaa-mulje tekitada, vähendage enne seda tempot ja hääletugevust ning kasutage võtmekohas **kõrgemalt langevat intonatsiooni**.

TÖÖ ENDAGA

Häälduse õppimine on **füüsiline** töö – kirjanduse lugemisest ei piisa. Peale selle on tarvis **tagasisidet**. Oma koolitustel kohtan igas maailmanurgas inimesi, kes enda arvates teevad hääldades küll kõike, mida vaja, kuid neid kuulates selgub pahatihti, et nad kas ei tee üldse seda, mida nad arvavad end tegevat, või ei tee seda piisavalt.

Vestluspartneri keeleoskuse kiitmine võib kuuluda lihtsalt viisaka vestluse juurde, mistõttu komplimenti teie inglise keele kohta ei saa paraku võtta usaldusväärse hinnangu pähe. Parim lahendus oleks **pöörduda erialainimese** poole, kes mitte ainult ei ütle teile, et peaksite oma inglise keelt täiendama ja BBC saateid kuulama, vaid kes oskab ka väga täpselt juhendada, mida ja kuidas teil on vaja parandada.

Leidub õnneks üht-teist, mida saate teha iseseisvalt.

- **Salvestage ennast.** Kuulda iseenda häält lindistusel on üsna suur šokk. Rääkides kuuleme end nimelt ütlemas seda, mida enda arvates ütleme, mitte aga seda, mis tegelikult kõlab. Kuristik kavatsuse ja tegelikkuse vahel on siis isegi sügavam, kui mängu tuleb võõrkeel.
- **Jälgige end peeglist**, kui hääldust harjutate. Piltidelt oli näha, kuidas peaks suu inglise v ja w ajal välja nägema. Kui teie huuled on v ütlemise ajal torus, ei saa see õigesti kõlada.
- Mõelge, kas teie suus muutub midagi, **kui ütlete eesti keeles king ja seejärel inglise keeles king**. Kui kõik on sama, siis te ilmselt ei tee kõike, mis on vajalik inglise keele kõla saavutamiseks. Nagu eespool mainisin, räägime võõrkeelt tavaliselt oma emakeele häälikutega ja tunneme end sealjuures väga mugavalt. Kui õpetan inimesi kasutama õiget suuasendit, siis muutub nende kõne ingliskeelseks just hetkel, kui nende enda arvates kõlab ja tundub nende hääldus ja suuasend äärmiselt imelik või totter.
- Püüdke **jäljendada õiget hääldust**, nt [Google Translate](#)'i kuulates, kus saab heli esitada nii tavakiirusel kui ka aeglustatult. Harjutades tasub kasutada mõlemat ja proovida öelda kõike võimalikult originaali moodi.

■ TÄHELEPANU!

1. Kui olete inglise keelt õppinud peamiselt kirjalike tekstide kaudu, võib juhtuda, et te pole õppinud seda suuliselt tulemuslikult kasutama ja teil võib ka olla raske teiste ingliskeelset juttu mõista.
2. Teise eestlase inglise keelt on teil lihtsam mõista kui NSi või teise emakeelega NNSi inglise keelt. Välismaalastel võib aga olla raskem mõista just eestlase inglise keelt, sest suuremal osal eurooplastest puudub kokkupuude eesti aktsendiga.
3. Kui **kõik sõnad väga selgelt välja öelda, on inglise keel kuulajale raskemini mõistetav**, sest olulisi sõnu ei tooda esile.
4. **Eesti sõnad eesti häälduses** võivad välismaalase jaoks kõlada **arusaamatu** hääldusena. NS või mõni teise emakeelega inimene hääldab eesti keeles kirjutatud sõna sootuks teisiti. Ta ei suuda ka häälduse järgi aimata, kuidas sõna eesti keeles kirjutatakse.
5. **Intonatsioon**, mis eesti keeles kõlab loomulikuna, võib teistele **tunduda igav ja isegi ebaviisakas**.

● SOOVITUSED

1. Kuulake **erinevate aktsentidega** (sh NSide) inglise keelt, et nendega harjuda – kui kõneleja emakeeletaust on võõras, siis on temast keeruline aru saada. Hea koht erinevate NSide ja NNSide aktsentide kuulamiseks on [Speech Accent Archive](#). Näiteks see [saksa emakeelega kõneleja](#) hääldab sõna *things* kui *sings*. Saksa aktsendiga inglise keele puhul on tavaline, et *th* hääldatakse *s*, mis võib külvata palju segadust, nagu võime näha Berlitz'i vaimukast videost [We are sinking](#).
2. Arvestage, et paljusid inglise keele kõige **tavalisemaid sõnu** (näiteks *a, the, for, to, at, the, of*) **hääldatakse summutatult**, rõhuta. Nii tõusevad esile sisusõnad, mis annavad edasi suurema osa lause tähendusest.
3. Hääldage **eesti sõnu** ja nimesid **aeglaselt ja selgelt** ja lisage **enne nime vihjeks** mõni selgitav sõna, et kuulajat ette valmistada: *We start with Pärnu* ➔ *We start with the town of Pärnu*
4. **Jätke meelde ja matkige** sageli esinevaid nn **komaväljendeid**, nagu *however, on the other hand, firstly* ja *to start with*. Pidage meeles, et inglise keeles on viisakas väljendada emotsiooni tugeva (kõrgelt algava ja sügavale mineva) langusega.

Huumor

Üks Austraalia telesaatejuht sai 2012. aastal kuulsaks naljaga, mille ta rääkis dalai-laamale ja millele järgnes valusalt ebamugav paus, sest külaline ei saanud naljast aru. Mida teha, et huumor, mis võib luua mõnusa õhkkonna, pinget langetada ja päästa ebamugava olukorra, ei lõpeks vastupidisega?

Huumoriga (anekdoodid, naljakad juhtumused, vaimukad kommentaarid, enda kulul nalja viskamine jne) taotletakse enamasti reaktsiooni, ent seda ei järgne sugugi alati isegi samast rahvusest inimeste seas.

Rahvusvahelises seltskonnas eeldab soovitud reageering palju enam: naljakus naljataja keeles ja/või kultuuris **peaks sarnanema naljakusega kuulaja keeles-kultuuris**. Turvaliseks naljatamiseks oleks veel vaja seda, et **ühtiksid hea ja halva maitse piirid, tundlikud või suisa tabuteemad naljataja ja kuulaja kultuuris**. Viimatimainituis on suuri kultuuridevahelisi erinevusi. Multikultuurses ametlikus suhtluses on seega põhjust olla **huumoriga väga ettevaatlik**.

Huumori edu eeldusi rahvusvahelises suhtluses on parem vaagida huumori liigituse kaudu. Naljad jaotatakse üldiselt kolme rühma:

1. keelepõhised (sõnamängud);
2. kultuurispetsiifilised (nt stereotüüpide, tuntud inimeste ja sündmustega seotud naljad);
3. universaalsed (nt arvuti-, blondiini- ja loomanaljad).

Keelepõhised naljad on üles ehitatud sõnade mitmetähenduslikkusele või ühesugusele kõlale. Need on enamasti **tõlkimatud** ja isegi lisatud selgitus ei pruugi nalja päästa. Tuleme tagasi dalai-laamale räägitud nalja juurde.

So the Dalai Lama walks into a pizza shop. And he says, "Can you make me one with everything?"

Lause *Can you make one with everything?* on keelepõhise ja kultuurispetsiifilise nalja hübriid. Selle mõistmiseks peab teadma budistide motot olla rahus ja üks kõigega maailmas (*one with everything*) ning et samade sõnadega tellitakse pitsale kõik võimalikud täidised.

Hea on omada seisukohta, välja arvatud siis, kui oled kaugliinibussis.

Somebody says: "Time flies." Somebody else replies: "I can't. They're too fast."

Kolmanda nalja võti on *Time flies*, mis tähendab 'aeg lendab', aga ka 'võta aega, kui kiiresti kärbsed lendavad'. Vastus *Ei saa, nad on liiga kiired* lähtub teisest tähendusest.

Veidi paremad väljavaated on **kultuurispetsiifilistel naljadel**, mille mõistmiseks võib aga olla **vaja taustteadmisi**. Kui kuulajal puudub taustinfo, millele nali on üles ehitatud, võib info lisamisega olla võimalik nali mõistetavaks teha, ent mitte alati. Ühendkuningriigi poliitiku Harriet Harmani naljad on hea näide sellest, kui palju teavet võib kultuurispetsiifiliste naljade nautimiseks vaja olla – loetletud naljadel on kaasas ka selgitused.

Eestlaste iseloomulike tunnuste loetelus “You know you are from Estonia when ...” leidub humoorikaid tähelepanekuid, mis on hästi mõistetavad, nt *You know that going to the sauna is 80% about networking and 20% about washing*. Inimene, kes ei tea, et esimesed 15 minutit autoparkimist on tasuta, ei saaks seevastu midagi aru naljast *Your biological clock senses with perfect accuracy the 15 minutes since you’ve parked your car in the centre of town*, millele oleks vaja lisada *because the first 15 minutes are free of charge*.

Teoreetiliselt kõige suuremad võimalused nalja säilimiseks on **universaalsel huumoril**, mis on seotud üldinimlike teemade (sh enese üle naermisega) ega eelda seetõttu taustteadmisi. Siiski tuleb pidada silmas kultuurierinevusi.

Umbes 60-aastane härrasmees: “Ma muutun iga aastaga nooremaks – praegu olen 11, aga paari aasta pärast 9. Pean silmas oma arvutioskusi.”

Oma roll on ka **kuulajate ootustel** või nende puudumisel. Kui kõneleja teatab ette, et ta hakkab rääkima nalja, sätib kuulaja end põnevil kuulama ning on pettunud, kui nalja ei saa. Samas võiski nali olla just selline, mida pole võimalik ühest keelest või kultuurist teise tõlkida. Kui aga kõneleja asendab sissejuhatuse *Räägin teile ühe nalja* lubadusega *Räägin teile ühe loo*, ei teki ebamugavat olukorda juhul, kui lugu kuulajatele naljakas ei tundu; teisalt, kui siiski saab nalja, võib see tänu üllatusefektile isegi edukam olla.

■ TÄHELEPANU!

1. Õnnestunud huumor võib **luua mõnusa meeleolu, langetada pingeid, parandada suhteid** jne.
2. Ebaõnnestunud huumor võib **rikkuda meeleolu, tekitada pingeid, rikkuda suhteid** jne.

● SOOVITUSED

1. **Olge ametlikus multikultuurses suhtluses huumoriga väga ettevaatlik.**
2. **Vältige keelepõhiseid** nalju.
3. Arvestage, et **kultuurispetsiifilise nalja** mõistmiseks võib teisest kultuurikontekstist pärit inimene vajada **lisainfot**.
4. Mõelge **enne nalja rääkimist**, ega see ei puuduta **tundlikke** või **tabuteemasid** ega tundu kuulaja kultuuris halva maitsena.

Koostöö tõlkide ja tõlkijatega

Rahvusvahelise suhtlusega võib kaasneda tõlke vahendusel esinemine või selle kuulamine, tõlgitud materjalide abil suhtlemine ning kirjaliku või suulise tõlke tellimine. Loodetavasti andis käsiraamat aimu, kui oluline on tõlkekvaliteet. Tõlkes kaduma läinu mõju võib olla erinev, alustades sellest, et tõlge tekitab segadust, kuni selleni, et kokkulepe jääb sõlmimata või toode-teenus ostmata, sest tutvustus ei tekitanud huvi või pole arusaadav.

Eesti keeles võib *tõlge* tähendada nii suulist kui ka kirjalikku tõlget. Paljudes keeltes on **suulise ja kirjaliku tõlke** ning selle töö tegijate jaoks erinevad sõnad:

eesti k	<i>suuline tõlge, tõlk</i>	<i>kirjalik tõlge, tõlkija</i>
inglise k	<i>interpreting, interpreter</i>	<i>translation, translator</i>
prantsuse k	<i>interprétation, interprète</i>	<i>traduction, traducteur</i>
saksa k	<i>Dolmetschen, Dolmetscher</i>	<i>Übersetzung, Übersetzer</i>
soome k	<i>tulkkaus, tulkki</i>	<i>käännös, kääntäjä</i>

Sageli kasutavad inimesed inglise keeles siiski sõnu *translation* ja *translator* nii suulise kui ka kirjaliku tõlke kohta.

Suuline tõlge erineb kirjalikust nii töö sisu kui ka tööks vajalike oskuste poolest. Seetõttu ei saa sugugi eeldada, et inimene, kes oskab teha kirjalikku tõlget, on pädev ka suulises tõlkes. Suulise ja kirjaliku keele suur erinevus määrab **suulisele tõlgile ja kirjalikule tõlkijale erineva ülesande ning tekstile lähenemise**.

Suuline tõlge ja selle liigid

Professionaalne suuline tõlge võimaldab esiteks kõnelejal end mitmekeelses olukorras **vabalt väljendada** ning teiseks ka kuulajal kõneldavat kõigis selle **nüanssides mõista**.

Kõneleja saab seega olla emakeeles tema ise ja keskenduda sisule, sest ta ei pea mõtlema, kuidas oma mõtet välja öelda, või valima öeldavat selle järgi, mida ta oskab muus keeles väljendada. Eespool mainisime, et hirm avaliku esinemise ees on maailmas surmahirmu järel teisel kohal. Tähtsa etteaste puhul võib seega tuge olla tõlgist, kellel on suur avaliku esinemise kogemus. Boonusena võib järeltõlge (vt allpool) anda väärtuslikku aega oma jutu planeerimiseks ja vestluspartneri jutu üle mõtlemiseks.

Sünkroontõlge (*simultaneous interpreting*) jõuab kuulajani kõrvaklappide kaudu. Tõlk tõlgib kõnelejat eritehnikaga tõlgikabiinis. Töö intensiivsuse tõttu tehakse seda alati vähemalt kahekesi (ELi institutsioonides kolmekesi). Sünkroontõlke alaliik on **sosintõlge**, mille ajal istub tõlk kuulaja

kõrval (kabiini ei kasutata). Sosintõlge võib hakata häirima teisi osalejaid ja seda saab kasutada ainult juhul, kui tõlget kuulab paar inimest.

Järeltõlke (*consecutive interpreting*) korral vahelduvad kõneleja jutt ja tõlgi tõlge. Tõlgitavate lõikude pikkus (isegi kuni 10 minutit) kujuneb kõneleja ja tõlgi kokkuleppel, sest professionaalne tõlk teeb märkmeid, mille abil öeldut meeles pidada. Järeltõlget võidakse teha olenevalt töö pikkusest ja raskusest üksinda või kahekesi.

Paljude töökeeltega üritusel võidakse kasutada **tõlke tõlkimist ehk releetõlget** (juhul, kui pole tõlke, kes tõlgiks otse kasutatavate keelte vahel). Kui töökeeled on näiteks sloveeni, inglise ja eesti keel, võidakse tõlkida sloveenikeelne jutt inglise keelde ja ingliskeelne tõlge omakorda eesti keelde ning vastupidi.

Milline on professionaalne tõlk?

Tavaelus nimetatakse tihti tõlgiks lihtsalt inimest, kes tõlgib. Tõlgib, järelikult on tõlk (plaasterdab, järelikult on arst). **Tõlk on siiski omaette elukutse**, mis eeldab tõlkeoskust ja kutse-eeetika järgimist.

Tõlk

- tõlgib sõnumi ühest keelest teise **loomulikult ja soravalt**, järgides kõneleja esitusviisi, suhtumist ja veendumusi
- **ainult tõlgib**, ta ei tõlgenda ega pole tõlgitava vestluse või ürituse saatejuht, direktor ega inspektor
- tõlgib alati **minavormis** nagu kõneleja ning **kõike**, mida öeldakse
- **vastutab tõlke õigsuse ja kvaliteedi**, mitte jutu sisu eest
- on **erapooletu**: ta ei kiida, laida, nõusta ega arvusta ega hinda räägitavat või kõnelejaid ning ei sekku jutuajamisse
- **järgib vaikimiskohustust** ega avalda kellelegi teavet, mille ta on oma töö kaudu saanud
- võtab tõlkida ainult sellise töö, mida ta **teab suutvat kvaliteetselt teha** ja mis on tema **töökeeltes**¹⁴, ning püüab oma tööd **võimalikult hästi** teha
- on **kuuldav, aga mitte nähtav** – ta aitab osapooltel suhelda nii loomulikult ja oma kohalolu rõhutamata, et inimestel võib tekkida tunne, et tõlki polegi

14 Keeli, millest ja/või millesse tõlk tõlgib, nimetatakse tema töökeelteks. Ta hoiab need rangelt lahus muudest keeltest, mida ta võib osata, kuid mitte sellisel määral, et neisse või neist tõlkida.

TÕLKEGA ÜRITUSE KORRALDAMINE

Sünkroontõlke juures on väga olulised tehnilised tingimused (tõlkekabiinide asukoht ja sisseseade, **heli ja nähtavus** kabiinist), millega tuleb varakult arvestada. Sünkroontõlkega üritusel peaks saalis pidevalt viibima **helitehnik**, kes hoolitseb kvaliteetse heli eest. **Ajakava** planeerides tuleb arvestada, et järeltõlge kahekordistab tõlgitava ürituse pikkust.

Esinejatele tuleb teatada, et nende jutt tõlgitakse. Paljud soovivad sellega esinemist ette valmistades arvestada kas sisulises või ajalises mõttes.

Tõlk vajab ürituse kohta **materjali** piisavalt vara enne üritust, et ta jõuaks sellega tutvuda. Ta **valmistub igaks tõlkimiseks** ning tutvub teema, ettekannete, terminite jmt-ga olenemata sellest, kui kogunud ta on või kui “lihtne” on teema. Kui end tõlgiks pakkuv inimene soovib teada ainult aega ja kohta või väidab, et tal pole materjali vaja, sest ta oskab nii hästi tõlkida, on see **ohu märk**. Poolnaljatamisi võib öelda, et professionaalne tõlk “vaevab” tellijat enne üritust, amatöör aga ürituse ajal.

Kvaliteetse tõlke saamiseks on vaja tõlgile edastada **sama info ja materjalid, mida osalejad** saavad, kuulevad või näevad, näiteks

- kõnetekstid, slaidid, jutupunktid
- päevakava, ürituse iseloomustus, selgitus, kes, kellele ja milleks esineb
- kõnelejate ja/või osalejate nimed ja/või ametikohad
- arutusele tulevad dokumendid
- videod, mida näidatakse

Kuidas tõlki valida?

ELi kontekst on väga spetsiifiline. Seal on väga palju ridadevahelist teavet ja tavasid, mida tundmata on ülikeeruline, et mitte öelda võimatu tõlkida. Niisiis on **vaja piisavalt** ELi institutsioonides tõlkimise **kogemust** (tööpäevi), mida ei korva ei tõlgi- ega filoloogidiplom ega institutsioonide tõlgi eksami sooritamine (kui sellele pole järgnenud praktikat).

Tõlgilt võib küsida infot tõlgitud teemade kohta, kuid talt ei saa nõuda tõlgitud ürituste ja kohtumiste nimekirja, sest tal on vaikimiskohustus.

KUI TEID TÕLGITAKSE

Kõneleja ja kuulaja on need, kes otsustavad, kas rääkida suhtluspartnerile arusaadavas keeles või lasta oma juttu tõlkida, ning kas kuulata tõlget (sh valides eri keelte vahel) või kõnelejat ennast. Tõlk sellesse otsusetegemisse ei sekku.

Tõlgitava **suhtluse laabumine** sõltub paljudest piasjadest. Väga palju määrab see, kas tõlk on saanud aegsasti kogu **vajaliku eelinfo** ja selle läbi töötanud, kuid ka **tõlgitava materjali esitusel** on oma roll.

Sageli arvatakse, et kõneleja peab rääkima aeglaselt, muidu ei jõua tõlgid tõlkida. Tegelikult on vaja **kõneleda loomulikult ja mitte tekste ette lugeda**. Rääkimiskiirus on harjumus – kiirel kõnelejal on sama raske oma tempot aeglasena hoida nagu kiirel kõndijal. Suuliselt esinemise kohta on käsiraamatus nõuandeid lk [46–47](#) ja [62](#).

On väga tore, kui kõneleja arvestab tõlki ja jälgib, et tõlk talle järele jõuaks. Samas on tähtis pidada meeles, et **sünkroontõlke puhul on tõlk esinejast alati veidi maas ning “pikivahe” on loomulik ja vajalik**.

Alloleva näite puhul saaks tõlk hakata tõlkima alles neljandat teksti, sest eelmiste tähendus polnud ühemõtteline.

1. *nii*
2. *nii pea*
3. *nii pea kui*
4. *nii pea kui ka jalad* → *both the head and the feet*
niipea kui saame → *as soon as we*

Kui tõlkes on paus, ei pruugi see sugugi tähendada, et tõlk on hädas – ta võib oodata lauseosa või infot, mis on vajalik edasitõlkimiseks. Kui aga ka esineja seepeale oma jutu katkestab, pikendab see lihtsalt pausi.

■ TÄHELEPANU!

1. **Tõlk on omaette elukutse** ja igat tõlkivat inimest ei saa nimetada tõlgiks.
2. Kvaliteetseks sünkroontõlkeks on vaja **kvaliteetset heli** ning **otsevaadet** tõlgikabiinist saali.
3. Tõlk **valmistub igaks tõlkimiseks** olenemata sellest, kui kogenud ta on või kui “lihtne” on teema.
4. Kui ürituse ajal jagatakse **lisamaterjali**, tuleb see enne ka tõlgile anda.
5. **Tõlke õnnestumine sõltub tõlgi, kliendi ja kõneleja koostööst**. Korralduslikud vajaka jäämised (tõlk ei saa valmistumiseks materjale, heli on ebakvaliteetne jms) võivad kukutada läbi lihtsaimagi tõlke. Toimiva koostöö abil saab aga ka äärmiselt raskest tõlketööst kujundada kordaläinud päeva, mille lõpus on asjaosalised küll väsinud, kuid õnnelikud.

● SOOVITUSED

1. Andke **tõlkidele võimalikult palju infot**. Nad võtavad tänuga vastu kogu info ja **mistahes vormis**: etteloetav tekst (tõlgi jaoks ülioluline), käsitsi kirjutatud jutupunktid, dokumendi servale lisatud märkused, **taustinfo**, näpunäited selle kohta, kuidas mõnda terminit või väljendit teise keelde tõlkida, kas kasutada eesti tõlkes ingliskeelseid lühendeid vms. Näiteks väljendi *smart borders* kohta on dokumentides ja koosolekutel kasutatud vasteid *paremini korraldatud piirid*, *e-piirid*, *arukad piirid* ja *taibukad piirid* – tõlgil on hea teada, millist parasjagu toimuva ürituse klient eelistab või õigeks peab. Kõneleja **võib** oma kirjalikust **kõnetekstist alati kõrvale kalduda**, sest tõlk tõlgib seda, mida öeldakse, mitte seda, mis on kirjas.
2. Tulge eesti **tõlkidega rääkima**, näiteks selleks, et anda teada, kui on plaanis sõna võtta. Kui sõnavõttu pole ette valmistatud, on abi ka sellest, kui tõlkidele paari sõnaga tutvustada, mis on Eesti jaoks selle teema puhul kõige olulisem. Kui üritusel on palju töökeeli ja tõlgikabiine ning teil on eesti tõlke (*the Estonian booth*) raske leida, siis küsige abi (*I'm looking for the Estonian booth*) lähimast kabiinist. Kui saadate midagi eesti tõlkidele, siis kirjutage dokumendi servale või öelge, kellele on materjal vaja anda.
3. Kui kõnelete inglise keeles paljude töökeeltega koosolekul, siis tuleb ikkagi arvestada, et teie juttu tõlgitakse. Kõneteksti (kus on kirjas kõneleja nimi või riik) saate paluda sekretariaadil toimetada kõikidesse tõlkekabiinidesse või anda ise lähimasse tõlgikabiini, seal toimetatakse see edasi.
4. Rääkige **mikrofoni** (sünkroontõlke puhul). Rääkimise ajaks võtke kõrvaklapid peast ära ja pange need eemale, vastasel juhul tekib interferents.
5. Rääkige **mõistliku kiirusega**. Rääkimine on alati parem kui teksti ettelugemine. Etteloetava teksti mõtet võib olla raske jälgida isegi sama keelt kasutaval kuulajal.
6. Häädage kõik **arvud** (k.a dokumendinumbrid), nimed, lühendid ja/või muu **oluline info** (nt *eelistame varianti A*) **aeglaselt ja selgelt**, vajaduse korral korrates.
7. Kui räägite ühes keeles, aga soovite tsiteerida teksti teises keeles (nt eestikeelses jutus ingliskeelset dokumenti), siis tehke enne ja pärast tsitaati väike paus, et katta tõlke ajavahet. Kui võimalik, võiks selle asemel, et ühe lause sees keelt vahetada, kasutada eraldi lauseid. “Meie hinnangul võiks praeguse ingliskeelse teksti *as stipulated in the Agreement* asemel kasutada teksti *as agreed by the Parties*” ➔ “Meie hinnangul võiks teksti muuta. Praegu on tekstis *as stipulated in the Agreement*. Selle asemel võiks olla *as agreed by the Parties*.”
8. Kui näitate slide, siis arvestage neid vahetades, et **sünkroontõlge on esinejast veidi maas**.
9. **Pöörduge otse vestluskaaslase**, mitte tõlgi **poole** (*öelge talle, et*), sest tõlk tõlgib minavormis.
10. **Tõlgile pole mõtet öelda järgmist**.
 - *Ega nii täpselt ja iga sõna pole vaja tõlkida.*
Tõlgi amet kohustab tõlkima kõike. Vastupidise soovi täitmine jätaks mulje, justkui ta ei taha või ei suuda teha oma tööd hästi. Selline ettepanek on tõlgile sama kui palve juuksurile lõigata juukseid mitte väga korralikult.
 - *Seal pole midagi erilist* (ei ole vaja midagi ette teada või materjale näha).
Erialainimese jaoks harjumuspärane (nt *alfa-pürrolidinovalerofenoon*, *liitmaterjalist piduriklotsid*) võib olla tõlgi jaoks vägagi eriline.
 - *Seda küll poleks vaja olnud tõlkida.*
Tõlk tõlgib kõike. Kui te ei soovi millegi tõlkimist, siis ärge öelge seda välja.
11. **Andke tõlgile tagasisidet**, sest see on tõlgi jaoks väärtuslik ja teretunud teave.

Kokkuvõte

Lugejate arvamused võõrkeelsest suhtlusest võivad nii enne kui ka pärast selle käsiraamatu lugemist olla väga erinevad. Need võivad alata tõdemusest, et **võõrkeeles suhelda pole(gi) nii raske**, ja lõppeda veendumusega, et **võõrkeeles suhelda pole(gi) nii kerge**.

Kui te käsiraamatust midagi uut ei leidnud, siis on teil ilmselt olemas just need teadmised ja oskused, mida võõrkeelne suhtlus vajab. Kui te aga avastasite käsiraamatust seniteadmatut ja/või üllatavat, siis on teil nüüd kasulik materjal, mille toel edasi tegutseda. Mõlemal juhul tuleb arvestada, et võõrkeeles suhtlemise **oskus ei saa kunagi valmis**, vaid nihkub edasi nagu silmapiir. Seepärast peavad enesetäiendamist ühtemoodi jätkama nii väga hea keeleoskusega kui ka sinnapoole pürgivad inimesed.

Selleks, et ühe koha peal püsida, tuleb joosta nii kiiresti, kui jaksad, ning kui kusagile tahad jõuda, siis kaks korda kiiremini.

Lewis Carroll, "Alice Imedemaal"

Siinses käsiraamatus on käsitletud paljusid teemasid. Mõne puhul piisab teksti **läbilugemisest**, enamik vajab aga **harjutamist**. Kust alustada? Soovitan alustada võõrkeelse suhtluse jagamisest **osadeks** ning eesmärkide **tähtsus- ja lihtsusjärjekorda seadmisest**.

Võõrkeelses suhtluses on võrdset **tähtsad nii võõrkeel kui ka suhtlus**. On inimesi, kes kardavad võõrkeeles rääkida grammatikavigade jms pärast. Kui kõnelejast saadakse aru ja sõnum jõuab kohale sellisena, nagu see mõeldud oli, on see märksa olulisem kui jutu käigus tehtud keelevead. Ebakindlus ei pruugi tuleneda ka mitte keeleoskuse vähesusest, vaid nappivast suhtlus- või esinemisoskusest. Nagu eespool mainitud, on hirm avaliku esinemise ees kogu maailmas surmahirmu järel teisel kohal. Naeratus, julge pealehakkamine ja suhtlemisvalmidus (*talk more with people than at them* 'ära räägi mitte inimestele, vaid inimestega') on siin võtmetähtsusega. Rahvusvahelises seltskonnas tuleb pöörata tagurpidi eesti vanasõna ja võtta motoks hoopis ütlus "Rääkimine kuld, vaikimine hõbe".

Harjutada on hea ühe **oskuse või teema kaupa** ning alustada võib mõne lihtsamaga. Näiteks võite seada endale ülesande pöörduda järgmisel koosolekul nimepidi kõikide kolleegide poole, kellega suhtlete. Võite panna ka paberile mõne sagedase fraasi, mida liita oma ütluse külge, nt *Sorry, could I ... please* millegi palumiseks või *Thanks very much, excellent job/meeting/suggestion*. Poes, kohvikus ja mujal teenindussfääris saab harjutada end ütleva *palun* ja *tänan* igal võimalikul juhul.

Suhtlemine on kahesuunaline tänav, mitte monoetendus. Ka vähemate (võimendatult positiivsete, ilmekalt ja viisakalt öeldud jne) sõnade ning hea kuulamisoskuse ja kultuuriliste erinevuste tajuga on Brüsseli koridoride mõttevahetustes võimalik palju ära teha. Keskmise keeleoskusega, naeratavad ja viisakad, head suhtlejad-kuulajad võivad jõuda suhtluseesmärgi seisukohalt sama või isegi parema tulemuseni kui suurepärase keeleoskusega, kuid keskpärase suhtlusoskusega inimesed.

Eksimine on inimlik ja lubatud. Tuleb säilitada positiivne suhtumine ja huumorimeel. Ennast saab parandada ja ka keelepsakad enda kasuks pöörata!

Keeleliselt poolelt on kergenduseks see, mida toonitavad kõik avaliku esinemise ja suulise kõne spetsialistid ja raamatud: kasutage kõneledes lihtsaid sõnu ja lihtsaid lauseid. Kui valmistate oma jutu ette nii, on teil ka palju lihtsam seda esitada.

EDUKAT JA TULEMUSLIKKU SUHTLUST!

Võõrkeelse suhtluse meelespea

1. **Enamik sõnu on mitmetähenduslikud.** Arvestage konteksti nii võõrkeelse jutu mõistmisel kui ka võõrkeeles väljendudes. ELis võib ingliskeelsetel sõnadel olla hulgaliselt lisatähendusi, mis tavakeeles puuduvad.
2. **Kontrollige** ingliskeelsete vastete **tähendust ning kasutust inglise keele seletavatest sõnaraamatutest.**
3. **N-ö sama sõna tähendus** võib olla eesti ja inglise keeles **erinev.**
4. Sõnade keemilise reaktsiooni tõttu võib ühes keeles kehtida sõna valem **sõna A + sõna B = tähendus AB**, teises keeles aga **sõna A + sõna B = tähendus F.**
5. Läbirääkimislaua taga liigub tähtsaim teave žestide, hääletooni ja näoilmete teel. Õppige **märkama ja tõlgendama** suhtluspartneri **mittesõnalisi vihjeid.**
6. Enne võõrkeelse teksti sõnastamist **mõelge selgeks** oma **emakeelsed mõtted ning see, kellele ja milleks on tekst mõeldud.**
7. **Välismaalasele ei saa ette kirjutada, kuidas ta peab juttu mõistma.** Ta tõlgendab ingliskeelset teksti oma äranägemise järgi.
8. Inglise keeles rääkides **valige oma keeleoskusele vastavad sõnad.** Etteloetavat teksti koostades kasutage **lühikesi ja lihtsaid lauseid** ning sõnastust.
9. Mida täpsemalt **kattub eesti- ja ingliskeelse teksti lausestruktuur**, sõnade arv ja järjekord jmt, seda tõenäolisemalt võib olla **tegu halva tõlkega.**
10. Lisage Eestist (inimestest, kohtadest, sündmustest jm) rääkides vajalik taustinfo. **Hääldage eesti sõnu ja nimesid aeglaselt ja selgelt**, võimaluse korral inglispäraselt.
12. **Arvestage kultuuridevahelisi erinevusi ja keelelist etiketti.** Võimendage positiivset ja pehmendage negatiivset.
13. Eesnimi või *sina* eesti keeles ei ole võrdne samaga teistes kultuurides. **Ärge kopeerige pöördumisvormi keelest keelde.**
14. Teie **jutu mõju võib sõltuda rohkem mittesõnalisest suhtlusest** (nt hääletoonist) kui sõnadest. Intonatsioon, mis eesti keeles kõlab loomulikuna, võib teistele tunduda igav ja isegi ebaviisakas.
15. **Ärge tõlkige kõnekäände, värvikaid ütlusi jms sõna-sõnalt.**
16. **Olge ettevaatlik huumoriga** ja hoiduge keelepõhistest naljadest. Mõelge enne nalja rääkimist, ega see ei puuduta tundlikke või tabuteemasid ega tundu kuulaja kultuuris halva maitseks.
17. **Tõlk on omaette elukutse – igat tõlkivat inimest ei saa nimetada tõlgiks.** Tõlke õnnestumine sõltub tõlgi, korraldaja ja kõneleja koostööst.

Autoritest

Ülle Leis on ühe suurema ja mitmekesisema kogemustepagasiga vabakutseline konverentsitõlk Eestis, staažikas suulise tõlke õppejõud ja koolitaja. Ta on tõlkinud paljude Eesti ja rahvusvaheliste organisatsioonide, asutuste ja firmade väga erinevaid üritusi Eestis ja välismaal. Tema töö ELi institutsioonide vabakutselise tõlgina algas aastaid enne Eesti liitumist ELiga. Ta on tõlkinud nii Euroopa Ülemkogus, Euroopa Liidu Nõukogus, Euroopa Parlamendis kui ka Euroopa Kohtus. Ta on õpetanud Tallinna Ülikoolis, Tartu Ülikoolis ja Turku Ülikoolis. Ta on hiljuti ilmunud viipekeeletõlgi erialaõpiku kaasautor. Lisateave: www.wordwaltz.eu.

Geoff Lindsey on BBC hinnangul ülemaailmne autoriteet intonatsiooni alal. Ta on iga-aastase inglise foneetika suvekooli direktor ja *Honorary Lecturer in Linguistics* University College'is Londonis, mis on maailma tähtsaim inglise foneetika keskus. Ta on populaarne inglise keele häälduse koolitaja näitlejate, tõlkide ja teiste elukutsete esindajate ning keelehuviliste hulgas, tema töötube toimub kogu maailmas. Ta on käinud viimase kümne aasta jooksul koolitamas ka eestlasi ning tunneb peensusteni probleeme, mis tekivad erineva emakeelega kõnelejalatel inglise keele mõistmise ja rääkimisega. Ta on osalenud rahvusvahelise foneetikatähestiku (*International Phonetic Alphabet*) koostamisel, olnud Oxfordi sõnaraamatute häälduskonsultant ja kohtumeditsiiniline kõneanalüütik. Ta on töötanud ka hinnatud stsenaaristina (nt "EastEnders", BBC; film "Magic Piano"). Lisateave: www.englishspeechservices.com.

LINKIDE LOETELU

Lk 4

<http://kultuur.postimees.ee/3462821/ameerika-filmitudengid-utlevad-mis-nad-vehklejast-arvavad>

Lk 8

http://ec.europa.eu/translation/english/guidelines/documents/misused_english_terminology_eu_publications_en.pdf

Lk 10

<http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

<http://dictionary.cambridge.org/>

<http://www.collinsdictionary.com/>

Lk 12

<http://www.linguee.com/>

Lk 14

<http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do?method=load>

<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

<http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/cybernews/abbreviations.htm#E>

<http://termin.eki.ee/esterm/>

<http://www.linguee.com/>

Lk 29

<http://kn.eki.ee/>

<http://keeleabi.eki.ee/>

<http://eurokeelehoole.eki.ee/index.php?p=11>

<http://selgesonum.ee/>

Lk 49

<https://www.youtube.com/watch?v=j9il7RL4IZM>

<https://www.youtube.com/watch?v=CVYvPPZCpfs>

Lk 51

<https://www.youtube.com/watch?v=XIZ1hdT4kDc>

<https://www.youtube.com/watch?v=h3kuY-34v0c>

<https://www.youtube.com/watch?v=ZmCeicEtSfQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=ukFUcxLff4>

Lk 52

<https://www.youtube.com/watch?v=UXm083jUSI4>

<https://www.youtube.com/watch?v=9RZxJ3pO9Pk>

<https://www.youtube.com/watch?v=jXSkFxlj2RQ>

Lk 53

http://europa.eu/newsroom/audiovisual/index_en.htm

Lk 54

<https://www.youtube.com/watch?v=WjaPvV8Jttw>

https://www.youtube.com/watch?v=i0z_MCK6kFM

https://www.youtube.com/watch?v=3rndOI_BAIU

<https://www.youtube.com/watch?v=DEJSp9TD4Pw>

<https://www.youtube.com/watch?v=ZVQD5R1Bo6A>

https://www.youtube.com/watch?v=i0z_MCK6kFM

<https://www.youtube.com/watch?v=M9SG-6IoH88>

<https://www.youtube.com/watch?v=siM1h0dbTCo>

<https://www.youtube.com/watch?v=6PSdlctYBsw>

Lk 55

<https://www.youtube.com/watch?v=aqPofSuujiU>

<https://www.youtube.com/watch?v=MzavXVUnZlM>

<https://www.youtube.com/watch?v=WjaPvV8Jttw>

<https://www.youtube.com/watch?v=gCP71qXvsWU>

<https://www.youtube.com/watch?v=MzavXVUnZlM>

<https://www.youtube.com/watch?v=nMh9rO7yTLs>

https://www.youtube.com/watch?v=Z8q_Vrl_I7s

<https://www.youtube.com/watch?v=RTQn9UrzK7M>

Lk 56

<https://www.youtube.com/watch?v=cCzOpw0Eh20>

<https://www.youtube.com/watch?v=WjaPvV8Jttw>

<https://www.youtube.com/watch?v=zgJT-zDTZWk>

<https://www.youtube.com/watch?v=TWtge5jbrKw>

<http://www.collinsdictionary.com/>

Lk 57

<https://www.youtube.com/watch?v=aldxrNFeG4M>
<https://www.youtube.com/watch?v=d61bWD-8b94>
https://www.youtube.com/watch?v=o_07kMKatxg
<https://www.youtube.com/watch?v=WjaPvV8Jttw>
<https://www.youtube.com/watch?v=qSKNrEIDoxs>
<https://www.youtube.com/watch?v=d61bWD-8b94>
<https://www.youtube.com/watch?v=tON4DcxToms>

Lk 58

<https://www.youtube.com/watch?v=CT5Hbl-44jM>
<https://www.youtube.com/watch?v=CCQEj89bTPg>
<https://www.youtube.com/watch?v=qKbgladGcwY>
https://www.youtube.com/watch?v=BxfCaIG2P_M
<https://www.youtube.com/watch?v=aldxrNFeG4M>
<https://www.youtube.com/watch?v=WjaPvV8Jttw>
<https://www.youtube.com/watch?v=TLNjXwK3Q3I>

Lk 59

<https://www.youtube.com/watch?v=CI588SR50bQ>
<https://www.youtube.com/watch?v=WbxqQih75W8>
https://www.youtube.com/watch?v=o8fXelv0_o
<https://www.youtube.com/watch?v=2CEk30AUjdQ>
<https://www.youtube.com/watch?v=2TI12TUHqw0>

Lk 60

<https://www.youtube.com/watch?v=R6mtZIJfW9g>
<https://www.youtube.com/watch?v=NsUQ3KPkN1o>

Lk 61

<https://www.youtube.com/watch?v=hoXEI8Imrxo>
<https://www.youtube.com/watch?v=OL9I3C-q4ys>
<https://www.youtube.com/watch?v=HkTmKoamuNk>

Lk 62

<https://www.youtube.com/watch?v=j9il7RL4IZM>
<http://www.collinsdictionary.com/>

Lk 63

<https://translate.google.com/>

Lk 64

http://accent.gmu.edu/browse_maps/europe.php
http://accent.gmu.edu/browse_language.php?function=detail&speakerid=193
<https://www.youtube.com/watch?v=VSdxqIBfEAw>

Lk 65

<https://www.youtube.com/watch?v=GogjF08GNEo>

Lk 66

<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/labour/11118527/Harriet-Harmans-top-10-funniest-jokes.html>
<http://estonianworld.com/life/100-ways-to-know-that-you-are-from-estonia/>

Lk 69

http://ec.europa.eu/dgs/scic/docs/organisation/et_2016.pdf

Lk 80

<https://www.youtube.com/watch?v=j9il7RL4IZM>

KASUTATUD ALLIKAD

- Axtell, R. (2009). *Do's and Taboos of Using English Around The World*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Blamires, H. (2000). *The Penguin Guide to Plain English*. London: Penguin Books.
- Canale, M., Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. – *Applied Linguistics*, No 1 (1), pp. 1–47.
- Carroll, L. (2012). *Alice's adventures in Wonderland; and, Through the looking glass*. London: Penguin Books.
- Euro-English. Blasting the bombast. (2011). – *The Economist*, 30.09. <http://www.economist.com/blogs/johnson/2011/09/euro-english>.
- Eesti keele allkeeled. (2000). Toim. T. Hennoste. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Fox, K. (2004). *Watching the English*. London: Hodder and Stoughton Ltd.
- Grigorjev, G. (2015). Haapsalu prantslane: kõige raskem oli alguses see, et keegi mu tervitusele ei vastanud. – *Maaleht*, 14.12. <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/elu/haapsalu-prantslane-koige-raskem-oli-alguses-see-et-keegi-mu-tervitusele-ei-vastanud?id=73198417>.
- Hennoste, T. (2000). Sissejuhatus suulisesse eesti keelde I. Taust ja uurimisobjekt. – *Akadeemia*, nr 5, lk 1117–1150.
- Hennoste, T. (2000). Sissejuhatus suulisesse eesti keelde. – *Oma Keel*, nr 1, lk 48–57. http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2000_1/OK_2000-1_09.pdf.
- Hennoste, T., Pajusalu, K. (2013). *Eesti keele allkeeled. Õpik gümnaasiumile*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Hennoste, T., Pajusalu, K. (2013). *Eesti keele allkeeled. Lisaõpik gümnaasiumile. Proovivariant*.
- Hill, J. (2014). *Capital Markets Union – finance serving the economy*. Kõne Brüsselis 6. novembril.
- Hill, R. (1994). *EuroManagers & Martians*. Brussels: Europublications.
- Hofstede, G. (1991). *Cultures and Organisations*. London: McGraw-Hill Book Company.
- Iives, M. (2006). Ungaris eesti keelt õppivate üliõpilaste kommunikatiivne kompetents. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, nr 2, lk 53–69. <http://rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa2.05/161>.
- Kallas, J. (1995). The practice of more beautiful English. Some favourite estonianisms. – *Issues in Applied Linguistics I*, Universitas Tartuensis.
- Keeleline viisakus. (2007). Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi kõnekoosolek 18. mail. <http://www.emakeeleselts.ee/yritused/viisakus.htm>.
- Lubin, G. (2015). What the British really mean when they say things – and what other people hear. <http://www.businessinsider.com/what-the-british-really-mean-when-they-say-things--and-what-other-people-hear-2015-1>.
- McGowan, B., Bowman, A. (2014). *Pitch Perfect*. New York: Harper Business.
- Misused English words and expressions in EU publications. (2013). European Court of Auditors.
- Nick, S. (2001). Use of language in diplomacy. – *Language and Diplomacy*. Ed. by J. Kurbalija and H. Slavik. http://www.diplomacy.edu/books/language_and_diplomacy/texts/pdf/nick.PDF.
- Pajupuu, H. (1997). Eestlased ja soomlased – probleemitud suhtlejad. – *Keel ja Kirjandus*, nr 8, lk 547–550.
- Pajupuu, H. (1995). Kultuurikontekst, dialoog, aeg. Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut. Preprint. Tallinn. <http://www.eki.ee/teemad/kultuur/kontekst/kontekst.html>.
- Pajusalu, R., Vihman, V., Klaas, B., Pajusalu, K. (2010). Eestlaste ja venelaste suhtluskäitumine: *sina, teie ja keegi veel*. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, nr 6, lk 207–224. http://www.rakenduslingvistika.ee/ul/files/ERYa6.13_Pajusalu-jt.pdf.
- Pajusalu, R. (2010). Teie või sina? – *Oma Keel*, nr 1, lk 5–10. http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2010_1/OK_2010-1_01.pdf.
- Petäisto, H. (2006). Ei puhu eikä pukahda. – *Suomen Kuvaletti* nr. 29/2006, s. 58
- Rusanen, S. (1993). Suomalainen kansanvälisessä viestintätalanteessa. – *Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuuriväliseen kanssakäymiseen*. Toim. J. Lehtonen. Jyväskylän Yliopisto viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 9. Jyväskylä, s. 31–75.
- Saako sinutella vai täytyykö teitellä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä. (2015). Toim. J. Isosävi, H. Lappalainen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Scott, N. (2001). Ambiguity versus precision: The changing role of terminology in conference diplomacy. – *Language and Diplomacy*. Ed. by J. Kurbalija and H. Slavik. <http://www.diplomacy.edu/resources/general/ambiguity-versus-precision-changing-role-terminology-conference-diplomacy>.
- Tavast, A., Taukar, M. (2013). *Mitmekeelne oskussuhtlus*. Tallinn: Valgus. <http://www.tavast.ee/public/opik/opik.pdf>.
- Tiittula, L. (1993). Kulttuurit kohtaavat. Suomalais-saksalaiset kulttuurierot talouselämän näkökulmasta. Helsingin kaupparkeakoulun julkaisuja D-190. Helsinki.
- Weinberger, S. (2015). *Speech Accent Archive*. George Mason University.
- Wells, D. (2001). *In Search of the Elusive Peace Corps Moment: Destination: Estonia*. Philadelphia: Xlibris Corporation.
- Wells, J. C. (2008). *Longman Pronunciation Dictionary*, 3rd edition. Longman.

VEEBIALLIKATE SOOVITUSI

SÕNASTIKUD

[Inglisekeelsete sõnastike koondlehekülg](#)
[Cambridge Dictionary](#)
[Collins Dictionaries](#)
[Macmillan Dictionary](#)
[Oxford Learner's Dictionary](#)
[The Longman Communication 3000: 3000 suulises ja kirjalikus inglise keeles sagedamini kasutatavat sõna](#)
[Sõnapaaride sõnaraamatud \(Oxford Dictionary\)](#)
[Ngram Viewer sõnade ja väljendite kasutussageduse kohta](#)

SÜNÖNÜMI- JA ANTONÜÜMISÕNASTIKUD (TESAURUSED)

[Macmillan Dictionary Thesaurus](#)
[Collins Dictionaries Thesaurus](#)
[Thesaurus.com](#)

SUULINE INGLISE KEEL

[Inglise keele häälduse sõnastik](#)
[Sõnade ja fraaside kuulamine Google Translate'is](#)
[Speech Accent Archive \(NSide ja NNSide aktsendid\)](#)
[www.englishspeechservices.com \(Geoff Lindsey koduleheküljel\)](#)
[Video aspiratsiooni harjutamiseks](#)
[Stephen Fry and Geoff Lindsey on intonation](#)
[http://youglish.com/](#)
[European Union newsroom](#)

EESTI KEEL JA KEELENÕU

[E-keelenõu \(koondpääring Eesti Keele Instituudi andmebaasidest\)](#)
[Keeleabi \(ligipääs eesti keele käsiraamatule, Eesti Keele Instituudi keelenõuartiklitele jm\)](#)
[Eurokeelehoole \(ELi asutuste eesti tõlkijate, tõlkide, ametnike nõustamine\)](#)
[Eurokeelehoolede kogumikud](#)
[Selge sõnum](#)

TERMINID

[IATE terminibaas](#)
[Misused English words and expressions in EU publications.](#)
[ELis kasutatavate peamiste akronüümide nimekiri](#)
[EU-28 ja kandidaatriigid – lühendid](#)

KOOSTÕÖ TÕLKIDEGA: EUROOPA KOMISJONI SUULISE TÕLKE PEADIREKTORAADI INFO

[Suulise tõlke liigid](#)
[Tõlkega kohtumise planeerimine](#)
[Tõlkekabiinid](#)
[Töötamine tõlkidega](#)
[Tõlkega kohtumise juhatamine](#)
[Nõuanded sõnavõtjale](#)

MUID SOOVITUSI EDASILUGEMISEKS

Allas, A., Anvelt, I., Veldi, E. (2005). *Inglise-eesti eksitussõnastik*. Tartu: Studium.

Blamires, H. (2000). *The Penguin Guide to Plain English*. London: Penguin Books.

Debretts

Fox, K. (2004). *Watching the English*. London: Hodder and Stoughton Ltd.

Hennoste, T. (2000–2001). Sissejuhatus suulisesse eesti keelde. I. Taust ja uurimisobjekt. – *Akadeemia* 2000, nr 5, lk 1117–1150; II–IV. Suulise kõne erisõnavara 1–3. – *Akadeemia* 2000, nr 6, lk 1343–1374; nr 7, lk 1553–1582; nr 8, lk 1773–1806; V. Mõned mitteverbaalsed nähtused suulises kõnes. – *Akadeemia* 2000, nr 9, lk 2011–2038; VI–IX. Lausung suulises kõnes 1–4. – *Akadeemia* 2000, nr 10, lk 2223–2254; nr 11, lk 2465–2486; nr 12, lk 2689–2710; *Akadeemia* 2001, nr 1, lk 179–206.

Hennoste, T., Pajusalu, K. (2013). *Eesti keele allkeeled. Õpik gümnaasiumile*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Hennoste, T., Pajusalu, K. [Eesti keele allkeeled. Lisaõpik gümnaasiumile](#).

Hennoste, T. [Kõnelemine kirja teel](#).

Hennoste, T. [Sissejuhatus suulisesse eesti keelde](#).

Hill, R. (1994). *EuroManagers & Martians*. Brussels: Europublications.

Iives, M. [Ungaris eesti keelt õppivate üliõpilaste kommunikatiivne kompetents](#).

Liivaku, U. (2001). *Väike soovitusõnastik*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

McGowan, B., Bowman, A. (2014). *Pitch Perfect*. New York: Harper Business.

Lewis, R. D. (1996). *Kultuuridevahelised erinevused*. Tallinn: Tea.

Pajupuu, H. [Eestlased ja soomlased – probleemid suhtlejatel](#).

Pajupuu, H. [Kuidas kohaneda võõras kultuuris](#).

Pajusalu, R. [Teie või sina?](#)

Orwell, G. (1946). [Politics and the English Language](#).

<https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/orwell46.htm>.

Swan, M. (2005). *Practical English Usage*. Oxford University Press.

Puusepp, M. (2013). *Suuline tõlge*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Turton, N. D., Heaton, J. B. (2000). *Longman Dictionary of Common Errors*. Harlow: Pearson Education Limited.

Wells, D. (2001). *In Search of the Elusive Peace Corps Moment: Destination: Estonia*. Philadelphia: Xlibris Corporation.

Wells, D. (2007). *Jänki seiklused Hiiumaal*. Tallinn: Mats.

Williams, G. (2000). *Sample Social Speeches: Wit, Stories, Jokes, Anecdotes & Epigrams*. Tadworth: Elliot Right Way Books.

Lisa 1

Katkend volinik Jonathan Hilli [kõnest](#)

© European Union 2015

Good morning ladies and gentlemen. It's a great pleasure for me to be here right at the start of my term as European Commissioner and what's particularly nice for me about today is that I get to give a speech in Brussels without the audience voting at the end on whether or not I can have the job. At least when I said yes they promised me that there wouldn't be a vote at the end. Now what better way to start my mandate than to come to an event that brings together many of the things that I believe will define it. How to kick-start growth? How to bring together public and private funding? How to increase the options businesses have for their financing? And how to get our economies back on track for the longer term? So thank you to Pier Carlo Padoan for co-hosting this event as part of the Italian Presidency and thank you for bringing together such a great list of speakers.

Lisa 2

Katkend volinik Jonathan Hilli kõnest

© European Union 2015

Laused on jaotatud fraasideks, nii nagu neid rääkides esitatakse.

Märgitud on peamine intonatsioon (/ – tõusev, \ – langev).

Good morning ladies and \GENTlemen.

It's a great \PLEAsure for me to be here

right at the \START of my term as European Com/missioner

and what's par\TICularly nice for me about to/day

is that I get to give a speech in /BRUSSELS

without the audience voting at the end on whether or not I can have the \JOB.

At least when I said yes they \PROmised me that there wouldn't be a vote at the end.

Now what better way to start my /MANdate

than to come to an e/VENT

that brings together \MANY of the /things

that I believe will de\FINE it.

How to kick-start \GROWTH?

How to bring together public and private \FUNDing?

How to increase the options businesses have for their fi\NANCing?

And how to get our economies back on track for the longer \TERM?

So thank you to Pier Carlo /PAdoan

for co-hosting this e/VENT

as part of the Italian /PREsidency

and thank you for bringing together such a great list of \SPEAKers.

■ TÄHELEPANU!

Lühendamise:

it's, what's, wouldn't

Õhupahvak:

*Pleasure, parTicularly, Promised, Come, Public,
Private, inCrease, Co-hosting*

The eristamine

järgnevast täishäälikust:

the_audience, the_end, the_options, the_Italian

S sõna lõpus:

*ladies, Brussels, brings, things, options, businesses,
economies, speakers*

Rõhutamata,

summutatud sõnad:

and, a, for, to, at, of, as, that, can

Ülle Leis

Võõrkeelne suhtlus Euroopa Liidus. Keelenõu ametnikule

Wordwaltz OÜ

2016

Peatüki "Suuline inglise keel" autor on Geoff Lindsey, PhD

Raamatu on tellinud Rahandusministeerium koostöös Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaadiga ning see on valminud Euroopa Sotsiaalfondi ja Rahandusministeeriumi rahastusel

Raamatu või selle osade reprodutseerimine või levitamine tasu eest või raamatu või selle osade kasutamise, reprodutseerimise või levitamise õiguse üleandmine tasu eest teistele isikutele on lubatud üksnes autoriga sõlmitud kirjaliku kokkuleppe alusel

Toimetanud Kristel Ress, Päevakera

Kujundanud Stúdio Stúdio

Autoriõigus Ülle Leis, Wordwaltz OÜ, 2016

Peatüki "Suuline inglise keel" autoriõigus Geoff Lindsey, PhD

ISBN 978-9949-38-892-9